

De artz der moeders; in aangename spectatoriaale vertoogen, op eene klaare en eenvoudige wyze leerende, wat men moet doen om het gestel van jonge kinderen voor te bereiden tot een gezond, lang, en gelukkig leeven / [Hugh Smith].

Contributors

Smith, Hugh, 1736?-1789.

Le Rebours, Marie-Angélique Anel, 1731-1821. Bestiering der kinderkamer.

Publication/Creation

Amsterdam : Yntema & Tieboel [etc.], 1771.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pjh4a4k2>

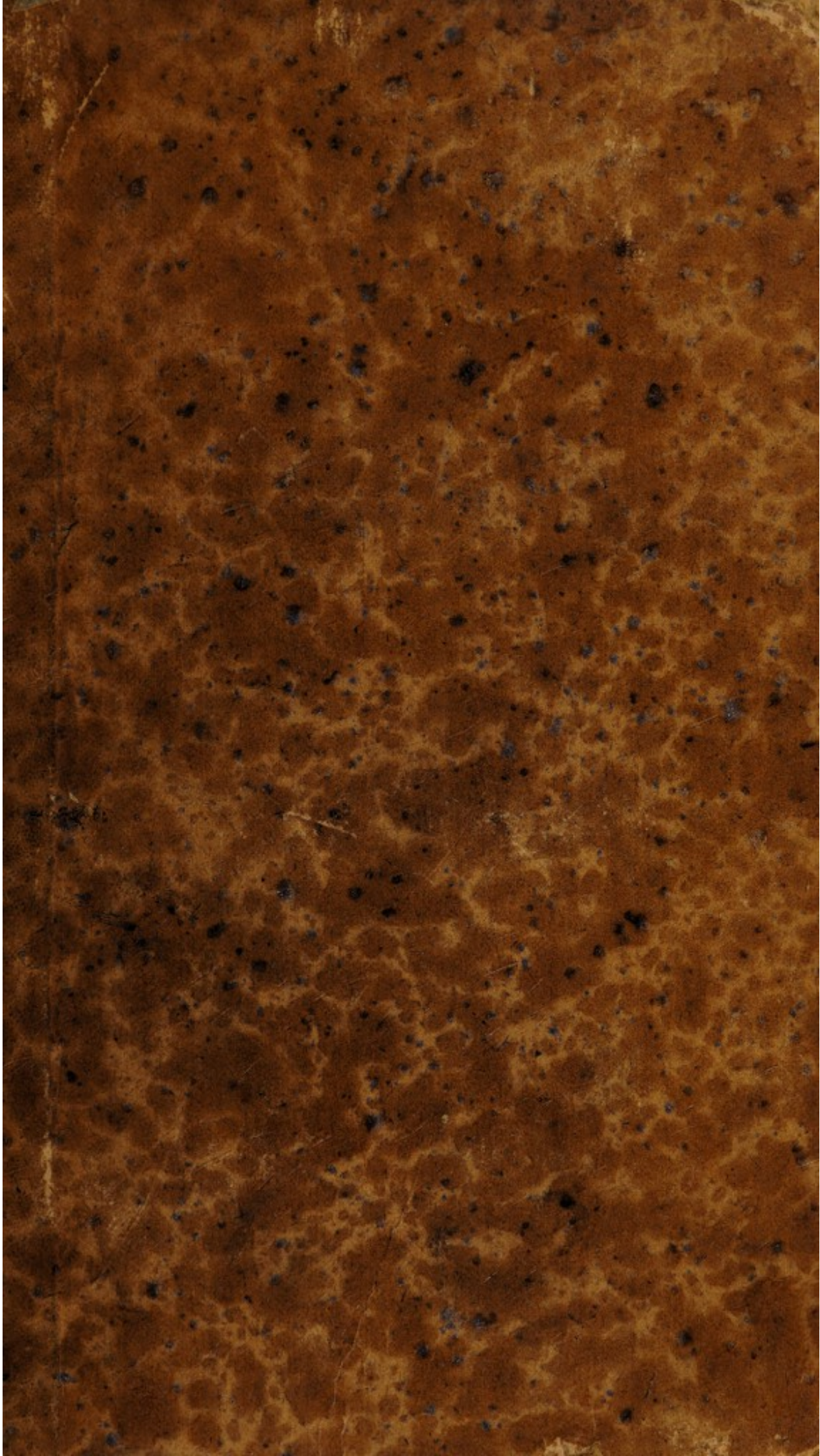
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

C. g. 20

48658/B

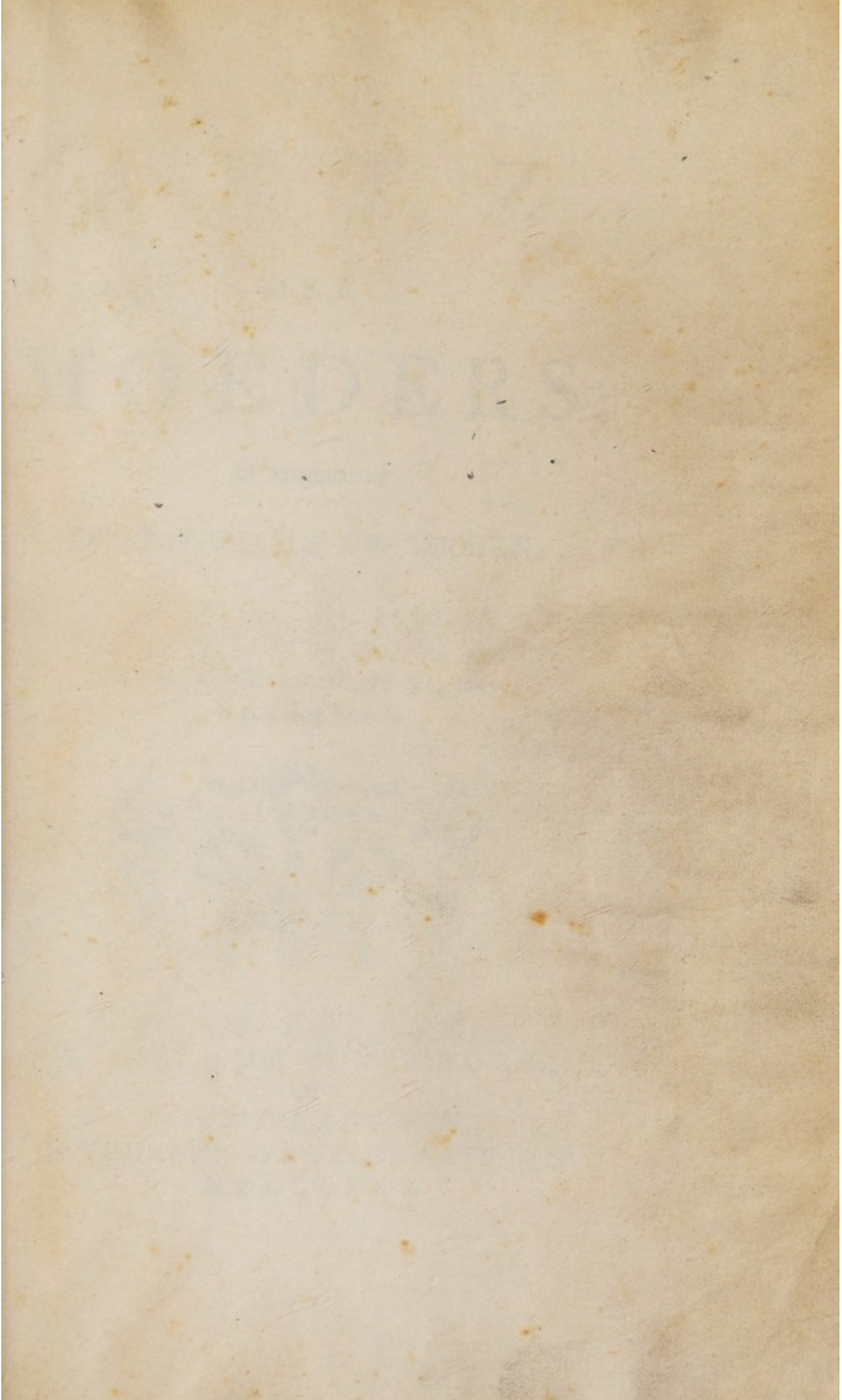
J. XXVIII

18/u

SMITH, (H. W.)

and

ANGEL

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30509385>

50105

[J. A. Unzer]

DE

ARTZ

DER

MOEDERS;

in aangename

SPECTATORIAALE VERTOOGEN,

op eene klare en eenvoudige wyze leerende, wat men moet doen om het Gestel van jonge Kinderen voor te bereiden tot een gezond, lang, en gelukkig leven.

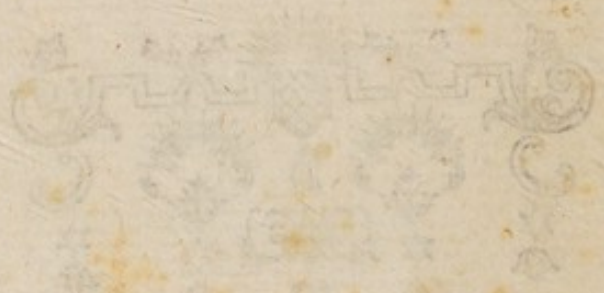
Te AMSTERDAM,
By YNTEMA & TIEBOEL,
en
Te HARLINGEN,
By VOLKERT VAN DER PLAATS Junior.
MDCCLXXI.

DE
A R T I
D E R
M O E D E R S

in aangenamen

STECATORIALE VERTOOGEN

op een klare en eenvoudige wijze lezende, wat men
moet doen om het Geest van jonge kinderen
voor te bereiden tot een gezond, lang
en gelukkig leven.

BY W. J. VAN DER
W. J. VAN DER
W. J. VAN DER
W. J. VAN DER

V O O R B E R I G T.

Y bieden U, rechtgeëerde Moeders, hier *W* twee onderscheidene Werkjes aan, die tot één allerlofelykst oogmerk te zamenloopen, en, schoon zy om dit oogmerk de hoogste aanpryzyng verdienen, echter, wegens de algemeene achting, welke zy ieder in zyne taal reeds hebben verworven, niet meer de minste aanpryzyng noodig hebben. Het eene stelt U, in breedvoerige Vertoogen, een uwer gewigtigste pligten voor, en doet U de noodzaakelykheid van oude vooroordeelen te overwinnen, op de nadrukkelykste wyze gevoelen; het andere schynt als tot eene berhaalingen kort begrip van het eerste te strekken, maar brengt ook tevens niet weinig toe, om de kracht en het gewigt der stelregelen, in het eerste begreepen, te vermeerderen. 't Zal dan niet te onrecht zyn, dat wy U, na dat gy uwen ARTZ gelezen hebt, en uwe teérgevoelige harten geopend voor zyn heilzaam onderwys, noch de kleine en aangenaame moeite vergen, van met Mevrouw L. . . . , als met een gemeenzaame Vriendin, over dit nuttig onderwerp te raadpleegen. U, welker aangenaamste verblyf de Kinderkamer is, en behoort te zyn, zal de Bestiering der Kinderkamer, geschetst door eene zo bekoorlyke hand, nimmer kunnen verveelen. Gy zult, indien anders uw Moederlyk hart eenigzins mogt afgeschrikt worden, door de gedaante van strengheid, welke in de hier voorgeschreevene behandelingen voorkomt, echter daarom trent gerust gesteld worden door de overweeging, dat

dat eene Dame, en wel eene Fransche Dame, deeze behandelingen niet alleen goedkeurt, maar ook op het ernstigste navolgt omtrent haare eigen Kinderen; daar anders de Fransche Natie veel minder van hardvochtigheid beschuldigd of verdagt gehouden kan worden, dan de Engelsche.

Twee bedenkingen komen hier in aanmerking, waarover noch iets te zeggen valt, eer wy afscheid van U neemen. De Eerste betreft het onderscheid der Klimaatē. Men denkt gemeenlyk dat onze gestellen eene zachter behandeling vereischen, omdat zy zwakker zyn dan die van andere Natien. Ach! Zo men dit onderstelde, waar' het dan niet zo veel noodiger alles aan te wenden wat ter versterkinge noodig is? Kan men ook onderstellen dat eene behandeling, welke voor twee nabuurige Natien beweezen wordt noodzaakelyk te zyn, voor ons alleen schadelyk kon worden? Elke Natie heeft wel deeze of geene byzonderheid, die men moet in acht neemen, om aan veele maatregelen, terwyl dezelve voorgesteld worden, te gelyk eene juiste bepaaling te geeven: zulks is, (en het was noodig U daarvan te onderrechten) in deeze vertaaling, onder het bestier van een bekwaam Geneesbeer, gedaan, maar het zaakelyk en groot oogmerk is in zyn geheel gebleeven, omdat het niet de minste verandering toeliet, zonder dat men eene misdaad beging tegen het menschelyk geslacht.

De tweede bedenking, die een angstvallig gemoed mogt opperen, is deeze. Dat hier wel goede regelen

worden voorgeschreeven, maar dat derzelver gebruik gevaarlyk zou kunnen worden, zonder het opzigt van een bekwaam Geneesbeer. Dit is eene bedenking, die zeer nuttig kan zyn, maar waaruit geene de minste zwaarigheid of tegenwerping kan vloeien. De behandeling van onzen Aucteur, den Heer H. Smith, en van Madame L. . . . is nooit gevaarlyk in gezonde gestellen; maar in gevallen van ziekte of ongemeene zwakheid wordt van zelfs een Geneesbeer vereischt, om alle omstandigheden door zynen raad te bestieren. Zoekt in zulke gevallen een geëffend, verstandig, en belangeloos Geneesbeer, opdat hy uwe zwakke schepzeltjes voorschikke en bekwaam maake tot de maatregelen van onze Aucteurs, welke by buiten twyffel moet en zal goedkeuren.

Wat gelukkige tyden zouden wy niet beleeven, mogt ons Vaderland hierdoor een overeenstemming tusschen verstandige Moeders en bekwaame Geneesbeeren zien. Het voorbeeld der verstandigen trekt altoos de onnozele menigte. Tracht dan, ó braave Moeders, door een naarstig onderzoek van deeze schriften, alle dwaalingen, welke U noch, als overblyfselen van een welmeenend vooroordeel, mogen aankleeven, eindelijk af te leggen. Het loon van deeze grootmoedigheid zal een gelukkige ouderdom zyn, waarin gy, omringd van sterke, gezonde, en dankbaare telgen, met vreugd aan de wysheid van deeze uwe Leidslieden zult berdenken. Maar het voegt ons niet deeze voordeelen

breeder uit te meeten, dewyl zulks op het heerlykste gedaan is in de bladen, welke wy U aanbieden.

* * * *

Na dat dit gansche Werk reeds ter uitgaave was vervaardigd, hebben wy het genoeg gebad van te zien, dat de Schryvers van de BIBLIOTHEQUE DES SCIENCES ET DES BEAUX ARTS, VOL. 34. partie 2. pag. 360, over het laatste stukje, 't welk geschreeven is door MEVROUW LE REBOURS, even gunstig denken als wy, en zelfs hun verlangen te kennen geeven, om het zelve in Nederduitsch gewaad te zien verschynen. Zy merken aan, dat hier niet alleen de Moeders aangemaand worden tot haaren pligt; maar dat ook het middel om dien op het voordeeligste te betrachten, hier inzonderheid wordt aan de hand geeven. Dit ziet op den raad van MEVROUW LE REBOURS, om eerstgebooren kinderen, zo schieelyk als moogelyk is, aan de borst te leggen; 't welk niemand van te vooren dus heeft voorgesteld. De Geneeskundige Faculteit van Parys heeft insgelyks haar uiterste genoeg over dit werk te kennen geeven; maar een Man, die alleen mischien eene gebeele Faculteit zou kunnen opweegen, heeft Mevrouw LE REBOURSeene eer beweezen, die alle andere loftuitingen doet verstommen. 't Is de groote TISSOT, die zelf in den volgenden Brief, op de verpligtendste wyze, zyn Zegel steekt aan de lessen van deeze voortreffelykste der Moeders.

B R I E F

B R I E F

VAN DEN HEERE TISSOT, GENEESHEER
TE LAUSANNE, AAN MEVROUW LE
REBOURS, SCHRIFSTER VAN HET
WERKJE, DAT DEN TYTEL
HEEFT VAN: BESTIERING
DER KINDERKAMER. (*)

*Met groote erkentenis, Mevrouw, heb ik ontvan-
gen, en met veel vermaak gelezen, de uitmuntende
onderrigtingen en bestieringen, waarmede gy de Moe-
ders beschonken hebt, die genegen zyn zelve haare kin-
deren te zoogen. Deeze uwe onderrigtingen betelzen
niet eene eenige les, of zy is op de Reden gegrond, en
door een groot aantal van gemaakte Waarneemingen
in haare nuttigheid beweezen. Ik ken geen Werk, dat
geschikt is om zo veel goeds te wege te brengen; en het
zal zulks des te meer doen, omdat men het verschuldigd is
aan eene Vrouw van aanzien en agting, die niets zegt,
dan't geen zy zelve gedaan en gezien heeft, en die even
daarom een vertrouwen staat weg te draagen, dat op de
Werken der Geneesbeeren niet dan maar zeldzaam wordt
gesteld. De Heer Fourcroy, die geen geringen roem on-*

der

(*) Men heeft in de Nederduitsche Vertaaling deeze benaaming
verkoozen, in plaats van den Franschen Titel AVIS AUX MERES.

B R I E F.

der uwe Geleerden verworven heeft, en zig thans te Clermont in Beauvoisis bevindt, hadt my, eenigen tyd geleeden, verzogt om eenige noodige bestieringen voor eenen jongeborenen Zoon, die van zyne Huisvrouw wordt gezoogd, en dien hy voorneemens is, naar de regels eener goede handelwyze op te voeden. Al de bestiering, die ik hem gegeven heb, bestaat alleen in den raad, om uw Werkje te leezen, en dit is de beste, dien ik hem wist te geeven. Gy hebt door uw Schryven aan het menscbdom eenen weezenlyken dienst gedaan. Alle lieden van verstand zullen 'er ongetwyfeld dus over oordeelen, maar niemant zal zulks leevendiger dan ik gevoelen. Laat de verzekering daarvan u aangenaam zyn, beneffens die, dat ik ben

M E V R O U W, enz.

I N H O U D

I N H O U D

D E R

V E R T O O G E N .

- I. Over de Vlekken. De ingebeelde gevolgen van verschrikkingen en belustheden. Een opregt onderzoek, wat van dit gevoelen te houden zy. *bladz. I*
- II. Over de Vlekken, tonende, dat zulke vlekken ontstaan kunnen, zonder dat 's moeders verbeelding iets daaraan heeft medegewerkt. *20*
- III. Over de Miskramen. *30*
- IV. Moeders melk is het natuurlijk en beste voedsel voor kinderen. *41*
- V. Bewyzen voor het zogen, als nuttig, zo wel voor de Moeder als voor het kind; en over de ongemakken, die men te vrezen heeft, wanneer men de kinderen aan de zorg van minnemoers overgeeft. *49*
- VI. De behandeling der Kinderen van de Geboorte af, benevens onderrigtingen, om ze aan de borst te leggen. *57*
- VII. Eene natuurlyke en gemakkelyke manier om kinderen te zogen. Dees pligt wordt getoond, eer een vermaak, dan een last te zyn. *63*
- VIII. De bekwaamste manier om kinderen te spenen. *72*
- IX. De veiligste manier om kinderen met de pypkan optebrengeu. *80*
- X. Algemene behandeling van kinderen, van den tyd af, dat zy gespeend worden, tot dat zy omtrent twee jaren oud zyn; benevens aanmerkingen omtrent het uitkomen van de tanden. *94*
- XI. Algemene behandeling der kinderen, van twee jaren af, tot dat zy de kinderkamer verlaten. *110*

XII.

I N H O U D.

- XII.** De noodzakelykheid om de gemoedsgesteltenis der kinderen te oefnenen, om hen beminnelyk en deugdzaam te maken. bladz. 117
- XIII.** Van de melk; Derzelver eigenschappen onderzocht, de verschillende soorten van melk met elkander vergeleken, en hunne byzondere deugden aangewezen. 132
- XIV.** De ziekenkamer, benevens onderrigtingen voor zieken. 142
- XV.** Ouderdom, door deugd regt eerwaardig gemaakt. De stappen waardoor we in jaren klimmen, worden getoond, de gemakkelykste en beste paden te zyn, om ten grave te dalen. 164

BESTIERING DER KINDERKAMER,

1. De regels, welke men moet onderhouden, eenige uren na de Verlosing, en terwyl men zoogt. 179
2. Over de wyze van de kleine kinderen te behandelen. 187
3. De ongemakken, welke vermyd worden, wanneer men zyne eige kinderen zoogt. 205
4. Moeders, die zelve haare Kinderen niet Zoogen, zyn oorzaak van Ontvolking. 221

VII. Een gemakkelyke en gemakkelyke manier om kinderen te zoogen. Daar opzigt wordt gegeven, tot een vermyden van een last te zyn.

VIII. De bekwaamste manier om kinderen te spenen.

IX. De veiligste manier om kinderen met de pippen op te brengen.

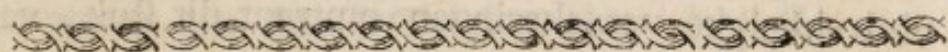
X. Algemeene behandeling van kinderen, van den tyd af, dat zy gekropend worden, tot dat zy om twee jaren oud zyn; benevens eenige algemeene omzigt tot uitkomen van de tanden.

XI. Algemeene behandeling der kinderen, van twee jaren af, tot dat zy de kinderkamer verlaten.

XII.

D E

DE
ARTZ
DER
MOEDERS.

EERSTE VERTOOG.

*Over de Vlekken. De ingebeelde gevolgen
van verschrikkingen en belustbeden. Een
opregt onderzoek, wat van dit ge-
voelen te houden zy.*

VOORROORDEELEN, welken in onze vroe-
ge dagen ingezogen, van hun, die wy ag-
ten en eerbieden, ontfangen, en door het
getuigenis van vorige eeuwen ondersteund zyn,
moeten noodwendig eenen indruk maken op het
opregtste en onpartydigste gemoed; voornamelyk,
wanneer byna elke dag vreemde en wonderbaarlyke
gevallen oplevert, om het onderstelde stuk te beves-
tigen.

De verscheiden vlekken, welken dikwyls aan kin-
deren by de geboorte ontdekt worden, zyn in 't al-
gemeen aangemerkt als het uitwerksel van schrik, of
eene te leurstellinge van 's moeders belustheid; en in-

derdaad, dit gevoelen heeft zo ver de overhand gekregen, dat het federt eenen langen tyd als onbetwistbaar aangemerkt zy. Byaldien iemand derhalve vermetel deze verbazende byzonderheid in zwangere vrouwen, en de daaruit voortvloeyende uitwerking op de vrugt durft ontkennen, zo moet hy niets minder verwagten dan de algemene berispingen der vrouwelyke wereld. Daarenboven de menigvuldige uitdrukkelyke verzekeringen omtrent dit stuk, van de verstandigste personen van ontwyffelbare geloofwaardigheid, zullen eenen verstandigen man natuurlyk opleiden, om met omzigtigheid tegen het gevoelen te spreken. Des niettemin kan het zekerlyk niet oneigenlyk zyn, om zulk een wonderlyk verschynzel opregt te onderzoeken.

Het is een onderwerp, 't welk van verre het grootste gewigt is voor de Juffrouwen; het behoort inderdaad inzonderheid tot hare kennis; want het gevreesde kwaad treft de schone Sexe veel wezenlyker, dan het de onze doet. Des verzoek ik verlof, om dit gewigtig stuk met myne vriendinnen te mogen onderzoeken.

Van elk wordt ter eere van deze natie toegestaan, en men geeft aan de dogters van *Nederland* den byzonderen lof, dat in de opvoedinge van jonge Juffrouwen in deze eeuw veel meer naar geleerdheid, en de beschaafde verbeteringen gezien wordt dan voormaals; volmaaktheden, welken hare zeden niet alleen

leen verplichtender, maar haar zelve insgelyks tot een gelukkig huislyk leven bekwaamer maken; en veel toebrengen, om deze vriendelyke en zagt aan zig verbindende deelgenoten der gezellige uren te verfrajen. Hoe wezenlyk noodzakelyk is zulk eene vriendin, om het leven aangenaam en gelukkig te maken!

Welk eenen luister zet elke deugdzame en volmaakte vrouw aan den huwelyken staat by! Zy moet van elk redelyk man beschouwd worden, niet alleen als deelgenoot van zyn bed, maar van zyne ziele zelve.

Ik kan my tans geredelyk vele zulke verheven karakters voor de gedagten brengen, tot welken ik nu op de byzonderste wyze myne redenen rigte: Vrouwen, die door hare uitgebreide kennis voor eene veel diepzinniger redeneringe vatbaar zyn, dan deze bespiegelingen zullen opleveren, en in welker gezelschap ik dikwyls het geluk van eenen vriendelyken omgang heb genoten; met welken ik my by verscheiden gelegenheden ten deele over het onderwerp van dit en de volgende Vertoogen heb ingelaten. Het is inderdaad op het verzoek van eenigen van deze myne waardige vriendinnen, dat ik bewogen ben, myne gedagten by elkander te voegen, om ze dus aan het Gemeen medetedeelen.

Onkunde, myne schone Lezeressen, is de moeder van ligtgelovigheid en bygeloof. Kundigheid is de

heldin, welke over zulke verschrikkelyke vyanden zegepraalt. Hoe veel wordt het verstand door letteroeffeningen verligt en verbeterd? Wanneer we derhalve overwegen, dat de drukkunst voor de vyftiende eeuw nog niet was uitgevonden, en dat het langen tyd daarna was, eer zy in *Europa* algemeen werdt, dan zullen we ons niet zeer veel verwonderen over de dweepagtigheid en ruwheid van zeden in onze voorouders; en wy zullen ophouden, om verder eenige aandagt op deze lichtgelovige tyden te vestigen.

Op de rekening der onkunde moeten wy de menigvuldige en schrikkelyke vertellingen plaatsfen, welken in vroeger tyd zyn te boek gesteld van verschynningen, spoken, en toverhexen, die somwylen verschillende deelen van *Europa* ontrust hebben; en zelfs in *Nederland* de opmerking der burgerlyke zo wel als kerkelyke regeringe tot zig hebben getrokken; waarvan in onze geschiedenis voorbeelden te vinden zyn.

In deze tegenwoordige eeuw geloof ik, dat 'er ſlegts weinigen zullen zyn, die aan dergelyke Romans geloof geven. De Engelsche en Hollandsche *Speciator*, *Bekker* en andere Schryvers hebben het land vry wel van toveresen gezuiverd. Wat de spoken betreft, men is heden ten dage al zo wel verlicht, dat 'er weinige menschen van verstand gevonden worden, die daar eenigzins bang voor zyn. Ja zelfs heeft de Reden thans onder ons reeds zo verre veld
ge-

gewonnen, dat zo 'er iemand zy, die uit zwakheid of eene bedorvene opvoeding nog aan dat gevoelen mogt hangen, hy uit vreeze van door alle verstandigen uitgelagchen te worden, wel zorgvuldig zyn best zal doen om zyne vreesagtigheid te verbergen.

Wy zyn nu, myne verstandige Schoonheden, ten vollen overtuigd van de belagchelyke bedriegelykheid van dergelyke bullebakken, en ten huidigen dage zal 'er nauwelyks eene Juffrouw gevonden worden, of zy kan, zonder voor eenig vreeslyk verschynzel bezorgd te zyn, in koelte en stilte by het maanligt eene wandeling doen. Eene uitspanning, waaraan men hare moeders bezwaarlyk zou overreed hebben deel te nemen; want indien, niet langer dan eene halve eeuw geleden, een onbevreesd meisje iets dergelyks vermetelyk hadde ondernomen, zo zouden de verschrikte ouders voor hunne dogter bedugt zyn geworden, dat zy niet op den eenen of anderen tyd voor zulk eene ondeugende stoutheid zou gestraft worden.

Dus zien we de wonderen en tekenen dagelyks verdwynen, naarmate geleerdheid, en de algemene verbetering van het verstand aangekweekt worden.

De volkomen oplossing van de tekenen, de onderstelde gevolgen van verschrikkingen en belustheden, moeten wy mischien aan eenige toekomstige eeuw overlaten; doch indien men tegenwoordig over dit stuk met de Juffrouwen in geschil moet treden,

den, zo twyffel ik niet, of een weinig tyd, en opregte waarnemingen zouden het denkbeeld zelf van zulke romaneske begrippen, tegelyk met dat van verschrikkingen, en alle andere bygelovige dwalingen, in eene eeuwige vergetelheid begraven.

Men geloof in 't algemeen, dat eene verschrikking hetzelfde ongelukkige uitwerkfel heeft op zwangere vrouwen, als eene mislukking van hare wenschen. Hiervandaan zyn ze gedurig, tusfchen hope en vreeze, aan de pyniging van zig zelve blootgesteld, en tegelyk met haar zyn het allen, die zig by haar bevinden; en ze zyn fomtyds zo buitenfporig met opzigt op eenen wensch of belustheid, dat dezelve niet anders dan met ongemeen grote kosten kan voldaan worden: want wy hebben gehoord, dat deze wonderbaarlyke begeerten zig niet enkel bepalen, tot hetgene den smaak voldoening kan geven, zy ftrekken dezelve ook uit tot huisraad, edelgesteenten, klederen, fnuisteryen en dergelyken. Ten bewyze dat dergelyke herfenschimmige begrippen zelfs heden de overhand hebben, wordt de Lezer verzogt, op het volgende verhaal agt te slaan.

Onlangs gebeurde het, dat ik in gezelschap van eene zwangere Dame, die van dergelyk een vooroordeel volmaakt vry was, ging eten aan het huis van eene hartelyke boezemvriendinne, die een regt goed en medelydend hart hadt. Hare zwangere vriendin bezag een rariteitje, het was een dui-
ve-

vehuis, fraai gemaakt van aardewerk, 't welk in een kinderhuisje tot een bekwaam sieraad kon verftrekken. Maar de voorfpellingen egter van deze goede Dame, dat haar vriendin daarop belust zou zyn geworden, werkten zo fterk op haar dat zy vriendelyk belastte het in 't rytuig van haare vriendinne te brengen. De zwangere Dame kante zig wel fterk daartegen, doch te vergeefs; zo dat zy verpligt ware, het duivehuisje met zig naar huis te nemen.

Maar om op dergelyke byzonderheden niet te blyven ftilstaan, welken niettemin menigmalen ten bewyze voor herfenschimmige begeerten bygebragt, en by het verhalen altyd vergroot worden, zullen we onze aanmerkingen bepalen tot de algemene manier, waarop deze toverkunde werkt.

Gelyk ik altyd voor een ongeloovigen in ftukken van die nature ben gehouden, zo hebben de Juffrouwen my ook ingevolge daarvan behandeld; ja dikwyls, wanneer ik verfchoning verzogt, is het my wredelyk geweigerd, 't welk my by deze gelegenheid waarschuwt, om op eene zedige wyze nederig en wantrouwend te zyn. Ik zal niets als zeker vastftellen, maar door een opregt en onpartydig onderzoek de waarheid tragten op te fporen.

Ingevolge van myn onderfteld gebrek aan geloof in dusdanige zaken is 'er nauwlyks eene Juffrouw, aan welke ik kennis heb, welke niet elke verbazen-

de historie van dit foort, welke zy hoort, by een verzamelt, om ze my met alle de voordeelen te vertellen welke eene overredende tong daaraan kan geven, ten einde myne bekering daardoor te wege te brengen.

Ik geloof waarlyk, dat ik met behulp van deze myne goede vriendinnen een groot boekdeel in Folio van dergelyke vertellingen zou kunnen opstellen. Het is een ruim veld, waarin de verbeelding verre kan uitweiden. Eene menigte bovennatuurlyke vlekken in levende perfoonen kan dagelyks te voorschyn gebragt worden: ook kan het bestaan van deze buitengewone verschynzelen niet ontkend worden, want dit is onbetwistbaar, gelyk elk een kan bewyzen. De ware oorzaak van zulke wonderen is derhalve het onderwerp onzer nasporinge.

Vooreerst zal ik de vryheid nemen, van te verklaren, dat ik nooit eene van deze vlekken ontmoet heb, welke myne verbeelding volmaaktelyk trof met opzigt zelfs op de ingebeelde gelykheid, of welke my, ten aanzien van de ondersteelde oorzaak, myne redelyke toestemming afperste.

My werdt een vlek getoond, welke vergeleken werdt by het zwaard van spek, en men verhaalde my eene wonderbaarlyke geschiedenis van 's moeders belustheid naar een ham. Ik verbeeldde my, dat dezelve naar de kleur geleek van een Mysties, en wenschte de Ouders geluk, dat het kind niet geheel zwartagtig was. Ze-

Zekere Dame van myn kennis heeft meermalen verklaard, dat zy met een volmaakt varkentje getekend was, maar ik heb deze zeldzaamheid nooit mogen zien, dewyl dezelve op eene plaats zat, waar zy gevoegelyker wyze openlyk niet kon vertoond worden. Niet lang geleden was ik in gezelschap van hare moeder, eene bejaarde vrouw, en, gelyk ik bevond, een regt stoute voorvegtster van tekenen en vlekken, als de gevolgen van schrik en belustheid. By een nader onderzoek bleek, dat zy onkundig was geweest van het toeval tot een geruimen tyd na de geboorte, en toen herinnerde zy zig op de vertoning van het teken zeer wel de oorzaak daarvan, welke deze was. Wanneer zy hoog zwanger was, wierdt zy met haren man aan het huis van eenen nabestaanden verzogt, die op eenigen afstand van hun afwoonde, en die, gelyk zy wist, eenige zeer fraje zogvarkens hadt. Zy oordeelden beiden, dat het toertje voor haar te ver zou zyn, maar zy bragt zig te binnen, gezegd te hebben, dat zy gaan zou, wat het ook mogte kosten, byaldien zy zig kon verzekerd houden, dat zy een van de Varkens tot het middagmaal zouden gereed maken. De man ging egter maar alleen, en keerde des avonds terug met een vierde van een varken, 't welk tot hun middagmaal was toebereid geweest, dewyl haar nabestaande wist, dat zy 'er op gezet was. Maar helaas! als of haar kwade engel

het wilde hebben, wanneer zy aan de avondmaaltyd zat, kon zy 'er maar weinig van eten; en krabde op dien tyd ongelukkig dat gedeelte met haar hand, waar haar dogter getekend is, 't welk zy zig vast verzekerd houdt, de gedaante van een varken veroorzaakt te hebben. Ik vroeg haar, hoe het kind kon getekend worden, daar zy hare begeerte voldaan hadt. Dat doet niets tot de zaak, zeide ze, schoon ik het varken hadde, het kind moest egter zekerlyk getekend worden; dewyl ik belust was, om het lekkertjes en warm, met een goede pruimen faus en jeu te hebben, maar genoodzaakt was, het koud te eten. Wy lachten allen hartelyk over het besluit, schoon, gelyk de Lezer kan oordeelen, uit verschillende beweegredenen; maar de oude Dame meende egter, eene volkomen zege behaald te hebben.

Ik heb dit historietje bygebragt, om te tonen, op welke eene ongerymde manier men gemeenlyk van deze dingen rede wil geven. Het zal ook hier ter plaatse van pas zyn, agt te geven op de klaarblykelyke ongelykheid tusfchen zulke vlekken en hare gewaande oorzaken. Wy moeten insgelyks in aanmerkinge nemen, hoe gemakkelyk de verbeelding in dergelyke gevallen misleid worde, of zig zelve misleide, zelfs tot zotternyen toe; naardien men de beuzelagtigste gisfingen in de sterkste bekrachtigingen zoekt te veranderen. Hoe dikwerf

pynigen de vrouwtjes haar gemoed af, om den oorsprong van deze vlekken uitte vinden? 't welk duidelyk ontstaat uit den afkeer, welken zy hebben, van bekwaam geoordeeld te worden, een kind met eenige onvolmaaktheden ter wereld te kunnen brengen, terwyl haare meiden en minnemoers, die het waarlyk als hare taak aanmerken, altyd gereed zyn, haar by dusdanige gelegenheden voorttehelpen.

Ooft, wyn, gekookte kreeften, versche zalm, en dergelyke dingen van eene rode kleur zyn de gemeenste tekenen, en 'er is naauwelyks eene familie in Nederland, of de eene of andere van dezelve kan voorbeelden van die nature opleveren.

Deze vreemde uitwerkselen zegt men niet alleen aan het menschelyke geslacht te beurt te vallen, maar ook, (hoe wonderbaarlyk om te vertellen!) aan onvernuftige dieren. 'Er is eene geagte familie, welker opregtheid niet in twyffel kan getrokken worden, die vastelyk van de volgende gebeurtenis overtuigd zyn; waarvan zy allen ooggetuigen geweest waren. Ik zal de beschryving daarvan, zo na als mogelyk, met de eigen woorden der Dame ter nederstellen, welke my met het verhaal begunstigde.

Haar Vaders geliefde kat wierp eens een jong, 't welk tot verwondering van de geheele familie met een rot op den rug getekend was. Naarmate het jong katje groeide, werdt de rot insgelyks groter; tot dat zy eindelyk na verloop van eenige maanden

ge-

geheel volkomen in hare gedaante afviel, en de Juffrouw hadt ze zelf in de hand gehad. Ik werd zeer byzonderlyk ondervraagd, of ik nog langer aan de gevolgen van belustheden en verschrikkingen kon twyffelen, daar zy zig zelfs tot de dieren uitsprekten; want, vervolgde zy, wat kan hiervan anders de oorzaak geweest zyn, dan dat een rot de kat ontsnapt is, wanneer zy dezelve vervolgde?

Dus in 't naauw gebragt verzogt ik haar egter myn gebrek aan geloof te willen verschonen. Van de oorzaak repte ik niets; ook twyffelde ik niet, of 'er eene zekere zelfstandigheid op de jonge kat hadde gezeten, welke op de bovenstaande wyze was afgevallen. Wel waaraan kon ik dan twyffelen? Dat hunne eigen verbeelding hen bedroog. Hoe was dat mogelyk? Veel meer dan zy zelf gewaar wierden. Waar is de rot, Mejuffrouw? — Sedert lang weggeworpen. — Dat is ongelukkig, want hadde ik het gezien, waarfchynlyk hadt het my kunnen voorkomen, als of het naar een uil of iets anders geleck, 't welk volkomen even buitenfporig was. Het was openbare hardnekkigheid in my, want ik wilde niets geloven. — Ik merkte verder aan, dat, indien het een rot geweest ware, ik geloofde, dat zy geen moed zou gehad hebben, dezelve aanteraken, zelfs op de onderstelling, dat dezelve dood was; en ware ze levend geweest, zo zou zy zekerlyk weggelopen en haar voorgeko-

men

men zyn. Deze kortswylige aanmerking vermin-
derde de ernstigheid van ons onderwerp een weinig,
en een lach maakte ons wederom zeer goede vrien-
den; maar ik was egter een ongelovig mensch.

Ik heb gehoord van eene vrouw, die, wanneer
zy na op haar tyd was, op de straat schrikte voor
een persoon met een styven arm; by hare terug-
komst te huis dreef de schrik haar in den arbeid, en
zy werdt van een kind verlost met een styven arm.
Hoe kunnen wy by mogelykheid geloven, dat zulk
een onmiddelyk uitwerksel als dit kan te wege ge-
bragt worden? Is het gelooflyk, dat des moe-
ders schrik den arm van het kind zou kunnen scha-
den, en het dus een gemeenzaam voorwerp van af-
gryzen maken?

En indien dit moet verworpen worden, hoe kun-
nen we dan toestaan, dat een lid uit eene soortgelyke
oorzaak geheel kan verloren gaan? — Kan het
vernietigd worden? Dit zal niemand willen bewe-
ren. Doch indien het vernietigd wordt, wat wordt
er dan van, wanneer men onderstelt, dat het uit-
werksel egter stand moet grypen, en de arm of het
been van het lighaam afgezonderd worden? Zulke
afgescheiden deelen zyn nooit by dergelyke gelegen-
heden te vinden. Integendeel, waar eene byvoe-
ging by de gedaante is, welke ook, gelyk men ons
vertelt, uit schrik ontstaat, by voorbeeld, een bui-
tengewone teen of vinger, een arm of een been; in
den

den naam van wonder, uit welke oorzaak kunnen deze bygewasfen zo onmiddelyk hervoortgebragt worden? Is het niet verbazend, dat zulke ligtgelovige zotternyen dus onze reden zouden begoochelen?

Om myne fchone Lezeresfen niet verder met eenige dergelyke verhalen lastig te vallen, welken van bevooroordeelde perfonen onlochenbaar gerekend worden, zal ik nu flegts eenige weinige gebeurtenisfen ter overweginge van den onpartydigen voordragen.

Zekere Dame, aan welke ik byzondere kennis heb, werdt in den tyd, wanneer ze zwanger was, ongelukkig met de koets omgefmeten, door welk toeval, wanneer zy 'er zocht uittekomen, het eerste lid van haar tweden vinger geheel afgebroken werdt. Dit was eene ontroerende omftandigheit voor alle hare vrienden, en het akelige vooruitzigt, dat het kind kreupel zou geboren worden, maakte elk ongerust; maar tot grote verbaasdheit van hare bekenden werdt zy van eenen fchonen en volmaakten jongen verlost.

Een uitmuntend geneesheer verhaalt eene gefchiedenis, welke hierop toepasfelyk is, en welke even zeer geloof verdient, naardien zy onder zyne eigen waarneming voorviel.

Wanneer zekere Dame van rang in ftuiptrekkingen lag, ontboodt de Familie in groten haast den

Dok-

Doktor. Hy vondt haar te bed, inderdaad in eenen zeer flegten toestand. Wanneer Mevrouw een weinig tot zig zelve kwam, fchreeuwde zy, de zwarte kat! de zwarte kat! Haar welbekende byzondere afkeer van dit huislyk dier fcheen de oorzaak van dit onheil aantewyzen, waarvan zy tot nog toe geheel onkundig waren, en de bedienden zогten naarftig naar het voorwerp; wanneer de arme poes in een tobbe, geplaatst om regenwater te ontvangen, naby het venster van Mevrouw's klederkamer ondekt werdt.

Dit gezigt trof de Dame zo verfehrikkelyk, dat hare vrees altyd de overhand hadde, en zy tot op den tyd harer verlosfinge in eenen elendigen ftaat ware. Ook konden hare vrienden haar niet te vreden ftellen, noch de bewyzen van zo bekwamen man haar tot reden brengen. In weerwil van al wat zy mogten zeggen, was zy ten vollen overtuigd, dat haar kinds aangezigt zo zou zyn als dat van de zwarte kat. Eindelyk *Lucina* lonkte haar by dezelfs geboorte gunftig toe, en Mevrouw's vrees verdween, wanneer ze beviel van eenen bevalligen jongen zonder eenig vlek of teken.

Byna omtrent denzelfden tyd gebeurde het, dat dezelfde Heer eene andere perfoon ook van een jongetje verlostte. Het kind hadt eene kleine zwartagtige vlek op het voorhoofd. Hy was nieuwsgierig genoeg, om de moeder des aangaande te ondervragen,

gen, en zy verklaarde alleropregtst, dat zy nooit eenigen schrik of belustheid gedurende dengehelen tyd van hare zwangerschap gehad hadt.

Hadde het kind van de adelyke moeder deze vlek gehad, gelyk de Doktor teregt aanmerkt, zo zou de zwarte kat ongetwyffeld eene aanmerkelyke byzonderheid in de historie van Mevrouw's huis veroorzaakt hebben; want het zou van hare gantsche familie en van alle hare vrienden als een onbetwistbaar bewys voor dergelyke wondertekenen gehouden zyn geworden. En laat ik 'er by mogen voegen, ook met veel meer schyn van reden, dan het grootste gedeelte van deze historien; naardien de Dame hare vrees hadt te kennen gegeven op dien tyd, wanneer men onderstelde, dat dezelve nadeelig zou zyn.

Ik zal hier nog een ander voorbeeld byvoegen van eene vrees, die volmaakt even vrugteloos was als die van de adelyke Dame. Het werdt my bekend gemaakt, wanneer ik het bovenstaande aan eenen byzonderen vriend voorlas, die onmiddelyk hervatte, dat hy in eene grote bekommernis wegens zyne vrouw was, dewyl zy verschrikt was over het gezigt van eene perfoon, die eene zeer ongelukkige vlek op haar gezigt hadt. De vrouw van dezen heer, by geval naar de Kerk gaande, werdt in een gestoelte geplaatst regt tegen over het ongelukkige voorwerp, 't welk haar zo kragtig trof, dat ha-

re aandacht geheel wierd afgebroken; en zy praatte gedurig van deze arme vrouw, na dat zy uit de kerk was gekomen.

Weinig weken daarna ging deze Juffrouw wederom naar de zelfde kerk, en werdt ongelukkig tegen over dezelfde perfoon geplaatst, 't welk haar zo verlegen maakte, dat zy 'er zig niet verder dorst heen begeven. Waarlyk, dit is zulk een treffend voorbeeld, als wy ooit kunnen onderstellen. Ik betuigde mynen vriend, dat het my aangenaam was, dat hy 'er my kennis van hadt gegeven, eer zyn vrouw bevallen was, en dat ik met veel aandacht op het gevolg zou letten. Maar tevens verzogt ik, dat hy zig zelven en zyne vrouw volkomen gerust zou trachten te stellen, hem verzekerende, volgens hetgene ik zelf en anderen hadden waargenomen, hoe weinig plaats 'er ware, om uit dien hoofde wegens eenig onheil bekommerd te zyn. Om de geschiedenis te eindigen, zyne vrouw werdt kort daarna van een fraai en volmaakt kind verlost. Naderhand heeft deze Juffrouw verklaard, dat hare bekommeringen haar zo verschrikt maakten, dat zy het kind niet dorst zien, tot dat zy uit het gesprek van hare oppassers begreep, dat het aangezigt van den jongen zonder vlekken was. Welk een wrede twyffeling en pynlyk lyden moet dit voor eene Moeder geweest zyn!

Niet lang geleden was ik in de kamer van eene

Dame, die eerst onlangs verlost was; haar moeder, die'er tegenwoordig was, trok my naar het venster, en berigtte my in grote verlegenheid, dat het kind een groot teken op de regter zyde van het aangezicht hadt, dat zy schrikte op de gedagten, van het haar dogter te openbaren, en my daarom verzogt, om het haar bekend te maken. Dienvolgens, na de goede Dame in het kraambedde met haar eigen gezondheid, en een fraai kindje geluk gewenscht te hebben, zeide ik haar, in den loop van het gesprek, op eene schertsende wyze, dat wy verlegen waren, om reden te geven, van eene aartige vlek op des kinds aangezicht, en haar derhalve moesten verzoeken, om ons de oorzaak daarvan mededeelen. Na dat zy zeer naauwkeurig alles hadt nagegaan, beleeft zy openhartig, dat zy zig niets kon herinneren, waarop zy gedurende hare zwangerheid belust was geweest, en zy kon ook generhande reden van het toeval geven.

Eene menigte andere omstandigheden zou kunnen op geteld worden, om dit wonderbaarlyk stuk ongelooflyk te maken, schoon veele gebeurtenissen verhaald worden, om het te bevestigen. Ik zal eger gene verdere byzonderheden aanhalen, hoewel'er verscheiden onder myne kennis zyn voorgevallen, maar dit Vertoog eindigen, met aan te merken, dat in elk van de boven verhaalde voorbeelden, waar men voor het ongeluk van een vlek bedugt was, het

het niet gebeurde; en dat zy in de andere gevallen, waar zig tekenen vertoonden, volmaakt onverwagt waren, en de oorzaak daarvan ten eenenmale onbekend aan de moeders: 't welk ik durf wagen te zeggen, altyd het geval geweest te zyn. Indien de vrouwen derhalve in deze historien van verschrikkingen en belustheden wenschen geloofd te worden, laten zy dan verklaren, eer zy verlost worden, gelyk de twee Dames, die in dit Vertoog gemeld worden, dat zy het kind getekend hebben, en laten zy 'er de oorzaak van bekend maken. Dit alleen kan dit stuk bewyzen, en zelfs dan zou de mogelykheid daarvan met zeer goede reden kunnen in twyffel getrokken worden; want wy mogen met zekerheid besluiten, dat zulk een aanmerkelyk uitwerksel van medegevoel nooit stand kan grypen, zonder de onmiddelyke en allerzekerste kennis der moeder.

 TWEEDE VERTOOG.

*Over de Vlekken, tonende, dat zulke vlekken
ontstaan kunnen, zonder dat 's moeders ver-
beelding iets daaraan heeft
medegewerkt.*

WA T de belustheden betreft, ik twyffel niet, of elk een moet zodanige neigingen ondervonden hebben. Ik kan voor my zelven antwoorden, dat ik menigmalen, wanneer ik niet welgesteld, en myn maag wat al te zwak was, niet weinig heb geleden, wanneer ik eene zaak moest ontberen, welke myne verbeelding inzonderheid schein te treffen; ongetwyffeld zal men met my toestaan, dat de vooroordeelen der vrouwelyke opvoedinge waarschynlyk zulke neigingen tot eenen veel hoger graad in zwangere vrouwen dryven, wier begeerten doorgaans ingebeeld zyn; en, gelyk het omtrent elke drift plaats heeft, wanneer ze te buitensporig opgevolgd wordt, zo neem ik het voor toegestaan aan, dat de Juffrouwen somwylen groot nadeel door zulk eene mislukking kunnen lyden, zonder dat het uit eene bygelovige kwellende vreze ontstaan zou.

Ik wenschte wel, elke vrouwelyke borst met de onvertsaagdheid te kunnen wapenen, welke voor
haar

haar eigen geluk noodzakelyk is. Maar ik ontken egter niet, dat de Juffrouwen by duizend gelegenheden, onvermydelyk als het ware, door vreze lyden; en voornamelyk in het tegenwoordig geval.

De vrouwen zyn uit hoofde van de tederheid van haar getfel, en de byzondere manier van opvoedinge in befchaafde landen, zonder twyffel veel meer aan de heerschappy der vreze onderworpen dan de mannen; die gedurig door gewoonte en kragten aangefpoord worden, om hunnen moed te laten blyken. Dit maakt eene menigte voorwerpen, fchoon ook nog zo verfchrikkelyk voor de fchone Sexe, zo gemeenzaam voor de onze, dat veragting alleen dikwyls een veilig hulpmiddel is tegen vele dergelyke vreeslyke rustverftoorders.

Wy bekennen dan, dat de vrouwen uitermate aan vreze blootgefteld zyn. Ook wordt toegestaan, dat het haar in zaken, waarop zy belust zyn, moejelyk valt, wanneer zy daarin te leur gefteld worden. Men ontkent niet, dat 'er dikwyls zeer buitengewone verfchynzelen by de geboorte zyn, welken de verbeelding by eene menigte dingen vergelykt; maar hieruit volgt niet, dat wy gehouden zyn te geloven, dat zulke tekenen of vlekken het uitwerkfel van fchrik, of een gevolg van de teleurfteilinge der moeder zyn.

In het eerfte Vertoog hebben we eenige verhalen medegedeeld van beide zyden van het gefchil; thans

zal ik verlof verzoeken, om eenige weinige vragen voortestellen, welken, zo ze toegestaan worden, mynes oordeels, ten deele van deze buitengewone verschynzelen reden schynen te geven; en het gene door een redelyk onderzoek niet kan opgehelderd worden, waarom mogen we niet onderstellen, dat hetzelfde uit verborgen toevallige oorzaken in de werkingen der nature ontstaat? Naardemaal uitgewasfen aan bomen, planten, en inderdaad vlekken in byna elk foort van dieren (waarvan de dagelyksche ondervinding eenen gemenen waarnemer zal overtuigen) zulk eene gisfing sterk schynen te bekrachtigen; waarom, zeg ik, mogen we niet onderstellen, dat dit de ware reden is, zonder den bystand van eene wonderdadige verbeeldinge?

Zal eene ontsteking op het oog niet dikwyls eene algemene roodheid over dat gedeelte veroorzaken, 't welk zig anderzins fraai wit vertoont?

Wat is de oorzaak van deze verbazende verandering?

Moet 'er niet altyd eene vloeistoffe geweest zyn, welke in deze tedere vaten omloopt? En moet deze vloeistof niet noodzakelyk helder zyn?

Zyn deze vaten derhalve, ten zy ze gekwetst zyn, niet te klein, om de vloeistof van het bloed verdikt, en in haren roden staat te ontfangen?

En blykt het niet duidelyk, dat zy merkelyk moeten uitgezet zyn, eer het rode bloed kan toegela-

gelaten worden, 't welk deze ontsteking kenbaar maakt?

Daarenboven, wanneer de blozing eener Juffer het bloed in de wangen brengt, of de rozenkleurde Nimf met onze hoofche schoonheden om den voorrang strydt; toont niet de witheid van het vel byna aan elk deel van het lighaam duidelyk, dat deszelfs vaten even weinig deze rode vloeistof ontvangen?

Ons wordt van nauwkeurige onderzoekers berigt, dat de vrugt, verscheiden maanden na de ontvangenis, haar onderhoud ontfangt van een helder vogt, en dat de gedaante zelf byna helder, of zonder kleur is.

Indien dit zo is, worden dan niet de vaten van een ongeboren kind, naarmate het nader aan de geboorte komt, trapsgewyze vergroot, zo dat deze rode bloedige vogt 'er op de nodige plaatsen door kan vloeijen?

Kan derhalve niet eenige toevallige drukking op eene zwangere vrouw, de hevigheid van eenen schielyken stoot, of de slag, welken men van eenen mistred of val ontfangt, benevens eene menigte andere toevalligheden meer, zulk een ongeval aan de tedere vrugt toebrengen, dat het op het een of ander gedeelte van het vel een soortgelyk uitwerksel veroorzaakt, als dat van het oog?

Worden we niet dikwerf gewaar, dat de ontste-

kingen van het oog eenigermate altyd byblyven?

Waarom mogen we dan niet onderstellen, dat deze tedere vaten, wanneer zy dus nog zyn uitgespannen, zodanig door de deelen van de vogt, welke 'er in stort, verdrukt worden, dat zy hunne natuurlyke gestalte nooit weder kunnen verkrygen?

Daar dan uit dezen hoofde, deze deelen, en deze deelen alleen, het rode bloed inlaten, is het niet waarfchynlyk, dat zy de onderscheiden gedaanten kunnen aannemen, welken men zig in verscheiden kinderen verbeeldt naar zo vele verschillende dingen te gelyken?

De genezing van de bovengemelde ontstekinge in het oog, wanneer zy altyd byblyft, hangt menigmaalen af, niet van aderlaten, maar dat men de vaten doet inkrimpen, en ze tot hunnen oorspronkelyken staat brengt, zo dat zy wederom alleen hunne eigen heldere vogten toelaten: maar misfchien, indien by de geboorte famentrekkende middelen werden gebruikt, waar eene sterke drukking op het byzonder deel kon gemaakt worden, zouden velen van deze vlekken, voor een groot gedeelte, zo niet geheel en al, kunnen weggenomen worden.

Dit zyn onze gisfingen omtrent de oorzaak van die tekenen, welken geheel van een rode kleur zyn, of 'er dicht by komen. Maar 'er zyn andere vlekken, waarvan myne Lezers by den eersten

opslag zullen denken, dat volgens deze redeneringe gene reden kan gegeven worden. By voorbeeld die eene helder of donker bruine, eene chocolade en zwarte kleur vertonen: niettemin, myne schone vriendinnen, vergunt ons, dat we opregtlyk mogen voortgaan.

Een slag geeft het vel dikwils eene geele kleur; indien het gedeelte sterk gekwetst is, is de kleur duidsterder, en wordt menigmaal geheel zwart. Een nauwkeurig waarnemer moet in die personen opgemerkt hebben, die van geweldige slagen zulke kneuzingen ontfangen hebben, welken gemenelyk *blauwe oogen* genoemd worden, dat de huid, eer zy hare natuurlyke kleur weder krygt, zeer vele verschillende kleuren aanneemt; alle welken egter slegts verschillende trappen zyn van dezelfde oorzaak. Is het derhalve niet waarschynlyk, dat, wanneer eenig dergelyk toeval aan een ongeborn kind te beurt valt, het een soortgelyk uitwerksel zal te wege brengen? Dit zal mischien toegestaan worden; maar waarom zouden wy dan stellen, dat zulke vlekken in kinderen altyd blyven, daar zy tog doorgaans in het bovengemelde geval verdwynen? Om egter in ons onderzoek voorttegaan: vermits dergelyke uitwerkselen toegestaan worden, zo is hunne duurzaamheid alleen de zwarigheid, welke wy nog moeten te boven komen. Laten we overwegen, dat, schoon het lighaamsgestel in de rypheid van jaren in 't al-

gemeen sterkte genoeg hebbe, om de meeste toevallen, die niet ogenblikkelyk dodelyk zyn, te kunnen afkeren; de kragten des lighaams egter, in de kindsheid, en in den ouderdom, voor zeer geringe ongemakken moeten zwigten. In den bloei des levens derhalve herstellen die deelen van het lighaam, welken door toevallen mismaakt worden, zig allergemeenst van zelve; des niettemin kan men veele voorbeelden zelfs in volwasfenen te voorschyn brengen, waar de huid altyd van hare regte kleur beroofd blyft. Kneuzingen en andere ongemakken op de scheenen veroorzaken dikwils, voornamelyk in de kindsche jaren, en in den ouderdom, vlekken, welken nooit verdwynen. Hetzelfde ziet men ook op de beenen van hun, die gewoon zyn te digt by het vuur te zitten, in welk geval wy zeggen, dat zy hunne scheenen verbrand hebben; en oude zweeren laten in 't algemeen ook zulke vlekken na. Ik heb velen van deze duurzame vlekken gezien. Myne Lezers herinneren zig waarfchynlyk hetzelfde, als ook, dat deze beschadigde deelen velerhande kleuren aannemen, zwart, rood, bruin, gespikkeld, enz; die zeer veel gelykheid hebben, met die men onderfelt uit de kragt der verbeeldinge te ontstaan.

Naardemaal wy derhalve bevinden, dat dusdanige verschynzelen fomwylen in de verschillende tydperken des levens altyd byblyven, wat zou men dan kunnen bybrengen, om hunne aanhoudendheid in kinderen te wederleggen, wanneer men

onderstelt , dat zy of voor of ten tyde der verlosfinge veroorzaakt worden? want wy mogen op eenen goeden grond besluiten, dat, hoe tederder het maakzel zy, het ook des te meer voor ongemakken vatbaar zal zyn, en dat deze ongemakken des te langer zullen duren, naardien de tedere vaten, in dergelyke gevallen, niet in ftaat zyn om zig-zelfen te herftellen. En daar we bevinden, dat het dus met de zaak is gelegen in de zwakke jaren, en in eene menigte andere voorbeelden, waarom mogen we ook niet in dit geval ftellen, dat de vlekken byblyven, en duurzaam zyn?

Doch indien gy denkt, dat de bovenftaande rede-nering niet aannemelyk genoeg is, laten we dan het verfchil van gedaante overwegen in verfchillende perfonen van dit land, maar voornamelyk de verfchillende kleuren der Europeërs en Afrikanen; en daar wy deze verfchynzelen, die zo regt-freeks tegen elkanderen zyn aangekant, op de huid van verfchillende perfonen ontdekken, waarom kan niet dezelfde vermenging eenigermate ftand grypen op het vel van eenen en denzelfden perfoon, door een foort van dwalinge in de nature, waardoor zy van haar bedoeld oogmerk afwykt?

Ja, tonen niet die vlekken, welke fproeten genoemd worden, en nog meer byzonderlyk de maa-len, welken zig menigmalen eerst vertonen, wanneer men reeds volwasfen is, en dikwerf met hair overdekt zyn; tonen dezen, zeg ik, benevens de geme-
mene

mene uitgewasfen van wratten enz. ons niet, hoe gemakkelyk de meeste verfchillende kleuren en verfchynzelen in elken leeftyd kunnen te wege gebragt worden? En hoewel de oorzaak van dezen volkomen even weinig bekend zy als het ftuk 't welk wy tegenwoordig overwegen, werdt het uitwerkfel ooit voor wonderdadig gehouden?

Maar is het nu wel te verwonderen, indien deze fpeelingen der nature eenige gelykheid hebben, met het een of ander van de ongemeen grote menigte voorwerpen in de dierlyke of groeibare werken der fcheppinge?

Of anderzins, indien zy gene dergelyke wezenlyke gelykheid hebben, kan dan egter de verbeelding het niet gemakkelyk onderftellen; even zo als we, wolken ziende, gemakkelyk menschen, paarden, boomen, bosfchen, kudden fchape, heirlegers, en inderdaad alles onderscheiden kunnen, wat de vrugtbaarfte vinding kan opleveren?

Hierby zouden nog eenige andere redelyke gisfingen kunnen gevoegd worden, maar ze zouden waarfchynlyk hier ter plaatfe aangemerkt worden als al te veel uit de kunst afgeleid, dan dat zy het grootfte gedeelte myner Lezeren van dienst zouden kunnen zyn; ik zal dezelve derhalve tegenwoordig voorbygaan,* want mynes oordeels is 'er reeds genoeg omtrent dit onderwerp gezegd, om deze heerschende dwaasheden ten minsten in te korten, zo niet geheel te onder te brengen.

Doch

Doch indien het dus blyke, dat het begrip wegens de vlekken, als gevolgen van schrik en belustheid, niets anders dan een vooroordeel is, zo zullen de Dames de gedurige ongerustheid vermyden, met welken zy zig by deze gelegenheid kwellen; want, het spyt my, dat ik het moet zeggen, maar het schynt tegenwoordig even zo zeer de mode te zyn, om dergelyke gesteldheden in jonge getrouwde vrouwen aantekweken, als om het huwelyk zelve aantepryzen.

Van den anderen kant, op de onderstelling, dat alles, wat hier is aangedrongen, eene enkele hersenschim is, zal egter het wegnemen van de bekommernis, waardoor ik de voorspellende vrees der moeder versta, hetzelfde zyn, als het grootste gedeelte van het kwaad weg te nemen; en zekerlyk, het is tyds genoeg by de geboorte eene onvolmaaktheid te ontdekken.

D E R D E V E R T O O G .*Over de Miskramen.*

Wy treden thans, myne keurige Schoonheden, tot een onderwerp, 't welk eenige omzigtigheid vereischt, om het ampt van den Geneesheer van de raadgevingen van eenen Vriend te onderscheiden.

Daar zyn ongetwyffeld fouten in het lighaamsgefel, welken dikwyls oorzaak zyn, dat de vrouwen gene vrolyke moeders worden; en hierin kunnen zy insgelyks door toevallige omftandigheden verhindert worden. Doch de overweging van deze beide ftukken behoort egter tot het ampt van den Geneesheer. Met een woord, deze onderrigtingen ftrekken zig niet uit tot zulke verafgelegen oorzaken; dewyl myne raadgevingen enkel gefchikt zyn, om u zodanigen byftand toetebrengeu, als met den kring uwer bevattingen overeenkomftig is.

De begeerte, om kinderen te hebben, heeft klaarblykelyk fchier in elke van de vrouwelyke kunne de overhand: het moet zekerlyk aan de wyze fchikkinge der Voorzienigheit toegefchreven worden, dat hare opvoeding zo wonderbaarlyk is ingerigt, om deze begeerte aantemoedigen. Hoe innemend zyn de kindfche tydkortingen eener dogter! Laten wy ons een onfchuldig meisje verbeelden, 't welk een pop van wasch minzaam liefkoost, en dezelve kleedt
en

en ontkleedt met al de pragt en houdinge eener tedere moeder. Welk eene vermakelyke bezigheid! hoe beminnenswaardig vertoont ze zig! en zo aantrekkelijk is dit vrouwelyk werk, dat men te regt hebbe aangemerkt, dat het der Sexe gedurende al haar leven byblyft.

Ik heb met een onuitsprekelyk genoeg gezien, dat vele jonge Dames, die reeds vrouwen waren geworden, zig gelukkig vermaakten met het poppenhuisje van hare jongste zuster, en heb dikwyls eenen schitterenden blos, dat egte kenmerk van vrouwelyke zedigheit, ontdekt, welke hieruit ontstaat, om datze eenigermate beteuterd zyn, dewyl zy zig dus onverwagt laten verrasfen.

Men vindt inderdaad sommige personen, die verklaard hebben, dat zy eenen afkeer hebben van kinderen. Het is my zeer moejelyk gevallen, wanneer ik haar de zwarigheden en ongemakken heb horen opteilen, waarmede de ouders, volgens hare beschryvinge, gekweld zyn, die voor kinderen zorg moeten dragen. Baatzugtige en ongezellige gedagten!

God heeft in 't algemeen verklaard, dat het gehele menschelyke geslagt van elkander afhankelyk zou zyn, en die menschen, welken dus bekrompen denken en handelen, kunnen nooit voor goede karakters op zigzelve, noch voor waardige leden met betrekkinge op de samenleving gehouden worden.

Maar,

Maar, helaas! zy zyn vreemd van de aandoeningen der ouderlyke liefde.

Ik houde my verzekerd, beminnelyke Vrouwen, dat, indien gy zo gelukkig zyt, dat gy gelukkige moeders wordt, uwe kinderen, die duurbare onderpanden der liefde, zo ze met verstand opgevoed worden, niet alleen een aantrekkelyk vermaak voor u zelve zullen zyn, maar ook eene grote en duurzame verzekering voor de genegenheid uwer egtgenoten. Geloofst my, 'er komt een tyd, wanneer de bekoorlykheden der schoonheid een einde moeten nemen, en de driften der jeugd voor de majesteit der wysheid wyken; het is dan, wanneer goedaartigheit en verstand uwe verwinning voor 't grootste gedeelte in veiligheid zal brengen, en bekoorlyke afstammelingen de Ouders in de duurzame banden der vriendschap vereenigen.

Hoe wenschelyk zyn derhalve kinderen! De armoede zelfs belet niet, dat men 'er driftig naar wenscht. Laten wy dan hunnen veiligen en gelukkigen wasdom tragten te bevorderen.

Het verschil van gesteldheid in vrouwen is een stuk van groot gewigt; daar zyn sommigen, die over elk beuzelagtig toeval aan miskramen onderhevig zyn; anderen wederom, die, in weerwil van de kragtigste flinksche middelen, dikwyls genoodzaakt worden, het teken van ongeoorloofde minnaryen te dragen; en zelfs zyn 'er voorbeel-

beelden van getrouwde vrouwen, die, niet denkende, dat zy zwanger waren, naar allen ſchyn zo zyn behandeld geworden, dat zy eene ontydige geboorte ter wereld moesten brengen, doch alles te vergeefs. My ſchiet eene aanmerkelyke historie van deze nature te binnen, welke ik, volgens het gene ik 'er zelf van weet, verhaal.

Een eerlyk arbeidsman en zyne vrouw leefden vele jaren met elkander, zonder kinderen te krygen, en zy waren reeds beiden de middelſyn des levens te boven, wanneer men oordeelde, dat de arme vrouw van de waterzugt was aangevallen. Van tyd tot tyd raadpleegde zy met verſcheiden uitmuntende Geneesheeren, welken haar, volgens haar voorkomen, en het berigt, 't welk zy gaf, als waterzugtig behandelden; zo dat zy de kragtigſte hulpmiddelen tegen dit ongemak in 't werk ſtelden.

Eindelyk werdt zy zo uitermate dik, dat alle hoop van genezinge opgegeven, en eene aftapping van het water aangeprezen wierd. Vermids de omſtandigheden van den man bekrompen waren, en de onkosten van deze ziekte hen buiten ſtaat ſtelden, om eenen Chirurgyen te gebruiken, zo werdt de arme vrouw geraden, in het gaſthuis te gaan; maar dit weigerde ze egter.

Een week of twee daarna riep de man my, met een allervrolykſt gelaat, toe, om my te berigten, dat zyn vrouw in de kraam was bevallen, en dat zo wel

de moeder als het kind welvarende waren. Ik was toen nog zeer jong, maar myne bedenkingen over de zonderlingheid van het geval deden my het besluit nemen, om altyd omzigtig te zyn in het onderzoek van waterzugtige vrouwen.

Dus zien we in deze vrouw, en in menige andere gevallen, waar verkeerde pogingen zyn gebruikt geworden, om een miskraam te bewerken, dat de natuur, in weerwil van groot geweld, somwylen niet wil afgebroken worden.

Laat ons voorname doelwit derhalve zyn, om haar in dit grote werk te helpen, waar de gesteldheid niet in staat schynt, om het te kunnen doorzetten; en laten wy de redelykste middelen aanwyzan, om een miskraam te voorkomen.

Ons eerste Vertoog strekt, boven en benevens het onderzoek aangaande tekenen, belustheden en verschrikkingen, grotelyks tot dit wezenlyk einde. Vrouwen van een teder maakzel, en eene al te grote gevoeligheid, zyn het meest aan het gevaar bloot gesteld, om een miskraam te krygen. Zodanigen zullen ook het waarschylykst de vooroordeelen inzuigen, en 'er door aangedaan worden, tegen welken wy haar wenschten te beveiligen. De vrees heeft ongetwyffeld het hoogste vermogen over de meeste personen, en voor haar, vermids zy menigmaalen miskramen veroorzaakt, mag men met reden dugten. Byaldien de vooroordeelen derhalve wierden

den te keer gegaan , zo zou de ongelukkige vrees zekerlyk een einde hebben.

Daarenboven is 'er niets , 't welk meer strekt , om het leven , voor mannen of vrouwen , gelukkig te maken , dan dat men de hartstogt der vreze , zo veel mogelyk , meester zoekt te worden. Deze is het gedrogt , 't welk ons allen eenigermate in zyne magt heeft , en maar al te dikwerf het menschdom elendig maakt. Daar is geen ongeluk , 't welk niet gemakkelyk dragelyk zou worden , byaldien wy ons van vreze ontdoen konden ; en de dagelyksche ondervinding toont , dat de vrouwen het meest aan hare pynigingen onderworpen zyn. Hoe menig klein infekt , 't welk een man terstond van zig afwerpt , ontrust de vrouwen , en werpt haar in de grootste doods benaauwdheden!

Het kwaad heeft derhalve zynen zetel in de verbeeldinge , want het is de vreeslyke ongerustheid van haar eigen gemoed , welke haar pynigt ; maar welke zy egter in 't algemeen door een vast en onveranderlyk voornemen kunnen te boven komen.

Hoe bezwaarlyk het stuk ook schynen moge , de vroegste en sterkste vooroordeelen kunnen nogthans overwonnen worden. Ik ben overtuigd , dat het somtyds grote moeite zal vereischen , en dat het niet kan geschieden dan door kragt der reden. Wilt gy , myne al te vreesagtige Schonen , omtrent dit onderwerp mynen raad volgen , duizend toevallen zouden

kunnen vermyd worden, welken u ieder uur by deze en vele andere gelegenheden ontmoeten.

De reden wordt ons gegeven, zo wel tot behoudenis van onze gezondheid als ter bevordering van ons geluk. Derzelve misbruik bederft noodzakelyk zo wel het eene als het andere.

Hoe veroordeelen wy ons zelve gedurig wegens ongemakken, die den geest zo wel als het lighaam treffen, en welken uit onagtzaamheid en dwaasheid ontstaan zyn? Geloof my, Mejuffrouwen, miskramen worden dikwyls door onvoorzigtigheid veroorzaakt. Wanneer eene vrouw het vermakelyk vooruitzicht heeft, dat ze moeder zal worden, dan is het geen tyd meer om zig tot middernagt in gezelschappen te vervrolyken. Zulk een gedrag berooft haar niet alleen van de natuurlyke rust, maar brengt ook hare gezondheid in gevaar, en bevordert daardoor dikwyls dit gevreesde onheil.

In dit en elk ander stuk verzoek ik verlof, om u te mogen waarscbouwen, dat gy niet tot uitersten moogt vervallen. Ik heb sommige Dames op eene dulle wyze op en neer zien rennen, en de gehele Stad doorhotfen, in de meest stotende huurkoets, welke men kan vinden; en schoon zy ter zelfder tyd klaagden, dat zy in stukken gefchokt werden, dit egter, zeggen ze, geschiedt, om het ongemak voortekomen. Anderen zetten nooit den voet buiten de deur, ja zelfs gaat hunne vrees zo ver, dat ze ge-
du-

urende verscheiden maanden geen trap op noch af-
gaan; dit heet ook, het gevaar te vermyden.

Laat ik u nog eens tegen beide uitersten mogen
waarschouwen. Neemt dit tot uwen regel, ver-
gunt u alle bewegingen, welken gy, zonder u te
vermoejen, kunt nemen, maar niet meer. Ziet
in dit stuk nooit op het voorbeeld van anderen. Om
dat uwe vriendin dit of dat kan doen, is gene
reden, dat gy het ook moet doen; en indien de po-
ging moeite veroorzaakt, zo moet zy zekerlyk ver-
myd worden.

Ik behoef de tegenwoordige eeuw niet te waar-
schouwen tegens de verderflyke gewoonte, van zig
al te styf in te rygen; want dezelve begint gelukkig
reeds in zo verre buiten gebruik te raaken, dat men
menig een meisje van vyftien jaren, in hedendaagfche
kledinge, in de vorige eeuw geloofd zou hebben,
op het punt te staan van te bevallen.

Ik denk de Dames geenzins te veroordeelen, maar
veeleer te pryzen, om dat zy zig om den middel
ruimte geven; evenwel uitersten, gelyk ge weet,
worden niet geraden. Daar is een zekere middel-
weg in elk gedeelte des levens, welke het *ik weet
niet wat* is, 't welk het aangename maakt.

Het is thans ook vry ongewoon, een jong meisje
scheef te zien, daar het voormaals iets zeldzaams was,
eene te zien, die volmaakt regt was. Niemand zal, my-
nes oordeels ontkennen, dat hare gedaanten zeer veel
moesten lyden van de styfheid harer keurslyven, en

dat zy zo uitermate vast ingeregen werden. Deze verderflyke gewoonte was dikwyls de oorzaak van eenen flegten ſtaat van gezondheid, en joeg menige jonge vrouwen op kosten. Tegenwoordig zien we zelden, dat Dames in openbare plaatſen in flauwte vallen; maar toen zy zigzelveu gene ruimte vergunden, om adem te halen, gebeurde het dagelyks. Deze wyze verandering derhalve, die zo dienſtig is voor meisjes, is nog noodzakelyker voor getrouwde vrouwen.

Ten huidigen dage dient 'er nog eene andere voorzorg in agt te worden genomen. Ik heb menigmaalen met verdriet gezien, dat verſcheiden Dames maar al te geneigd zyn, om zware kinderen optetillen, en 'er mede te ſpelen. Eene keurige ſchoonheid, die zeer naby haar tyd is, eenen woeligen jongen te zien ophouden, en hem op hare armen te nemen, is waarlyk een ontrustend gezigt: uit zulk eene onvoorzigtigheid ontſtaan vele misdragten; en indien onze gisſingen niet valsch zyn, zo worden ook door dit middel waarſchynlyk vele vlekken veroorzaakt.

Maar nog is 'er eene andere gewoonte, welke men zelfs tot heden toe, zonder onderſcheid, volgt, en die erger is dan alle de overigen, en deze is het aderlaten. Het zy eene vrouw ſterk of zwakkelyk zy, indien zy zwanger is, moet zy gelaten worden. Heeft zy eenige pyn? Dat doet niets tot de zaak. Is zy welvarende? Ja, Maar zy moet
bloed

bloed verliezen. Waarom? Om dat zy zwanger is. Haar moeder deedt het altyd, en haar grootmoeder, overgrootmoeder, en oud overgrootmoeder ook, tot van onheugbare tyden her; en kan derhalve deszelfs noodzakelykheid in twyffel getrokken worden? Dit zyn de algemene bewyzen, waarvan de Dames zig ter verdediginge van het aders laten bedienen.

In onze twee vorige Vertogen namen we de zwaarigheid in aanmerkinge, welke met het uitrojen van diep ingewortelde en heerschende vooroordeelen verzeld gaat, en ik ben bedugt, dat dit even diep in de gemoederen der vrouwen ingeprent zit, als die van welken wy daar handelden. Laten we egter ook in deze byzonderheid de reden te hulpe roepen, en een weinig onderzoeken, hoe veel deze gewoonte te agten zy.

Moet niet het kind van de moeder onderhouden worden?

Wanneer 'er twee moeten onderhouden worden, is 'er dan niet meer voedzel nodig dan voor een hunner alleen?

Is dit bygevolg een tyd, om, zonder èene wezenlyke noodzakelykheid, met het bloed eener zwakke en tedere vrouwe te spelen? Neen zekerlyk.

Laat ik u derhalve mogen bidden, myne opregte Vriendinnen, om dit stuk in een redelyk licht te beschouwen. Ik heb eenen duidelyken en gemakke-

lyken leiddraad opgegeven , om het onderzoek te agtervolgen , en het onderwerp laat my niet toe , om met myne fchone Lezeresfen nader daarin te treden , zonder ftukken aan te dringen , welken misfchien als een hoon voor de kieschheid zouden aangemerkt worden.

Ik laat het derhalve aan uwe eigen gedagten over , en zal dit Vertoog eindigen met aantemerken , dat , fchoon ik niet ontkenne , of 'er zyn gevallen , welken eene lating vereifchen , ik u egter waarfchouw , om het niet in 't wilde heen te doen , en vooral niet zonder zeer goeden raad , terwyl ik tevens vastelyk geloof , dat dergelyke gevallen zelden aan zulken te beurt vallen , die niet van eene fterke gefteeldheid zyn , en volkomen overtuigd ben , dat vele perfonen door deze verkeerde gewoonte dagelyks ongelukkig gemaakt worden.

 VIERDE VERTOOG.

Moeders melk is het natuurlyk en beste voedsel voor kinderen.

WY hebben de belachelykheid van vrouwen tragten ten toon te stellen, die zig zelve, en al wie zig by haar bevindt, gedurende hare zwangerheid bang maken met onheilen, die allerwaarschynlykst ten eenenmale ingebeeld zyn. Wy hebben ernstig gepoogd, om de vooroordeelen aangaande tekenen, ingevolge van verschrikkingen en belustheden te overwinnen, en we hebben de fabelagtige vertellingen van deze wonderen uitgelegd. Wy hebben ook getoond, hoe het verstand door de begrippen der verbeeldinge kan misleid worden, en we hebben niet minder ernstig de verkeerde gewoonte, van zig gedurende de zwangerheid zonder onderscheid te doen aderlaten, zoeken te verbannen; van al het welk wy volgens redelyke beginzelen de ongerymdheid aangewezen hebben. Een werk inderdaad, 't welk even zwaar was in alle opzigten, naardien duizend vooroordeelen tegen het geheel zyn ingezogen.

Een ander onderwerp biedt zig tegenwoordig van zelf ter overweginge aan; te weten, dat de vrouwen hare eigen kinderen behoren te zogen; tegen

't welk de tegenwoordige hardnekkig opgevatte vooroordeelen nog meer onverantwoordelyk zyn dan de vorigen, dewyl niets dan eene vreemde verkeerdheid der menschelyke nature de kinderen het eerst van hunne moeders melk heeft kunnen beroven. Geeft my derhalven verlof, om te mogen aanmerken, dat de melk het natuurlyke voedsel is, 't welk de groote Schepper van ons wezen voor onzen kindfchen ftaat bereid heeft, en het doet my hartelyk leed, dat de tegenwoordige manier, om de kinderen optevoeden, my eenigermate onder de noodzakelykheid legt, om te tonen, dat de melk het beste voedsel is, 't welk hun kan gegeven worden.

Melk is een voedsel, 't welk voortkomt uit de verfcheiden foorten van spyzen, welken de moeder gebruikt. Haar maag breekt en verteert het voedsel, 't welk, na verfcheide werkingen der nature, in zo ver eene dierlyke zelfftandigheid wordt, dat het een foort van wit bloed zy; uit het welk dierlyke lighamen ten allen tyde hun bestendig onderhoud en verversching ontfangen. Daar dit derhalve wordt toegestaan, zo voorziet de moeder, volgens de welwyze fchikking der Voorzienigheid, het kind uit haar eigen borst van de behoeften des levens, tot dat dezelfs kragten fterk genoeg zyn geworden, om zo groot een werk, als de Spysverteering is, te kunnen verrigten. Hieruit blykt, dat generhande ander voedsel zo wel gefchikt is voor een jonggeboren kind.

Ter

Ter verdere onderrigtinge en voldoeninge myner Lezeresfen , en om haar te overtuigen , dat melk het bekwaamfte voedzel voor tedere kinderen is , zal het , mynes oordeels , niet ondienftig zyn , eene beknopte befchryving te geven van de manier , volgens welke volwasfen perfonen hunne gefladige ververfching en onderftand uit hun dagelyksch voedzel ontfangen.

Het zy de fpys , die in de maag komt , van dieren of van planten , of een mengfel van beiden zy ; de hoedanigheid van het voedzel wordt , door de verteerende vermogens , in zo verre veranderd , dat 'er een melkagtig voedzel uit voortgebracht worde , en wanneer dit voedzel door de ingewanden gaat , dan wordt deze melk van eene grote menigte fyne vaatjes opgevangen , welken volgens het werk , waartoe zy gefchikt zyn , de melkvaten genoemd worden ; en door dezelfen wordt zy tot ons onderhoud in het bloed gebragt : en , gelyk reeds hierboven is aangemerkt , de natuur heeft het dierlyk lighaam zo wonderbaarlyk ingerigt , dat de moeders te gelyk in ftaat gefield zyn , om , uit dezen gefladigen toevoer , hare vrugt te onderhouden , welke haar zelve tevens haar eigen nodig voedzel verfchaft.

Dit is het grote ontwerp aangaande het voedzel ; want wanneer die deelen van onze fpyzen , welken ons onderhoud verfchaffen , dus in de melkvaten
opge-

opgevangen zyn, dan worden de grover deelen, door dezelfde wonderbaarlyke fchikkinge der ingewanden, weggeworpen en ontlast, op eene wyze, die aan elk genoeg bekend is.

Al wie derhalve, aan dit bewys eene redelyke aandagt verleent, zal, gelyk ik vertrouw, opgeleid worden, om te erkennen, dat melk niet alleen het natuurlyke, maar ook het beste en versterkendste voedzel is, 't welk kinderen by mogelykheid kunnen ontvangen; dewyl hunne verteerende vermogens op dien tyd niet in ftaat zyn, om een goed en behoorlyk melkagtig voedzel voorttebrengen uit eenig ander foort van fpyze, 't welk men hun zou mogen geven.

De Schepper der nature heeft in 't algemeen het onderhoud der kinderen, en het vroegtydige gedeelte hunner opvoedinge aan de vrouwen toe betrouwd; ware het dus niet ingerigt, ongetwyffeld zou hy ook de mannen van melk voorzien hebben, om hunne jongen te voeden; de ondervinding overtuigt ons daarenboven, dat vrouwen zo wel door de natuur als gewoonte beter tot dit gewigtig werk gefchikt zyn. Dit werk van voeden is derhalve in 't byzonder aan de fchone Sexe opgedragen, die 'er het meeste belang by hebben, en die op het lewendigfte, de gelukkige of elendige uitwerkfelen zullen gevoelen van de manier, volgens welke zy zig van dezen eerften groten post, welke haar opgelegd is, kwyten.

Het

Het floot my buiten gemeen, wanneer ik ooit een kind zie, tot zyne mannelyke jaren gekomen, 't welk by eenige gelegenheid gebrek van agtinge of gehoorzaamheid aan zyne ouders betoont, en wel voornamelyk, indien zulk eene kleinagting of veragting omtrent eene goede moeder geoeffend wordt. Onnatuurlyk wangedrogt! nalatig te zyn in het betonen van eerbied aan haar, die hem in haar buik droeg; die hem liefkoosde en met haar melk onderhieldt; en vele jaren na zyne geboorte van hare eugen vermaken en uitspanningen enkel om zynentwil afftondt, en voor niets anders dan voor zyn welvaren zorg droeg. Ik wenschte wel, dat een brandmerk op het voorhoofd van zulken barbaarschen wilden mogt gezet, en hy uit de menschelyke maatschappye verdreven worden.

Die moeders, welken door eene dwaze toegeeflykheid de geartheid en gesteldheid harer kinderen bederven, verdienen ongetwyffeld gelaakt te worden; maar het voorbeeld van eenen onstuimigen en driftigen, maar egter nalatigen en ongevoeligen vader is even zeer of zelfs nog meer te dugten. Eene moeder heeft nog deze verdediging voor zig, dat zy haar kind ten minsten voor eenigen tyd gelukkig zoekt maken; en tot verschoning van haar gedrag kan men zeggen, dat zy medelyden verdient, om dat zy niet beter weet; maar men kan voor God noch menschen iets bybrengen, om de

ondeugd en dwaasheid van zulk eenen Vader te verschonen; de ongerechtigheid berust alleen op hem, want de goedertieren Schepper van ons wezen, kan noch in dit noch in eenig ander geval betrokken worden.

Hoe vele voorzorg draagt de natuur voor alle hare werken! Hoe wonderbaarlyk inschikkelyk is zy omtrent den mensch, en andere hulpeloze dieren in hunnen eersten staat van bestaan, door de moeder dus in staat te stellen, om haar jong met voedsel te onderhouden, 't welk uit haar eigen lighaam wordt getrokken, tot zo lange het kroost sterkte genoeg heeft verkregen, om zig zelve te verzorgen! Deze minzame goedertierenheid wordt alleen van den mensch, het verstandigste der aardsche wezens misbruikt, wiens misbruik der reden hem op den dwaalweg leidt, terwyl de nederige natuurdrift alle andere deelen der Scheppinge den regten weg doet gaan.

Indien wy de oogen rondsom ons laten gaan, zullen wy bevinden, dat elk dier, 't welk zog geeft, zyne jongen zorgvuldig koestert; en aan andere geneugten wordt niet meer gedacht, tot dat zy in staat zyn, om zigzelve te voorzien. Een voorbeeld waarlyk, waaruit het menschedom veel nut kon trekken, maar de sterke aansporing van zinlykheid in dit en vele andere voorbeelden houdt onze reden gevangen. Waren we meer bedagt op het welvaren onzer kinderen, en minder op de toegevendheid onzer baatzugtige neigingen, het menschelyke geslacht

flagt zou gezonder, sterker en wakkerder zyn, dan wy ons tegenwoordig kunnen beroemen te zyn. Maar helaas! zo groot is de verkeerdheid der menschelyke nature, dat het te vergeefs zou zyn, in deze klagt te willen uitweiden; het is derhalve onze tegenwoordige zaak, om, zo veel mogelyk, den toekomenden wasdom dezer onheilen te voorkomen.

Laten wy, myne vriendinnen, dewyl gy allen belang hebt aan het onderzoek, de vermeerdering van het menschedom vergelyken met die van andere dieren, die hunne jongen opvoeden. Een weinig opmerking zal ons overtuigen, dat eene groter menigte van het menschelyke geslacht in hunne kindsheid verloren gaat, dan van eenig ander soort, want byna de helft der dooden, in onze lysten der dooden, zyn kinderen beneden de vyf jaren. Vergelykt daarenboven den man van vermogen met den landman, en de vermeerdering zal nog buitengemeen verschillen. Hoe vele kinderen worden de slagtoffers van heerschende gewoonten, de uitwerkselen der rykdommen? Hoe velen van de armen worden behouden door het misfen van deze overtolligheden?

Nog eens, vergelykt de vermeerdering dergenen, die hare kinderen zelve zogen, met die van hun, die dezelve aan de zorg van minnen toevertrouwen, of met de pypkan opbrengen; en wy zullen 'er insgelyks een verbazend verschil in vinden: doch hiervan in 't vervolg nader.

Uit

Uit deze bedenkingen blykt duidelyk, dat de natuur altyd den voorrang heeft boven de kunst, naardien de redenloze fchepzelen beter dan de menfchen flagen in het behouden van hun eigen foort. En de landman, welken de nood dwingt, om de natuur te volgen, is, in dit opzigt, gelukkiger dan zyn heer. Die moeders welken, in weerwil van gewoonte, hoogmoed of ongevoeligheid, hare kindertjes aan de borst willen leggen, moeten ook meer vermaak en voorfpoed hebben, dan die dezelve wredeiyk aan de zorg van voedsters overgeven; waardoor zy hun dat voedzel ontnemen, 't welk niet alleen het best gefchikt, maar ook voor hunnen kindschen staat verordineerd is.

Laat ik dan diegenen ernftig mogen bidden, die hare kinderen begeren op te brengen, hun de borst niet te ontroven; wenfchen zy, dat zy gezond en fchoon mogen worden, laten die moeders zog geven: want wy zullen bevinden, dat men zig op minnen zeer weinig kan verlaten.

 VYFDE VERTOOG.

*Bewyzen voor het zogen, als nuttig, zo
wel voor de Moeder als voor het kind;
en over de ongemakken, die men te
vrezzen heeft, wanneer men de
kinderen aan de zorg van
minnemoers overgeeft.*

GEZONDHEID en schoonheid zyn wenschelyk, en inzonderheid het laatste, voor vrouwen. Zy moeten in dit geval vereenigd zyn, dewyl het onmogelyk is, dat eene vrouw waarlyk schoon kan zyn, zo zy niet gezond is. Ziekte doet den schitterenden bloezem op de wangen verwelken, verandert de keurige blankheid van het vel in eene doodsche kleur, en bederft den betoverenden luister van het oog. Wat baat het een beminnelyk meisje, eene overwinning te behalen, indien zy dezelve niet als eene vrouw kan behouden!

Het is hier myne zaak niet, van de volmaaktheden van den geest te spreken. Elke verstandige vrouw weet, hoe noodzakelyk dezelve zyn, om zig van de genegenheid van eenen egtgenoot te verzekeren. En zy moet even klaar bemerken, dat de fraaiheid van haar persoon, ook in aanmerkinge zal genomen worden; een voordeel, waarop zy, die zig in eenen slegten staat van gezondheid bevin-

D

den,

den, naauwelyks moed hebben, om te hopen: behalven, dat eene ziekte de zagtmoedigste gesteldheden maar al te dikwyls knorrig en gemelyk maakt.

Zy, die zo gelukkig zyn, dat ze kinderen krygen, lopen het grootste gevaar, niet alleen, om dezelve te verliezen, maar ook om hare eigen gezondheid en schoonheid te bederven, door hare melk onmiddelyk na de verlossing intedryven. Het kan nooit gedaan worden, zonder eene koorts te veroorzaken. Dikwyls zyn gezwollen en de kanker in de borst, hunnen oorsprong aan deze verderflyke gewoonte verschuldigd; klagten over engborstigheid, en langdurige ziekten worden 'er menigmaal door veroorzaakt; en maar al te dikwerf is de onmiddelyke dood der moeder het gevolg van zulk een kwaad beleid.

Bedenkt, myne schone Lezeresfen, om uwe eigen gezondheids wille, en ter bevordering van uw toekomstig geluk, hoe noodzakelyk het zy, zulke duurzame panden van onderlinge liefde te bewaren. Door deze sterke banden wordt menig man, in weerwil van onstuimige hartstogten, gedwongen, den verstandigen, minzamen, toegeefflyken en tederen egtgenoot te blyven. Hadt ge flegts eenige kennis van het menschelyke hart, gy zoudt u niet zo ligt bloot geven aan het gevaar van uwe kinderen te verliezen, door hun op eene onnatuurlyke wyze de noodwendigheden des levens te weigeren.

— Laat

Laat de misleide egtgenoot u niet overreden, dat ge minder bekoorlyk in zyne oogen zult zyn, wanneer ge uwen pligt omtrent uwe kinderen waarneemt; vele, vele voorbeelden heb ik gekend, van zwakke en tedere vrouwen, die, op myn byzonder verzoek, hare kinderen gezoogd, en daardoor eene veel beter gezondheid verkregen hebben; ja zy zyn zelfs bevalliger geweest, na dat ze dus gelukkige moeders waren geworden, en hare mannen hebben met vermaak erkend, dat hare bekoorlykheden vermeerderd waren.

Daar kunnen sommige gevallen zyn, in welke het niet raadzaam is voor eene moeder, zog te geven, maar deze voorbeelden gebeuren maar zeer zelden; en daar kunnen sommige vrouwen zyn, die, schoon zy'er nog zo begerig naar zyn, egter niet kunnen zogen; doch dit geval kan slegts zelden aangedrongen worden. Ik heb hartelyk medelyden met die ongelukkige Dames, die dus van een geluk beroofd zyn, 't welk zy alleen kennen, die het genieten. Wat zullen wy nu in zulke bekommerlyke omstandigheden zeggen? Zullen wy dergelyke moeders raden, eene min te gebruiken; of, hare kinderen onder haar eigen bestuur optebrengen, volgens de behorelyke regelen, welken in een volgend Vertoog zullen ter neer gesteld worden? Mynes oordeels zyn het beiden elendige hulpmiddelen. Doch hadde ik zelf een kind, 't welk zig in zulke ongelukkige omstandig-

heden bevondt, ik zou, zonder my lange te bedenken, het laatste verkiezen; want men heeft vele onheilen te vrezen, wanneer een kind eene vreemde vrouw zuigt.

Te dikwyls worden ziekten, en dat wel van het ergste foort, van de borst ingezogen. Het is eene aanstotelyke waarheid, maar de ondeugende wispelturigheid is zo algemeen geworden, zelfs onder het laagste slag van volk, dat vele vrouwen, die aan schrikkelyke en besmettelyke ongemakken onderhevig zyn, zig als minnen aanbieden, en als zodanig gebruikt worden. Doch onderstelt, dat gy omtrent dit stuk eene genoegzame zekerheid kunt krygen, daar is egter eene zekere zuiverende hoedanigheid, in de melk van eene vrouw, onmiddelyk na de geboorte van het kind, welke uitermate nodig is voor het jonggeboren kind, om deszelfs maag en ingewanden tot toekomend voedzel te bereiden; deze kunt gy zeer zelden van eene min krygen.

Maar daarenboven heeft men nog een ander kwaad te dugten; gelyk het uit noodzakelykheid alleen is, dat een vrouw haar eigen kind zal verlaten, en een ander aan haar borst nemen, zo kan zy ook door het voordeel, 't welk zy wint, bewogen worden, om geheim te houden, dat zy wederom zwanger is, tot dat het kind uitteert, en by gebrek aan nodig voedzel sterft. Duizenden zyn langs dien weg offerd geworden.

By-

Byaldien zy het egter mogten ontkomen, zyn ze niettemin in beide gevallen, maar al te gemeen, elendige wezens; want in gevolge van het eerste, volgen de ongemakken der klieren, die onder den gemenen naam van het Konings-zeer bekend zyn, benevens andere verschrikkelyke onheilen; en in het laatste, volgen allermeeft de Engelsche ziekte, scherpte van het water, en vele andere kwaalen, welken uit een zwak en verflapt lighaamsgeftel ontstaan.

Van den anderen kant, ziekte en de dood zyn de gewoonlyke gevolgen van de tegenwoordige verkeerde manier, om de kinderen met de pypkan op te brengen. Naauwelyks een van de vier van deze onnozele fchaapjes leven zo lang, dat zy het uitkomen van de tanden te boven komen; en het bedorven bloed van hun, die ontkomen, veroorzaakt door onbehoorlyk voedzel, maakt hen in 't algemeen zwak, of is oorzaak, dat ze niet lang leven. Byna elke ziekte, waaraan kinderen onderworpen zyn, komt my voor, oorfpronkelyk hieruit te ontstaan, om dat zy niet behorelyk behandeld worden; want de jongen van alle andere dieren genieten eene volkomen gezondheid en zyn vol kragt.

En daarenboven, zonder aanmerkinge op deze onheilen, het toekomende geluk der moeder zelve hangt grotelyks af van dit moederlyke werk, dewyl het in 't algemeen gebeurt, dat die Kinderen, welken in hunne kindfche jaren van hunne moeders verwaarloofd

zyn, alle liefde en genegenheid voor haar vergeten, wanneer zulke moeders zig in den afgaanden ouderdom bevinden; en deze veragting van een kind is volstrekt hetzelfde, als of het zyne moeder een dolk in de borst sloot; en behalve de wrede pynigingen, welken zy onvermydelyk uit dit gebrek van liefde moet lyden, overtuigt de dagelyksche ondervinding ons, dat weduwen dikwyls, zelfs in de gemene gerieflykheden des levens, niet weinig lyden door die kinderen zelve, welken, zo zy behorelyk opgevoed waren, waarschylyk haar steun en troost zouden zyn geworden.

Dit zyn de droevige vooruitzigten, welken met de tegenwoordige onnatuurlyke gewoonte verzeld gaan, om natte en droge minnen aan kinderen te geven; waardoor somwylen een vloek op eene familie wordt geladen, waarvan de ouders zig zelve als de oorzaak moeten aanmerken. Hoe verschrikkelyk deze dingen ook mogen schynen, agt ik het egter mynen pligt, aan moeders in 't byzonder te tonen, welk een gevaar zy lopen, wanneer zy dus de gezondheid en het leven harer kinderen, tegelyk met haar eigen tegenwoordig en toekomstend geluk in de weegschaal zetten; en ik hoop opregtelyk, dat ik haar dezelfde tegenwerpingen tegen deze schadelyke gewoonten moge inboezemen, welken de dagelyksche ondervinding my in myn beroep oplevert.

Ach! mogt ik zo veel op myne schone Landsgenoten

ten vermögen, dat zy nog beminnelyker in het oog der mannen wierden! Geloofst het niet, wanneer men u zoekt te overreden, dat uwe boezems minder bekoorlyk zyn, om dat gy een duurbaar engeltje aan uwe borst hebt. Ik spreek van de aandoeningen van eenen man, en wel van zulk eenen, die eene algemene en edelmoedige liefde voor het deugdzame gedeelte uwer sexe heeft. Geloofst my, daar is geen man, die de vriendelyke aanzoeken eener minzame vrouw kan tegengaan, byaldien zy met haar verzoek ernstig aanhoude, om hare eigen kinderen optevoeden. Zyt verzekerd, wanneer hy het voorwerp zynner ziele, de gunstige beloning des huwelyks in hare armen ziet koesteren en kweken, en hy zyne eigen gezigtstrekken in den beminnelyken jongen ontdekt, dat het duizend tedere aandoeningen in een edelmoedig gemoed veroorzaakt. Misschien laat hy eenen medelydenden traan vallen, wanneer hy zig die pynlyke vlagen der moeder herinnert, welke zy blymoedig onderging, om hem zulk een onwaardeerbaar geschenk te doen. Wanneer dus zyne liefde, tederheid en dankbaarheid levendig gemaakt zyn, met welke verrukkingen moet hy haar beschouwen, daar zy nog zorg blyft dragen voor het behoud van zyn eigen beeltenis?

Hoe blakend de liefde van zulk eenen ook vóór het huwelyk moge geweest zyn, een toneel gelyk dit zal de aangename boejen der liefde nog veel vaster toeklinken; want hoewel een fraje juffer altyd in

een gevoelig man de verrukkelykfte aandoeningen moet gaande maken; eene kuische en tedere vrouw, egter, met een kleintje aan haar borst, is zekerlyk voor haren egtgenoot het uitgezogtste betoverende voorwerp op aarde: en trouwens, Dames, hadde de mode deze loffelyke gewoonte flegts onder u vastgesteld, ze zou zo beminnelyk met der daad zyn, dat zy niet alleen den naaryver uwer vriendinnen tot waardige verwinningen zou opwekken, maar ook hare eerzucht gaande maaken, om in zulke roemryke karakters uit te blinken. Hoe veel zoudt gy dan toebrengen tot het geluk van uwe eigen families, en van het menschdom in 't algemeen!

ZESDE VERTOOG.

De behandeling der Kinderen van de Geboorte af, benevens onderrigtingen, om ze aan de borst te leggen.

GELUKKIGE, driewerf gelukkige vrouw, die thans eene blyde moeder zyt geworden, en die uwe vrugt zelve voedt! Zegt, gy die het verrukkende vermaak kent, verklaart my, hoe volmaakt is het geluk, van de duurzame vrugten van alle uwe smarten in uwe verliefde armen te mogen drukken? smarten, die nu niet meer gedacht worden. Lange moogt gy uwen lieveling behouden, en dubbel gezegend worden in deszelfs toekomstende schoonheid, gezondheid en deugd!

Ik ben geenzins onkundig, myne bekoorlyke Vriendinnen, van de vooroordeelen, die men noodzakelyk moet verwinnen, eer zulk een wezenlyk voordeel voor het menschdom, als hetgene ik in dit Vertoog zal schilderen, in het algemeen kan verkregen worden. In myn laatste Vertoog werden de onheilen, welken het verwaarlozen van dezen pligt verzellen, volkomen aangetoond, en dewyl ik dikwyls in den byzonderen kring myner Vriendinnen wel geslaagd heb, door my op haar verstand te beroepen, zo vertrouw ik,

ook van de opregtheid der openhartige sexe, dat ik by het gemeen wel zal slagen. Myne pogingen zullen zig derhalve alleen daarheen uitstrekken, om u te overtuigen, dat ik de reden en waarheid aan myne zyde heb. Ik zal my dan gelukkig, en rykelyk voor myne moeite beloond agten, indien ik gelukkig genoeg ben, om uwe goedkeuring te verwerven: dewyl dan noodwendig moet volgen, dat gy de regelen, die in dit handboekje ter neer gesteld worden, zult waarnemen. Aan uwe moederlyke zorg in het eerste toneel des levens, is zeer veel gelegen, het is een vermakelyke pligt, tot welkers waarneming, de natuur zo wel als de gewoonte van alle volkeren, u op eene roemwaardige wyze uitnodigt.

Ik ben waarlyk overtuigd, dat, volgens de tegenwoordige manier, om kinderen te zogen en optevoeden, de taak een last is, welke velen affehrikt; het is eene manier, welke laakbaar tevens en onnatuurlyk is. Het onderwerp van dit Vertoog, zal derhalve inzonderheid zyn, om te tonen, hoe de kinderen het eerst moeten behandeld worden. In myn volgende, zal ik de elkander opvolgende dwalingen aanwyzzen, en eenige algemene regelen ter neder stellen, welke niet alleen nuttig voor het kind zullen wezen, maar ook het werk van zogen, voor de moeder gemakkelyk en vermakelyk maken: zelfs kan de beschaafde en vrolyke dit, tegenwoordig, lastige werk blymoedig ondernemen, zonder dat het gezellige leven

ven

ven veel daar by lydt; want de donkere denkbeelden van eene kinderkamer zullen verdwynen. De paden der Nature zyn gemakkelyk en vermakkelyk. Komt dan, myne Schonen, en laaten we haar voet voor voet volgen.

We hebben te voren aangemerkt, dat een kind zyn onmiddelyk voedsel met zyne geboorte in de wereld brengt. De mensch wordt in smarten geboren. De moeite en pynen der verlosfinge, vereifchen beide voor de moeder en het kind, rust; en in 't algemeen, wanneer gene onbehorelyke middelen gebruikt worden, vallen ze beiden terftond in eenen zoeten verkwikkenden flaap, gedurende welken tyd de melkvaten der borst uitgezet worden. Dus zal men door eene voorzigtige behandeling, in eenen korten tyd, een kleinen froom melk verkrygen. Het kind, by zyne geboorte met voedsel vervuld, ontwaakt, en is te gelyk met de moeder verkwikt, en door den tepel fterk te zuigen veroorzaakt het, dat dezelve overvloediger onderftand uitlevert.

Somwylen kan het wel met het eerfte kind een weinig ongemakkelyk gaan, maar dit wordt nog erger gemaakt, door het misfchien twee of drie dagen van de moeder afhouden, en hare borsten van hare bedienden te laten uitzuigen. Het zagte, gemakkelyke, en dikwyls herhaalde zuigen van een kind, zal niet alleen by trappen de melk doen voortkomen, en daardoor de moeder van eenen moejelyken last ontheffen;
maar

maar de tepel zal ook hierdoor uitgetrokken worden, zo dat het kind zonder verder zwarigheid kan zuigen. Dit is de les, welke de Natuur leert, en verstandig handelen zy, die hare voorschriften opvolgen.

Wat de kleding betreft, hoe ligter en losser dezelve is, des te beter is ze; zeer weinig dekzel is 'er nodig, en de toekomende wanstalligheden van gedaante, enz. om niet van het beklagelyke verlies der gezondheid te spreken, ontstaan dikwyls hieruit, om dat de klederen te zwaar en te naauw zyn.

Ik ben 'er geheel en al tegen, dat het kind eenig voedzel ontfangt, voor dat het aan de borst kan gelegd worden; en nog veelmeer daartegen, dat men het opvult, met het geene de minnemoers P A P noemen. De maag is nog niet voor eenig ander voedzel vatbaar, dan hetgene de Natuur bereid heeft. De kunst kan gene spyze maken, die zo na aan dierlyk bloed komt, dat ze dienstig zy voor de tedere ingewanden van een jonggeboren kind.

Het schreeuwen van een kind wordt in 't algemeen veroorzaakt, door het ongemak, 't welk het lydt, het zy van de kleding, of uit hoofde, dat het dus met pap opgepropt wordt. De ziekten der kinderen in deze vroege dagen, gelyk ik te voren aanmerkte, en insgelyks de moeielykheid, waarmede de tanden uitkomen, waarvan ik naderhand zal spreken, ontstaan byna geheel en al uit deze verkeerde gewoonte.

Scherp.

Scherpte van water en afgang, en de meeste ongesteldheden in hunne ingewanden, zyn al te zamen de uitwerkfelen van onbehorelyk voedzel.

De mode heeft deze belachelyke gewoonte zo algemeen gemaakt, dat de goede vrouwen gedurig klagen, dat het voor een kind onmogelyk is, zonder voedzel te blyven, tot dat de melk komt. Laat eene moeder eene opregte en onbevooroordeelde proef daarvan nemen, en de ondervinding zal haar van de waarheid van onzen grondregel overtuigen.

Hoe worden de dieren onderhouden? De natuur is in geen een gedeelte der fcheppinge zo onvolmaakt, dat zy de teregtbrenging harer werken, aan de wysheid van den mensch zou verschuldigd zyn. En onderfelt het geval, waarin de melk zo fchielyk niet vloeit, als men in 't algemeen verwagt, laat het kind by dergelyke omftandigheden, by herhalinge aan de borst gelegd worden; een zeer weinig voedzel, zal voor het tegenwoordige genoeg zyn, en dat zal men doorgaans uit den tepel kunnen krygen; zo niet, dan is een weinig warme melk en water, met een kleine hoeveelheid Lisbonfche fuiker, het eenige voedzel, 't welk men, mynes oordeels, gevoegelyk aan hetzelfde kan geven; dezen raad heb ik ftiptelyk laten opvolgen, en gelukkig de goede uitwerkfelen daarvan ondervonden, in een van myne eigen kinderen; 't welk naauwelyks eenigen onderftand uit de borst ontling, tot op den derden dag na de geboorte.

Volgt,

Volgt, myne waarde Dames, deze regelen, en van de honderd toevallen, welken nu de moeder, ingevolge van melkkoortfen, en het kind, uit hoofde, dat aan hetzelfde de borst geweigerd wordt, overkomen, zult gy zelden een eenig vinden. Ik ben van de waarheid myner stelling door de ondervindinge overtuigd, en daarom ben ik des te ftouter, om dezelve u zo wel als het gemeen aan te pryzen.

ZEVEN-

Z E V E N D E V E R T O O G.

Eene natuurlyke en gemakkelyke manier om kinderen te zogen. Dees pligt wordt getoond, eer een vermaak, dan een last te zyn.

NU dan, myne Vriendinnen, die 'er het meest belang by hebt, laten we die deelen der scheppinge gadeslaan, waar eene natuurlyke drift alleen het bestuur kan hebben, en laten we eens eene les van de tedere redenloze dieren halen. Beschouwt die dieren, welken ons gemeenzaam zyn, hoe voorspoedig slagen ze in het opvoeden van hunne jongen! Dieren, welken aan drie, vier, vyf, zes, en somwylen nog meer van hunne jongen ter eener dragt, melk geven. Hoe gezond en gelukkig zyn de moeders van jonge beesten! Welk eene onophoudelyke zorg dragen ze voor hare voedsterlingen! Zy verlaten dezelve nooit, voor dat de tyd aan hunne lighamen sterkte genoeg heeft gegeven, om zig zelve te voorzien. Voorzorg dragende Natuur! en zal de mensch alleen uwe goedheid wantrouwen? Laten we leren en wys worden. Laat het nimmer voor een bewys doorgaan, dat eene vrouw, die in staat is een kind te dragen, gene sterkte heeft, om het te

zogen, daar de fchepzeltjes, die ons omringen, eest geheel huisgezin op eenmaal kunnen opvoeden.

Ach, mogt ik u kunnen overtuigen, dat de borst alleen, eenen genoegzamen onderftand voor het fterkfte kind oplevert! Befchouwt de natuur wel in alle hare werken! Laat onkunde en vooroordeel niet langer de overhand behouden! Geloofst deze plegtige waarheid, dat byna elke vrouw in ftaat is, haar tender kroost voedzel te geven, en groot zullen de voordeelen, voor haar, zo wel als voor haar kind zyn. Wanneer het geen ander onderhoud, dan uit de borst krygt, neemt het dagelyks toe in fterkte, en is aan geene ziekte onderworpen. De moeder zou ook, in zulke omftandigheden, niet zo fchielyk wederom bevrugt worden, en hierdoor zou men voor een groot gedeelte miskramen kunnen voorkomen; ten ware men dezelve door menigvuldig aderlaten, en andere verkeerde gewoonten veroorzaakte.

Indien gy, ten beste van uwe familien, uw eigen leven iets agt, let dan wel op dat onbetwiftbaar ftuk. Gy weet zelve, hoe vele vrouwen hare gezondheid bedorven hebben, en welk eene menigte nog gedurig, door deze onvernunftige manieren van behandelinge opgeofferd worden. Gy kunt, gy moet hen onderhouden, de taak is gemakkelyk en vermakelyk, en het voorfpoedige kind beloont uwe moeite. Het is geenzins lastig. Ik zou niet wenfchen u flavinnen te zien. De tedere fchoonheid van uw maakzel ver-

biedt

biedt zelfs de enkele gedagten daarvan. De weg is effen en gemakkelyk, volgt alleenlyk de Natuur.

De slaap is wezenlyk noodzakelyk tot het leven, en dat de maag ook somwylen rust moet hebben, is even wezenlyk noodzakelyk voor de gezondheid; de moeder en het kind hebben beide deze dingen even nodig. Dus is het slaafagtige gedeelte van het werk uit den weg genomen, want het is eene ongerymde en verkeerde gewoonte, dat men een kind, na het gedurig over dag te hebben opgevuld, den gehelen nacht aan de borst houdt. Dit werkt tegen de werkingen der Nature, niet alleen, door het van zyne rust te beroven, maar door eene gedurige volheid belet men ook, dat de kragten van 's kinds lighaam op eene behorelyke wyze, hare werking kunnen doen op het voedzel, 't welk het ontfangt. Hiervandaan worden de maag en ingewanden verzwakt, en daardoor onbekwaam gemaakt, om zulk een gezond voedzel voorttebrengen, als een kind anderzins uit het genuttigde zou trekken; ter bereikinge van welk groot einde, een vaste slaap, en onthouding even zeer het hunne toebrengen.

Van den anderen kant wordt de moeder, die dus gestadig des nagts ontrust wordt, ook belet, om die goede en volmaakte melk te verkrygen, welke anderzins uit het voedzel, 't welk zy over dag gebruikt,

bruikt, zou voortgebragt worden. Hiervandaan wordt ze onpafelyk, vermoeid van haar werk, en de raauwe melk wordt fchadelyk voor de verzwakte ingewanden van het kind. Dus zyn zware ongefteldheden en de dood dikwyls de gevolgen.

Ik weet wel, van fommigen zal beweerd worden, dat het onmogelyk is, de kinderen des nagts ftill en in rust te houden, en dat zy om voedzel fchreeuwen. Doch laten zy flegts van de geboorte af, overeenkomftig met de onderrigtingen, hier mede gedeeld, behandeld worden, en dan geloof ik zullen weinig perfonen klagen, dat ze lastig zyn. Eene reden, waarom kinderen des nagts niet wel flapen, is, om dat men ze by dag te veel in de wieg houdt, wanneer ze beweging moesten hebben. Ik hel over om te denken, dat eene andere nog grooter reden ontftaat uit de pyn, welke door het onbehorelyk voedzel, in de eerfte dagen veroorzaakt wordt, want ik zal de ftouthed nemen van te beweerden, dat de ingewanden byna van elk kind, door de tegenwoordige verkeerde behandelinge, in eenen ftaat van ongezondheid zyn, welke maar al te dikwerf met de jaren toeneemt, en dus krygt de verborgen oorzaak van een flegt geftel, dikwyls reeds in de kindsheid eenen vasten grond.

Wanneer hunne kleine magen, door eene al te grote hoeveelheid, en de kwade hoedanigheid van
voed-

voedzel in wanorde gebragt, eenigermate ledig worden; dan maakt eene pyn, waarfchynlyk, gelyk aan het gene wy de zode en 't zuur in de maag noemen, hen uit hunne rusteloze fluimeringe wakker, en deze fchepzeltjes kunnen hun ongemak, alleen door fchreeuwen bekend maken. De minnen, ten deele om hare eigen rust, en ten deele door een verkeerd begrip, als of de kinderen alleen om voedzel fchreeuwen, vullen hen derhalve zo lange, tot dat zy geheel overladen zyn. Zulke kinderen zwelgen gretiglyk alles door, wat hun wordt gegeven, dewyl het ontfangen van voedzel, die al te grote gevoeligheid der mage wegneemt, welke de pyn veroorzaakt. Een gelykfoortig uitwerkfel, moeten volwasfen personen, die met de ongemakken, waarvan ik even fprak, gekweld zyn, dagelyks ondervinden, wanneer ze voedzel gebruiken; want het brengt altyd eene ogenblikelyke verligting te wege.

Vier of vyf malen, in de vier en twintig uuren, zyn voor een kind genoeg, om de borst te ontfangen, en hierby kan men de volgende regelen ten naasten by in agt nemen. Omtrent zes of zeven uuren des morgens, waarna men het kind een uur, of twee kan laten flapen; wederom, een uur na dat de moeder het ontbyt heeft genomen; een derde reis, zo zy het goedvindt, voor het middagmaal; een vierde maal, te vyf of zes uuren des avonds, of wat

eerder, naar mate men gewoon is het middagmaal wat vroeger of later te houden; en eindelyk, tusfchen tien en elf uuren, voor dat zy te bedde gaat.

Nu voor die moeders, welke bedienden hebben, om haar het lastige gedeelte van de behandeling der kinderen af te nemen, kan dit zekerlyk niet voor eenen last gerekend worden; dat het werk zelve een vermaak is, toont de genegenheid van minnen jegens kinderen aan de borst ten vollen; en dat het een onvermydelyke pligt is, betuigen de aandoeningen der menschelyke nature klaarblykelyk.

In de eerfte maanden kan men de kinderen over dag, dikwyls laten flapen, maar men moet hun ook by behorelyke tusfchenpozingen beweging geven. Naarmate zy fterker worden, moet de flap verminderd, en de beweging vermeerderd worden.

Daar zyn verscheiden ftukken van behandeling, welken ik niet durf laken, en onder anderen, oordeel ik het onnodig, om ftil te ftaan op de noodzakelykheid, om de kinderen droog en fchoon te houden. Het is zo duidelyk, dat weinig minnen wegens dit ftuk kunnen bestraft worden. Wat het wiegen van kinderen betreft, deze gewoonte is volftrekt ongerymd, zy werdt alleenlyk uitgevonden, om hunne oppassers van moeite te bevryden, waarvoor wy, om dit in 't voorbygaan aantemerken, wederom des te meer moeten lyden. Indien de kinderen

ren

ren gezond zyn, slapen ze zonder dat ze in slaap behoeven gezuid te worden, en zulke gedwongen hulpmiddelen, maken hen in 't algemeen gemelyk, en waakzaam in den nagt, welke de bekwaamste tyd, zo wel voor hun, als voor hunne voedsters, is, om rust te genieten.

Teneinde van zes of zeven maanden, wanneer de vier eerste tanden te voorschyn behoren te komen, moeten de kinderen wakker, en zo veel mogelyk in beweginge worden gehouden; tegen welken tyd, zo ze behoorlyk behandeld worden, zy in 't algemeen sterkte genoeg zullen krygen, om die tanden te schiepen, en de anderen zullen ter behorelyker tyd met gemak voor den dag komen.

Dus zult gy een kwaad vermyden, 't welk eene grote menigte wegsleept, waarvan ik egter in een ander Vertoog breedvoeriger zal spreken, want het is geheel en al, aan de zwakheid hunner lighamen toeteschryven, dat kinderen hunne tanden met zo veel moeite krygen, en dat het verzeld gaat met koorts, stuiptrekkingen, en den dood.

Deze zwakheid van lighaam is nog maar zelden regt begrepen, want wanneer een kind uitermate vet is, 't welk maar 't allermeest gebeurt, dan noemen de Ouders en hunne vrienden het een fraai kind, en zyn verwonderd, dat het zo voorspoedig toeneemt; terwyl helaas! dit zelfde vet het ongemak

is, 't welk deszelfs gesteldheid dus zwak maakt; want indien de slager de lammeren en kalven niet slagte, wanneer ze ongemeen vet worden, zo zouden ze insgelyks even dikwerf sterven als de kinderen. Welke dood te regt mag toegeschreven worden aan de verkeerde gewoonte, die zo algemeen in gebruik is, om hen te veel onbehorelyk voedsel te geven, en hen in andere opzigten niet zo te behandelen, als de Natuur vereischt, om het lighaam uit het voedsel, 't welk zy nuttigen, kragt bytezetten.

Na hetgene, wegens het vroegtydige gedeelte van de behandeling van een kind, is voorgedragen, zy het my vergund te mogen aanmerken, dat de bewyzen, welken omtrent dit gewigtige onderwerp zyn aangedrongen, aan de overweging van die moeders worden overgelaten, die begerig zyn, eene op reden steunende stelling, den voorrang te geven boven dweepagtige grondregelen en gevoelens. Ik wenschte wel, dat zy 'er op mogten letten, en ik vertrouw, dat zy hare goedkeuring zouden verwerven. Ik verwacht geenzins, dat de bovengemelde regelen, stiptelyk van de geboorte af zullen opgevolgd worden. Ik weet zeer wel, en het is bekend genoeg aan hun, die eenige aandacht op kinderen gevestigd hebben, dat sommigen derzelve meer, en anderen minder oppassing vereischen, inzonderheid, gedurende de eerste maand of twee; en een zekere tyd is 'er

nodig, zelfs onder de voorzigtigste behandelingen, om hen aan onze gewenschte hebbelykheden te gewennen. Laat ik u derhalve mogen verzoeken, om de bovenstaande schikkingen in het oog te houden, welken door aanhoudendheid wel haast zullen te werk kunnen gesteld worden; en maakt dan voor u zelve het besluit op, hoe veel zy zullen toebren- gen tot uw eigen gemak en verligting, zo wel als tot voordeel van uwe kinderen.

 A G T S T E V E R T O O G .

De bekwaamste manier om kinderen te spenen.

IN myn laatste Vertoog, veroordeelde ik de tegenwoordige verkeerde manier, om kinderen te zogen en optevoeden, en prees eenen effenen en gemakkelyken weg aan, om hen optebrengeu, tot dat zy zes of zeven maanden oud zyn, volgens een redelyk ontwerp, 't welk ons van de Nature in menige onderscheiden deelen der Scheppinge, wordt aangewezen; en 't welk allerwaarschynlykst in de vroeger eeuwen der wereld, slyptelyk van het menschdom gevolgd werdt, eer overdaad, hoogmoed, en ongevoelighed in de maatschappye insloopen. De oude geschiedenis hadt nooit op zo vele sterke en wakkere menschen roem kunnen dragen, hadden de moeders, in hunne kindsheid, gene kragt en sterkte aan hun gestel gegeven; en de oorzaak van het tegenwoordige kleinmoedige, flaphartige, zwakke en ziekelyke slag van menschen, kan voor een groot gedeelte aan het gebrek van deze eerste zorg der moeders toegeschreven worden.

Laten we spreken met eenen eenvoudigen en opregten landman, die eene boomkwekery onder zyn

op-

opzigt heeft ; hy zal ons zeggen , dat het niet genoeg is , dat de stammen van een goed soort zyn , want , indien zy niet tegens fcherpe winden beveiligd , en behorelyk aangekweekt worden , zo dat zy voedzel kunnen ontfangen , zo zullen zy nooit groejen.

Het is letterlyk hetzelfde in het dierlyke leven ; 'er zyn ongelukkige moeders , welken de waarheid dezer redeneringen dagelyks en jammerlyk onder vinden. Hoe vele vrouwen worden met fraje kinderen gezegend ; by hunne geboorte ontdekt men geen vlek , noch eenig teken van ziekte aan hun. En egter , eer vele maanden verlopen zyn , kwynen zy niet en fterven , door gebrek aan wyze voorzorge en behorelyk voedzel ? Ik behoef niet meer te zeggen , de tranen van velen myner vriendelyke Lezeressen , op de ongelukkige herinneringe daarvan zullen het ftuk genoeg bewyzen. Mogten zulke tranen tot eene waarfchouwing voor haar toekomend gedrag verftrekken ; en , geloof my , geëerde Mejuffrouwen , uwe droefheid zal in vreugde veranderd worden , eene vreugde van den tederften aart , edelmoedig en waarlyk loffelyk !

Laat geen man in de ydelheid zynes harten zegepralen , als of hy boven de fchone fexe verheven ware ! want van haar hangt het alleen af , om den grond te leggen , niet van hetgene hy is , maar van

hetgene hy zal worden, gezond, sterk, en dapper. Gy, Dames, formeert eenen held in de wieg, en moed wordt uit de borst ontfangen. De dankbaarheid vereischt daarentegen, dat de man u bescherme. Het staat derhalve aan u zelve, om hem bekwaam te maken, ten einde hy u deze bescherming moge toebrengen. Zodanige schikking, myne Schonen, heeft de Natuur ten uwen voordeele in de Scheppinge gemaakt.

Maar om tot den landman te rug te keren, hy zal ons verder zeggen, dat, wanneer zyne bomen hunne kindfche sterkte verkregen hebben, en wortel beginnen te fchieten, het nodig is, dat hy ze uit de kwekerye in eenen uitgestrekter grond verplante, ten einde zy tot hunne natuurlyke volmaaktheid mogen komen. Op gelyke wyze gy, myne Vriendinnen, wanneer gy het kind door het teder voedzel der borst, zynen kindfchen staat door hebt gebragt, moet ten tyde van het fpenen, (welke mynes oordeels het best wordt uitgesteld, tot dat het twaalf maanden oud is) uwe kleine kwekery ook in eenen uitgestrekter grond verplanten. Dat is, gy moet het overvloediger voedzel geven, om het dus tot ryper jaren te brengen.

Doch gelyk by dit werk van verplanten grote kundigheid en omzigtigheid van den landman vereischt worden, zo moet gy ook in dezen uwen post, om
kin-

kinderen te spenen, groot oordeel en voorzorg laten blyken; want de mode is zo ver van de Nature afgeweken, dat de grootste omzigtigheid noodzakelyk zy, om het gelukkige midden aantewyzen.

Een andere voorzorg derhalve vereischt onze opmerking. De mensch wordt, volgens de tegenwoordige mode, grotelyks door dierlyk voedsel onderhouden. Een schielyke overgang van het eene uiterste tot het andere, is altyd gevaarlyk, en in elke wezenlyke veranderinge moet men, om ongemakken te vermyden, allengskens en trapswyze te werk gaan. Byaldien de Natuur ooit een oogmerk kon hebben, om de dieren, die we rondsom ons hebben, voor ons ten prooi te vernielen, zo mogen we zeer zeker besluiten, dat dit voedsel nooit tot ons gebruik kon geschikt zyn vóór dien tyd, waarop we tanden hadden, om het te kunnen eten.

Het sleept vele kwade gevolgen na zig, wanneer men zyne spyze al te gretig doorzweigt; doch indien de maag van volwasfen personen zo veel moet lyden, wanneer zy hunne spyze niet genoeg kaauwen, dan moet zekerlyk, de zwakke en tedere maag van kinderen, die nog gene tanden genoeg hebben, om dezelve te breken, nog veel minder in staat zyn, om ze geheel ongekaauwd te ontfangen.

Dierlyk voedsel wordt dus in dien tyd des levens, door reden en overdenkinge volstrekt verboden;

den : maar dewyl het eenigermate noodzakelyk is, hen tot hunne toekomende levenswyze voor te bereiden, zo kan hun nu spaarzaamlyk vleesch-nat gegeven worden, en naarmate zy in sterkte en ouderdom toenemen, overvloediger. Hierdoor worden de dierlyke fappen, die het eenige voedzel in vleesch onthouden, zonder eenige moeite voor de maag ontvangen; en laat men altyd gedagtig zyn, dat de fappen van volwasfen dieren, den voorrang hebben, boven hetgene jong en vet gemaakt is; doch hiervan meer ter behorelyker plaatse.

Laten de kinderen in dien tyd eens of tweemalen des daags, met omtrent een vierde van een pint vleesch-nat, en een weinig brood daaronder gespyzigt worden. Wanneer ge hun een styve geley geeft, dan is een grote theekop vol genoeg, maar ik zou egter raden, 'er even zo veel warm water of melk by te doen, en insgelyks een weinig brood. De borst moet hun nu ook zo dikwyls niet gegeven worden, als toen zy geheel geen ander voedzel ontfingen; om kort te gaan, elke maaltyd, welke gy dus invoert, moet een van de vastgestelde tyden vervullen, waarop zy anderzins gezoogd werden. Dus worden zy by trappen en op eene ongevoelige wyze van de borst gespeend, en aan dierlyk voedzel gewend, zonder eenige pyn van hunne zyde, of moeite voor de moeder.

Na dat we dus de regte manier, om een kind aan de borst te leggen hebben aangetoond, als mede, op hoedanige wyze men het het voorzigtigst daarvan moet afnemen; zo zullen we in het volgende Ver-
toog, de veiligste regelen aanwyzen, om een kind met de pypkan op te brengen; doch eene aanmerking of twee zal hier ter plaatse niet ondienstig zyn.

De *jeu*, welke onder het snyden uit het vleesch loopt, wanneer het op de tafel gebragt is, is uitermate gezond, dewyl het niets anders dan de zuivere sappen van het vleesch is. Eenige weinige lepel vol van deze *jeu* van osfen of fchapenvleesch, gemengd met eene gelyke hoeveelheid warm water, en een weinig zout, maken een zeer goed vleeschnat. Ik maak hiervan gewag, om dat de ouders zig in 't algemeen verbeelden, dat het ongezond voor kinderen is; en dikwerf, wanneer ik het aanprees, heeft menig oude goede Dame zig stoutelyk tegen my aangekant, bybrengende, dat het een kind met overtollige vogten opvult, terwyl dit in tegendeel, het eenige gedeelte van vleesch is, 't welk goed voedzel uitlevert.

Laat ik my hier ook mogen verklaren tegen de gewoonte, volgens welke men kinderen geen zout wil laten eten, uit vreeze voor de scheurbuik; naardien men geen onderscheid maakt tusfchen gezouten spyzen, en zout, 't welk men by de spyze eet. Ten
aan-

aanzien van dit stuk , heeft men ook dikwyls met sterke vooroordeelen te ftryden , want menigmaal is my van perfonen van eerwaardige jaren gezegd , dat men kinderen in de vroege dagen , geen zout moest laten eten ; daarbyvoegende , misfchien met eene optrekkinge van de fchouderen , die iets te beduiden hadt , dat de tegenwoordige eeuw , zig veel wyzer agt dan hare voorvaders.

„ Dierlyk voedzel , 't welk eenen aanmerkelyken
 „ tyd in zout heeft gelegen , wordt hard , en ver-
 „ eischt meer kragt , om zodanig gebroken en ver-
 „ teerd te worden , dat het tot voedzel gefchikt zy ,
 „ dan zwakke magen in ftaat zyn , om te werk te
 „ ftellen ; by gevolg , pekervleesch , pekelfpek en
 „ dergelyke dingen , zyn ondienftig voor kinderen . „

Niettemin , zout op zig zelf is zo ver af van de fcheur-
 buik te veroorzaken , dat men tegenwoordig in 't alge-
 meen gelooft , dat het het grootfte tegengift daarvan is .
 Daarenboven is 'er eene zekere prikkelende hoeda-
 nigheid in het zout , welke de fpysvertering grotelyks
 bevordert ; maar al wat omtrent dit stuk van eeni-
 gen dienst is , moet bygevolg eer het zyne toebreng-
 gen , om het bloed te zuiveren , dan om het te doen
 vervuilen ; 't welk de gewaande oorzaak is , van de
 tegenwoordige , menigmaal ingebeelde , maar ook
 dikwyls enkel eene ziekte naar de mode , de fcheur-
 buik genaamd.

Men

Men heeft my menigmaal bedankt, voor de volgende onderrigtinge. Een handvol zout in een mengsel fontein water gedaan, is een alleruitmuntendst water, om het vel te zuiveren. Het is deze zuiverende hoedanigheid van het zout, welke het zeewater zo dienstig voor hun maakt, die met brakingen gekweld zyn; door de bovengemelde hoeveelheid derhalve wordt het water nog kragtiger gemaakt, en zal het aangezigt en den hals van de puisten zuiveren, welken de Dames zo dikwyls ontrusten.

 N E G E N D E V E R T O O G .

De veiligste manier om kinderen met de pypkan optebrengen.

TOT hiertoe, myne wysgerige Schoonheden, hebben wy de wetten der Nature zorgvuldig gadegeflagen, en hebben dezelve opgevolgd. Hare paden zyn oneindig verfcheiden. Elke flap, dien we doen, verfchaft ons nieuwe en bekorelyke gezigten. Wy hebben den mensch van het eerste tydperk van zyn beftaan nagegaan, en wy volgden de reden en de natuurlyke drift, om hem fterkte en kragt in het vroegtydigfte gedeelte des levens te geven. Zo fchoon een dageraad belooft een fterk en gezond geftel; niettemin verpligt ons de noodzakelykheid, om nog tot eene andere befpiegeling voorttegaan.

Het onderwerp van dit Vertoog zy derhalve het onderzoek, in hoe verre de kunst, de plaats der nature kan vervullen. Laten we een middel voor die ongelukkige moeders tragten aantewyzen, die door noodzakelykheid van het gelukkige genot beroofd zyn, om hare kinderen te zogen. Het kan zelfs der aandagt van de zodanigen niet onwaardig zyn, welken hen, uit verkiezinge, aan de zorg van anderen overlaten. Ik heb voorgenomen, myne aanmerkingen in dit Vertoog, in zo ver aantedingen, als myne onder-

onderrigtingen aan de deugdzame en waarlyk pryzenswaardige huismoeders gegeven zyn, by welken, al hetgene zy aan hare familie verschuldigd zyn, zwaarder weegt dan alle andere bedenkingen. Om dan voorttegaan, wanneer de zuigeling zo ver is, dat hy gespeend moet worden, en het met de pypkan gevoede kind insgelyks even ver is gebragt, dan zullen de regelen van levenswyze voor beiden dezelfde zyn; uit welken hoofde ik in myn laatste niet verder ging, dan tot den bekwamen tyd, waarop men vleesch-nat, gelei, enz. mag beginnen te gebruiken. Al wat verder in overweginge zou kunnen komen, zal onder algemene regelen gebragt worden.

Wy hebben getoond, dat de moeders melk het natuurlyke en dienstigste onderhoud is voor tedere kinderen; het is een vogt, dat ligt te verteren, reeds in eene dierlyke zelfstandigheid veranderd, en daarom het best geschikt is tot voedzel voor kinderen. Deze aanmerking toont ook, dat het ligchaam van een kind door de Natuur zodanig is ingerigt, dat het alleen een vloeibaar voedzel kan ontfangen; eene byzonderheid, welke men noodzakelyk in 't oog dient te houden, dewyl zy regtstreeks strydig is met de algemeene tegenwerpingen tegen het begrip, dat de kinderen liever enkel tot het gebruik van de melk dan van dikker spyzen moeten

bepaald worden , waarvan ik nog breedvoeriger zal spreken , eer ik dit Vertoog eindige.

Wy hebben aangemerkt , hoe teder de maag en ingewanden van kinderen zyn , en daaruit afgeleid , dat byna elk ongemak , waarmede zy gekweld zyn , uit de ondienstige hoedanigheid van hun voedzel ontstaat ; en dat de al te grote hoeveelheid , welke men hun geeft , de ziekte ook vermeerdert. Wy merkten aan , dat de verterende kragten van een jonggeboren kind niet in staat zyn , om zelfs uit brood een zagt voedzel hervoorttebrengen , en wy stelden ons deswege kragtig tegen de gewoonte om hen te voeden , met hetgene pap genoemd wordt. Maar onderstelt het geval anders. Welk eene armoedige portie van onderstand laat zulk eene moeder haar kind toekomen , die het flegts brood en water geeft !

Ik heb vele ongelukkige voorbeelden gezien van zulk eene vreemde behandeling. Wy zelven zouden het inderdaad hard oordeelen , en niets dan de wrede noodzakelykheid zou ons kunnen dwingen , om zo spaarzaam te leven ; daarenboven , hoe zou ons vleesch afvallen , en hoe onze kragten vervliegen ? Doch indien dit zo is , kan het zekerlyk voor een kind niet dienstig zyn , welks beenen nog gene sterkte genoeg hebben , om deszelfs lighaamsgestel te onderhouden. Hoe is het mogelyk voor een kind , om onder zulk eene behandeling te groejen ?

Mis-

Misfchien zullen fommigen toefaan , dat een weinig melk met dezelfs voedzel gemengd wordt , doch eger zeer fpaarzaam , om dat dezelve kwanfuis hunne maag verftopt , en hen met flym opvult. Ongegrond en belachelyk zyn deze en alle andere bewyzen , welken tegens deze natuurlyke en gezonde kost kunnen aangedrongen worden.

Ik fpreek hier van de melk , in algemene bewoordingen , dewyl ik in een volgend Vertoog de verfcheide hoedanigheden van verfchillende foorten van melk denk te onderzoeken , en aantetonen , tot welk gebruik elk foort het best gefchikt zy. Dewyl de melk van koejen het meest gebruikt wordt , en naar myn oordeel , in het algemeen , de bekwaamfte is , om aan ons tegenwoordig oogmerk te beantwoorden , zo gelieve men te begrypen , dat ik deze melk aanpryze , ten zy 'er in 't byzonder van een ander foort gefproken worde.

Ik weet zeer wel , dat vele perfonen , en misfchien eenige heeren , die de geneeskunde oefnenen , van my in gevoelen zullen verfchillen , wanneer ik koejenmelk den voorranggeef , boven alle andere foorten van voedzel , in de eerfte maanden , waar het nodig is een kind met de pypkan optebrengen. Laat ik hen alleenlyk mogen verzoeken , om 'er de proef van te nemen , dewyl ik uit de ondervindinge fpreek , en indien zy reden hebben , om my naderhand te berispen , zo zal ik de zaak gewonnen geven ; tot zo lan-

ge derhalve zal ik ten minsten op de eerlykheid van elk hopen.

Men heeft my menigmaalen te kennen gegeven, dat koejenmelk te ryk is, naardien ze te veel overvloed aan room heeft, en dat, daar dezelve van eene vette olieagtige nature is, zy eer het lighaan flap zal maken dan versterken. Doch dit ongemak heeft men niet zeer te dugten van de melk, welke in en omstreeks Amsterdam, of eenige andere onzer Steden, gebruikt wordt. En wanneer men al eens onderstelt, dat dit het geval is ten platten lande, 't welk ik egter ver ben van toetestaan, dan kunt gy ze een weinig laten staan, tot dat de room naar boven komt, en dan de afgeroomde melk gebruiken; of anderzins kunt gy, door ze te koken, dezelve voor het grootste gedeelte deze olieagtige hoedanigheid ontnemen, welke zig van zelfs op de oppervlakte samentrekt, en dan geredelyk kan afgeschep't worden; of ze kan met water gemengd worden.

Daar dan deze zwarigheden uit den weg geruimd zyn, zo blykt, mynes oordeels, dat de melk van koejen het beste voedzel is, 't welk we in plaats van de borst kunnen gebruiken; en dat dezelve best aan het bedoelde oogmerk zal beantwoorden, wanneer zy ongekookt aan het kind wordt gegeven, ten zy het kind daarvan purgeert; in welk geval het koken in 't algemeen het ongemak zal voorkomen, 't welk naar alle waarfchynlykheid uit derzelve olie-

agtige deeltjes ontstaat. Ik heb 'er niets tegen, dat 'er een kleine hoeveelheid Lisbonfche fuiker bygedaan wordt, inzonderheid indien het kind hardlyvig is; en inderdaad dit kan dikwyls van dienst zyn, om te beletten, dat de melk niet zeer fchielyk zuur wordt, waaruit menigmalen ongeregeldheden in de ingewanden ontftaan. (*)

Eene aanmerking zal ik de vryheid nemen te maken, welke hier zeer wel te pas komt. Wy hebben in een vorig Vertoog aangemerkt, dat de melk der moeder, wanneer zy eerst in de borst komt, eene
zui-

(*) Men gelieve zig te herrinneren, dat de kinderen, in deze gehele verhandeling over het opvoeden, onderfteld worden, van ziekte vry te zyn; wanneer zy zig niet wel bevinden, is het de zaak van hun, welken voor hun zorg moeten dragen, een behorelyk voedzel voortefchryven; en by vele gelegenheden kan de melk zodanig gebruikt worden, dat zy tot hunne herftelling grotelyks van dienst, zo wel als een wel gefchikt voedzel zy. Is, by voorbeeld, het lighaam al te veel geopend, zo kan 'er ryst en kaneel bygedaan worden; maar dan moet men zorg dragen, dat de ryst wel in het water gekookt worde eer zy met de melk gemengd wordt. Zo het water fcherp is, fchryf ik deze kost aan kinderen voor: kook een lepelvol gemalen ryst, met een weinig kaneel, in een half pint water, tot dat het water byna verteerd is; doe 'er dan een pint melk by, en laat het geheel zagtjes vyf minuten koken; laat het hierop door een linnen zeef zygen, en maak het smakelyk met een weinig fuiker. Dit voedzel dient in diergelyke ongemakken zeer wel, om de herftelling te bewerken.

zuiverende hoedanigheid heeft. Maar wanneer dan de kinderen van de gelegenheid zyn verfteken, om dezelve te krygen, dan is in derzelve plaatse eenig zagt buikzuiverend middel ten hoogften dienstig, om zulk eene prikkeling aan de ingewanden te geven, als de Natuur anderzins door middel van de moeder daartoe bereid heeft. Hetgene ik ondervonden heb, het best geschikt te zyn, om aan dit oogmerk te beantwoorden, is het volgende:

Neem, zeggen we, *fyroop van violen, en olie van amandelen, van elk een once, benevens vier, of vyf greinen rhabarber*. Dit mengfel door elkander geflagen zal tamelyk wel met elkander vereenigen. Daarvan kan een theelepeltje vol gegeven worden, zo dikwyls gy het nodig oordeelt.

In geval het kind de melk gekarteld wederom opgeeft, dan zal eene kleine hoeveelheid zout het in 't algemeen voorkomen; eene byzonderheid, waarop ik wenschte, dat men agt mogt geven, dewyl vele kinderen aan dit ongemak onderhevig zyn, en dewyl het een middel is, 't welk, zo veel my bekend is, zelden de bedoelde uitwerking mist, ten zy het kind al te fterk gevoed worde. Wanneer een kind de melk weder opgeeft, dan moet het als eene ziekte aangemerkt worden, voornamelyk zo zy zig gekarteld vertoont; dewyl zy dan de eerfte verandering ondergaan is, welke zy in de maag ondergaan moet, en bygevolg toont, dat de maag zelve te zwak is,

om

om haren dienst verder te verrigten; in dit geval heeft de maag fomwylen overvloed aan eene al te grote zurigheid, maar menigvuldiger is zy overladen en verdrukt door de hoeveelheid, welke men het kind gegeven heeft. De melk kartelt altyd in de maag, en het is alleen eene gemene Dwaling, wanneer men het tegendeel onderftelt, want daardoor wordt zy een wezenlyke fpyze, en verfchaft een behorelyk voedzel aan kinderen en andere dieren, terwyl, zo zy in eenen vloeibaren ftaat bleef, zy maar weinig tot hun onderhoud zou toebrengen.

Hetgene wy vervolgens in agt te nemen hebben, is de hoeveelheid van melk, welke gevoegelyk aan een nieuw geboren kind, in de vier en twintig uren kan gegeven worden. Wat dunkt u, myne waarde Dames, dat een pint eene genoegzame hoeveelheid is voor den dag en den nagt? Ik hoor, dunkt my, eene uitroeping: ô barbaarsch mensch! Onder voorwendfel van ons te willen verbeteren, meent hy de hulpeloze fchepzeltjes van honger te laten fterven. Heeft men ooit te voren van zulk eene wreedheid gehoord? Slegts een pint melk op den dag aan een kind te geven! Ja het zou wel twee mengelen pap eten, en nog om meer fchreeuwen. Doch in weerwil egter van alle verwonderinge, zal een kind uit een pint *melk* meer wezenlyk en goed voedzel trekken, dan uit tien mengelen *pap*, gelyk het genoemd wordt; ja ik zou wel mogen zeggen meer

voedzel dan uit eenig ander foort van spyze. Want niettegenstaande de sappen, die onderhoud verschaffen, vloeibaar zyn, moet 'er egter noodzakelyk de kragt van het wezenlyke voedzel in zyn; en s'choon een man, die aan dagelykschen arbeid gewend is, wel haast zou uitgemergeld zyn, indien hy gedurig van vleeschnat moest leven; zou egter de melk alleen zyne kragten en levensgeesten in stand houden; om dat zy in de maag kartelt, en daardoor eene vaster en voedzamer spys wordt. Men herinnere zig daarenboven, dat zo wel menschen als dieren hun gedurig onderhoud trekken uit een melkagtig sap, 't welk in hunne eigen lighaamen bereid wordt uit het voedzel, 't welk zy genieten, gelyk hierboven in het vierde Vertoog getoond is.

Daar zyn, gelyk we hebben aangemerkt, zeer grote dwalingen omtrent de hoeveelheid zo wel als de hoedanigheid van het voedzel van een kind. Te voren is reeds aangemerkt, dat de maag van een kind niet altyd moet opgepropt wezen. Hieraan is het voor een groot gedeelte toeteschryven, dat zy zo gedurig hun voedzel wederom overgeven. Eene omstandigheid, welke van sommigen voor natuurlyk en gezond wordt gehouden, en die uit dien hoofde op eene verkeerde wyze deze gesteldheid aanmoedigen door menigvuldige braakmiddelen. Maar zekerlyk, de Natuur hadt nooit eenig oogmerk, om ons meer voedzel te doen nemen, dan tot ons onder-

derhoud nodig is. Vindt ooit eenig mensch in eenen goeden staat van gezondheid, na een matig en behorelyk maal, een neiging, om het wederom op te geven? Hoe kan men derhalve onderstellen, dat het voor kinderen natuurlyk zyn zou? Een weinig opmerking zou zulke oppervlakkige waarnemers wel haast van hunne dwalinge overtuigen, want gy zult zelden een kind vinden, 't welk zyn voedsel wederom opgeeft, wanneer het behorelyk gevoed wordt.

Dat derhalve een pint melk in de eerste week of twee te weinig zou zyn, is eene volstrekte dwaling, want het blykt, dat het genoeg is, om het kind te onderhouden; en men heeft veel erger gevolgen te dugten, wanneer men het te veel geeft. Wy moeten allen dikwyls ondervonden hebben, hoe noodzakelyk het zy, hongurig te zyn, ten einde wy ons voedsel met smaak mogen nuttigen, en dat gedurig te eten de graagte verdryft. Het moet des zekerlyk even noodzakelyk zyn, dat de maag van een kind, somwylen het gevoel van honger moet gewaar worden.

Zouden niet drie of vier pinten melk in de vier en twintig uren aan een volwasfen persoon onderhoud geven? Indien dit waar is, dan is ongetwyfeld een derde gedeelte overvloedig genoeg, om een jonggeboren kind te voeden. Doch men gelieve my egter niet zo te verstaan, als of ik angstvallig wilde vitten op een lepelvol of twee; myn oogmerk is en-

kel, om den opregten onderzoeker bytestaan in het wezenlykste gedeelte van de behandeling van kinderen, die van de borst beroofd zyn.

Hetgene wy vervolgens dienen te bepalen, is de gepaste hoeveelheid, welke voor eene maalyd kan gegeven worden. Een vierde van een pint is volkomen genoeg, om op eenmaal genomen te worden, en laten de uren van het eten, zo wel als elke andere byzonderheid, geschikt worden, volgens de regelen, die in het zevende Vertoog ter nedergefteld zyn. Na verloop van agt of veertien dagen kunt gy, hetgene dagelyks wordt gegeven, met een vierde van een pint vermeederen; en ten einde van eene maand, kunt gy 'er anderhalf pint aan geven in de vier en twintig uren; nog een half pint kan 'er by trappen aan vergund worden, tegens den tyd dat het drie maanden oud is, en deze hoeveelheid kan, indien het kind zeer graag is, nog tot drie pinten op den dag vermeederd worden; 't welk ik my verzekerd houde, indien de melk goed is, genoeg te zullen wezen: en deze hoeveelheid toetestaan, zal, gelyk ik hoop, de gestrengte berisping van elke Dame doen ophouden.

Na dat ik u dus myne gedagten omtrent dit gedeelte van de behandeling van een kind heb medegedeeld, is 'er slegts eene redelyke tegenwerping, welke my treft, tegen de gepastheid van zulk eene gemakkelyke en eenvoudige manier, om kinderen

met

met de pypkan optebrengen. Hun natuurlyke voedzel wordt erkend melk te zyn ; maar dan zou men kunnen inbrengen, dat de Vrouwen melk, ingevolge van de spyze, welke de moeder gebruikt, versterkender is, dan die van koejen, ezelingen, of eenig ander foort van dieren. Dit sta ik toe ; maar dan bewyst deze redenering wederom even klaar, dat in de melk van koejen een groter gedeelte van de natuur van plantgewasfen is dan in de melk van vrouwen, en egter, gedurende de eerste maanden is alles, waarop de voorstanders van de tegenwoordige gewoonte aandringen, Bry, Brood-pap, enz. 't welk geheel en al van plantgewasfen is ; en derhalve vereischen hunne bewyzen geen verder antwoord. Stelde men voor, om eenig behorelyk vleeschnat by de koejen melk te voegen, na de eerste vier of vyf weken, wanneer 'er gene byzondere omftandigheden zyn, die het verbieden, zo zou het ontwerp redelyk schynen, om het onderftelde gebrek van de dierlyke hoedanigheid te vervullen ; en het is een ftuk, waaraan ik geredelyk myne toestemming zou geven, ja hetgene ik zelfs tegens het einde van de derde maand meende aantepryzen. Ik schryf menigmalen voor, dat melk en vleeschnat onder elkander gemengd worden, en houde het voor een dienstig voedzel. Maar laat zulk een maal egter telkens, gelyk ik hiervoren reeds heb geraden, de plaats van de gewoonlyke melk vervullen. Op hoedanige wyze gy de kin-

kinderen ook moogt behandelen, draagt zorg, dat ge hen niet al te veel voedt.

Daar is nog eene byzonderheid van groot gewigt, welke men dient in agt te nemen, en zo zy regt van myne schone Leerlingen wordt begrepen, zal zy haar overtuigen, dat hetgene wy in de eerste maanden toestaan, overvloedig genoeg is. Het is de manier, waarop de kinderen behoren gespyzigd te worden.

Het is zekerlyk eene verkeerde handelwyze, wanneer men een grote schaal vol pap in hunne kleine mondjes steekt, en het hun al te gelyk in den tyd van een minuut laat doorzwelgen; en dan mischien, om dat ze nog schreeuwen, hun een tweede in 't lyf perst, welke zo haast niet beneden is, of ze wordt wederom opgegeven.

Wy hebben hierboven gesproken van de kwade gevolgen, waaraan volwasfen personen onderhevig zyn, die hunne spyzen te gretig doorzwelgen, en de ondervinding moet eenen iegelyk dikwyls overtuigd hebben, dat eene veel kleiner hoeveelheid, dan we in 't algemeen gebruiken, zo het op ons gemak, en wel gekaauwd, wordt gegeten, voor eene maaltijd genoeg zal zyn; als mede, dat we na zulk een maal geneugelyker schynen, en meer genegen zyn, om ons werk of vermaak, met veel groter gemak voor ons zelve te agtervolgen. In tegendeel, door een al te haastig en hartig maal zal de maag al te veel uitgespannen worden, 't welk altyd traagheid, en eene
nei-

neiging tot slapen veroorzaakt. Hetzelfde moet zekerlyk ook steek houden met opzigt op kinderen.

Daarenboven, om melk uit de borst te krygen, heeft de Natuur de kinderen wyslyk onder de verpligtinge gelegd, om hun voedzel, als het ware, te moeten verdienen, door den arbeid van het uitzuigen. Dewyl de hoeveelheid, welke uit de borst komt, uitermate gering is, zo vereischt het eenen langen tyd, om een vierde van een pint te krygen; en de poging zelve, welke zy moeten aanwenden, maakt hen moede, eer ze te veel ontfangen hebben. Dit toont, mynes oordeels, ten vollen, dat deze hoeveelheid voor eene maaltyd genoeg is.

Niets ontbreekt 'er derhalve meer, gelyk ik hope, om ons ontwerp te voltojen, dan eene uitvinding, welke de plaats der tepel kan vervullen, op dat het kind nog moge blyven werken, om zyn onderhoud te verkrygen, 't welk alleen grotelyks de dwaling aangaande de hoeveelheid zal voorkomen. Veele van onze gewoone Pypkannen voldoen byna genoeg tot dit oogmerk, of anders behoeft het ten minste weinige moeite te kosten, om dezelve volmaakt goed te krygen.

TIENDE VERTOOG.

Algemene behandeling van kinderen, van den tyd af, dat zy gespeend worden, tot dat zy omtrent twee jaren oud zyn; benevens aanmerkingen omtrent het uitkomen van de tanden.

JUIST zo even kom ik uit een kinderkamer, waar ik, met een zuiver genoeg, eene gelukkige moeder zag, met een aartig popje aan haar borst, 't welk zy het vermaak hadt, in zyne vroege dagen, door hare minzame genegenheid en tederheid, in 't leven behouden te hebben: een kind, 't welk onder droefgeestige omstandigheden was geboren, naardien de moeder zelve met een vreeslyk gezwel in de keel was gekweld geweest, en zig vyf of zes weken lang voor hare verlossing in de ziekenkamer hadt moeten houden. Niemand verwagtte, dat het kind in leven zou blyven, en men twyffelde even zeer aan het leven der moeder. Niets dan de grootste zorg van haren kant heeft het kind in 't leven kunnen behouden; en ware het aan eenige andere persoon toebetrouwd geworden, zo zou de ziekelyke toestand van deszelfs ingewanden by de geboorte, waarschynlyk, zeer haast

haast een einde aan deszelfs bestaan gemaakt hebben.

Oordeelt, gy bedagtzame Schonen, volgt met my de vermakelyke overdenkingen van deze deugdzame moeder! Beschouwt haar, eenen vriendelyken jongen aan hare borst strelen, aan wien zy niet alleen een wezen gaf, maar ook edelmoedig zyn welvaren boven alles den voorrang gaf, en wien zy, zelfs strydig met den raad harer vrienden, dorst zogen; waardoor zy haar eigen leven in gevaar bragt, om het leven van haar kind te behouden. Mogten dankbaarheid en liefde in zyne borst haren zetel nemen, en hem op eene deugdzame wyze aansporen, om deze waarlyk moederlyke genegenheid te belonen! Mogt hy in toekomende jaren het vermaak en steunzel van haar afnemend leven worden!

Deze beminnelyke moeder heeft nog drie kleintjes, welken in gezondheid en schoonheid byna huns gelyken niet hebben. Allen zyn ze onder hare eigen vleugelen opgevoed, allen door hare borst onderhouden. Welk eene aanmoediging is dit, om de Natuur te volgen! Haar hart wordt nooit door de bittere herdenking verscheurd, dat zy haren pligt omtrent hare kinderen niet hadt waargenomen. Roemryk voorbeeld! dat lof waardig is, dat verdient nagevolgd te worden!

Maar om tot ons tegenwoordig stuk terug te ke-
ren, daar de zuigeling gespeend, en het met de

pypkan gevoede kind even ver gevorderd is ; zo zullen we nu onze verschillende kwekeryen by elkan- der brengen, en ons best doen, om dezelve onder eene algemene besturinge te doen opgroejen.

Ik moet egter verlof verzoeken, om vooraf te mogen aanmerken, dat, gelyk ik te voren heb gera- den, om het kind aan de borst te houden, tot dat het twaalf maanden oud is, en insgelyks de voor- zigtigste wyze heb aangewezen, waarop men vleesch- nat en foepen mag beginnen te gebruiken, als voor- bereidzels, om het geheel te spenen; aldus ook dit Vertoog geschikt is, om eene behorelyke behande- ling van kinderen aantepryzen, van den tyd van een tot twee jaren.

Dewyl ik insgelyks de beste wyze heb voorgeschre- ven, om kinderen met de pypkan optebrengeu, vol- gens zodanige beginzelen, die de Natuur het naaste komen, zo dat men zekerlyk gene uitzonderingen daarop kan maken; en na dat ik hen het gebruik van vleeschnat en foepen zelfs vroeger dan het zuigend kind heb toegestaan; zo zal ik onderstellen, dat de- zen ook by trappen twaalf maanden bereikt hebben, en van daar met hun beiden tegelyk voortgaan.

Ik moet ernstiglyk raden, dat zy stipt aan de vol- gende levenswyze gehouden worden, en niet meer dan drie, of ten hoogsten vier malen in de vier en twintig uren gespyzigt worden. De hoeveelheid voor elke maaltyd kan nu gevoegelyk aanmerkelyk

vergroot worden; ze zal derhalve langer van dienst zyn, eer de maag ledig wordt.

Dus by voorbeeld, laat hun ontbyt, te zes of zeven uuren des morgens, een half pint versche melk zyn met omtrent twee oncen brood daarin; de tweede maaltyd zy een half pint goed vleeschnat met dezelfde hoeveelheid brood, en laat dit hun omtrent tien of elf uuren des voormiddags gegeven worden; de derde maaltyd, omtrent twee of drie uuren des namiddags, zy vleeschnat op dezelfde wyze; en hun avondmaaltyd, omtrent zes uuren des avonds, versche melk en brood, even zo als tot het ontbyt. Indien ge in plaats van vleeschnat, gely of jeu gebruikt, laat hetzelfde altyd klaar en onvermengd zyn; en eene minder hoeveelheid zal genoeg wezen.

Indien de kinderen tusschen hunne maaltyden dorstig zyn, zo kan hun een weinig gersten water en melk gegeven worden, maar ik zou deze gewoonte egter niet al te dikwyls aanraden.

Hieruit blykt volkomen, dat het algemene oogmerk is, de hoeveelheid der melk te verminderen, naarmate men ander vaster en behorelyk voedzel begint te gebruiken, hoewel ik egter altyd een pint melk dagelyks aan kinderen zou laten toekomen.

Zoete spyzen, gefuikerde amandelen, enz. alle welke dingen strekken, om de graagte te verdryven, zyn ten hoogsten ondienstig; en beho-

ren aangemerkt te worden, als een van de schadelijke uitwerkfelen der overdaad. Waar vindt men een kind, 't welk, ongewoon aan zulk eene infchikkelijkheid, niet even zeer zou voldaan zyn met een korstje brood? Het is hier myne zaak niet, om my op zulke wysgerige gronden in het gevoelen over het voedzel intelaten, dat ik met hun in gefchil zou treden, die onderftellen, dat hetzelfde ten eenenmale uit de fuikeragtige hoedanigheden der fpyze voortkomt: Maar terwyl ik hun al de kragt toefla, welke hunne bewyzen kunnen hebben, antwoord ik, dat de Natuur altyd de beste Scheidkundige zal zyn, om deze fuikeragtige deeltjes van de fpyze, welke wy gebruiken, aftezonderen. Dus veel voor het tegenwoordige met opzigt op de fchikking van hunne levenswyze.

Wat andere byzonderheden betreft; tegenwoordig moet men hen weinig of geheel niet over dag laten flapen. De open lugt en beweging mogen grotelyks aangeprezen worden. Laat hen zo vroeg opftaan, als gy het goedvindt; en hoe vroeger zy te bed gebragt worden, wanneer de avond begint te vallen, des te beter. Hunne kleding moet nu, en inderdaad ten allen tyde, ligt en gemakkelyk zyn. Staat op generhande wyze toe, dat kinderen in zeer warme vertrekken gehouden worden, maar gewent hen by trappen aan die veranderingen der jaargetyden, waarmede zy in volgende jaren zullen genoodzaakt zyn te worstelen.

Het

Het is een groot ongeluk voor kinderen , dat ze te teder opgebracht worden. Byaldien de Voorzienigheid hierna mogt goedvinden, hen met wederwaardigheden te laten worstelen, hoe weinig zullen ze in staat zyn, om dezelve te boven te komen? Een kind, 't welk dus wordt gekoesterd, wordt gemenelyk te tenger en te zwak, om ongemakken te overwinnen. Bragten de nood of het geval hem naderhand in de noodzakelykheid, om zyn geluk op de woedende zee te zoeken, of om zyn deel te dragen in den moejelyken dienst voor zyn vaderland te lande; hoe elendig zou zulk een man zig vertonen! Hoe weinig geschikt voor de noodwendige moeite van belegeringen, stormen, en onweersbuien! Maar deze grote dwaling egter, men erkenne het tot lof der goede moeders, is in later jaren zeer veel verbeterd geworden.

Het zy my vergund, myne Schone Vriendinnen, iets te mogen aanmerken aangaande den tyd en de manier, om de kinderen aan het gaan te brengen. Met betrekkinge op den tyd, de sterkte van het kind moet denzelven bepalen. Hiervan moogt ge u verzekerd houden, dat alle kinderen eene neiging tot gaan zullen laten blyken, zo haast hunne beenen eene genoegzame vastheid verkregen hebben, om het lighaam te kunnen dragen. Ik ben bedugt, dat vele zware kinderen ongelukkig gemaakt worden, doordien men hen hunne zwakke kragten laat ge-

bruiken, om te vroeg te gaan. Het is ongetwyffeld een gemak en verligting voor de voedsters, wanneer ze hen op hunne voeten zetten, dewyl zy hen dan niet op de armen in beweginge behoeven te houden; en gevolgelyk zyn ze zo groot een last en moeite niet voor hun, die het opzigt over hun hebben. Maar het is een misflag, die gantschelyk moet veroordeeld worden, en waartegen ik u inzonderheid waarschouwe, dewyl, wie gy ook moogt hebben, om uwe kinderen optepasfen, zy hen zekerlyk om de bovengemelde reden tot gaan zullen aanzetten.

Weg dan met uwe leibanden, en loopwagens, en alle andere kunstige uitvindingen, welken strekken, om de kinderen eer tot het bedoelde oogmerk te brengen dan de Natuur raadzaam oordeelt. Onze jonge planten moeten zonder kunst opgekweekt worden. De naarstige hovenier, het is waar, kan op zyne uitheemsche planten, en vroegtydige vrugten roem dragen, door dezelve met geweld tot rypheid te brengen. Maar, zegt egter, gy Epikurus kinderen, zyn uwe druiven of ananassen, die dus geteeld worden, gelyk aan het voortbrengfel van hun natuurlyk klimaat? En, niet tegenstaande de verdiensten van uwen hovenier, die dus in staat is, om dezen sterken trek tot eene overdadige buitensporigheid genoeg te geven; zoti zelfs in dezen uwen geoemden hoogmoed een eenvoudige boer wys genoeg

noeg zyn , om uwe dwaasheid ten toon te stellen , doordien hy opregtelyk den voorrang aan de Natuur zou geven. Zo als de vrugten zyn , wateragtig en onsmakelyk ; zo zyn ook de planten , die dus met geweld gedreven worden , zwak en teder ; vatbaar voor de geringste belediging , en blootgesteld aan gedurige gevaren : Zodanig zyn insgelyks de arme zwakke kinderen , welken men met geweld doet gaan , eer de Natuur hen daartoe geschikt hadt ; terwyl anderen , die zonder kunst behandeld worden , gelyk vrugtbare wynstokken , de strenge jaargetyden braveren , en in hunne natuurlyke kragt en sterkte zegepralen.

Myn oogmerk in hetgene omtrent dit onderwerp gezegd is , is geenzins , om hen daarin te verhinderen , wanneer zy 'er waarlyk eene neiging voor betonen , maar alleen om u te waarschouwen , dat gy niet te voorbarig moogt zyn. Het is mynes oordeels eene goede manier , dat men de kleine scepzeltjes op een tapyt , of eenige andere gemakkelyke plaats laat kruipen , en hen zo lang rond laat tuimelen , als zy willen. Op deze wyze zal men een beweging aan het lighaam en de leden geven , zonder zo lang in dezelfde houding te blyven , dat men eenige verdraijing te vrezen hebbe , van een al te zwaar gewigt van het lighaam. Laat hen dus by trappen regt op leren gaan , waartoe hunne eigen neiginge , in navolginge van de genen , die by hen zyn , hen zal

aanzetten, zo haast de Natuur het goedt vindt.

Thans zal ik verlof verzoeken, om eenige weinige bedenkingen met betrekkinge op de tanden te mogen opperen. Eene omftandigheid, die wel degelyk in aanmerkinge komt, gelyk de droevige ondervinding ons dagelyks leert.

Kinderen zyn met het uitkomen der tanden gekweld, van de vier of vyf maanden af, tot dat ze twee jaren, en daar boven zyn; ja sommigen zyn zo agterlyk, dat ze hun geheel getal niet hebben, voor dat ze volle drie jaren bereikt hebben. Ik zal my in het onderscheiden der tanden niet inlaten, maar van dezelve in 't algemeen spreken, zo dat het een genoegzaam denkbeeld geve van de voorzorge, welke ik meen aantepryzen.

Het is dus zeer onzeker met betrekkinge op den juisten tyd, waarop zy eenigen van hunne tanden fchieten; maar dit hangt, naar myne gedagten, ook voornamelyk af van de fterkte van het geftel; en indien de regelen, in de voorgaande Vertoogen ter nedergefteld, behorelyk in agt worden genomen, zult ge in 't algemeen bevinden, dat de kinderen alle hunne tanden hebben, tegens den tyd, dat ze omtrent twee jaren oud zyn: Gy zult insgelyks zelden een voorbeeld ontmoeten, dat ze met moeite uitkomen. Het is reeds aangemerkt, dat de reden, waarom zy zo agterlyk in hunne tanden zyn, en waarom zo vele kinderen uit dien hoofde verloren gaan,

gaan, geheel en al is toetefchryven aan eene zwakheid van het lighaam, 't welk een fluk is, dat naauwelyks van iemand zal ontkend worden.

Maar dewyl men egter, wanneer het geftel van zelve niet fterk genoeg is, veel baat kan hebben by het doorvlymen van het tandvleesch; zo laat gene valfche liefde, tederhartige moeders weerhouden, om zulk eene verligting aan hunne kindertjes te laten toekomen, in de hevige pynigingen, welken zy door het uitkomen der tanden lyden. De werking kan voor geen pyn gehouden worden, want indien ge hun iets met een fcherpen kant in den mond fteekt, zo zullen ze u de moeite fparen om het te doen, door hard tegen het werktuig te drukken, en het tandvleesch zelve doortefnyden.

Wanneer de tanden door het gezigt of gevoel kunnen ontdekt worden, dan is 'er zeer weinig aandoening van gevoel in het tandvleesch, hunne pynen ontftaan uit de gevoeligheid van een fyn vliesje, 't welk de tanden omvat: Indien dit vliesje genoegzaam van elkander is gefcheiden, fchoon het tandvleesch wederom mogt toelopen, zal 'er egter geen ongemak meer zyn; want de tanden, die dus doorgevlymd zyn, zullen van langzamerhand zonder verdere pyn uitkomen. Laat derhalve nooit, gelyk ik zeide, een vooroordeel als dit u terughouden, om zulke arme hulpeloze fchepzeltjes verligting toetebrengeu.

Daar zyn vele personen, die omtrent den ouderdom van twintig jaren, twee en fomwylen vier nieuwe tanden krygen, in het voorfte gedeelte van de kinnebakken, en uit hoofde van den tyd des levens, waarin ze te voorschyn komen, worden zy wysheids tanden genoemd. Laat ik zulke wyze luiden, die van de pyn by deze gelegenheid overtuigd zyn, mogen verzoeken, om te overwegen, hoe ondragelyk het voor veele kinderen moet zyn, die misfchien alle hunne tanden byna op eenmaal krygen; en dat wel op eenen tyd, wanneer hun teder maakzel nog maar weinig in staat is, om pyn te kunnen verdragen. Vele volwasfen personen zyn genoodzaakt, zulke tanden te laten doorvlymen, laten zy dan verklaren, hoe veel verligting zy by deze eenvoudige, maar nuttige werkinge vonden.

Eene onpartydige redenering, volgens ondervindinge, is de veiligfte weg, om vooroordeelen te overwinnen; en zy, die zig de vryheid nemen, om met opregtheid op dit ftuk te denken, zullen, des twyffel ik niet, de kragt van dit bewys toefaan.

Het zal hier ter plaatfe niet ontydig zyn, eene waarfchouwing te geven, welke zy, die tanden doorvlymen, wel zullen doen, in agt te nemen; dewyl onagtzaamheid of onkunde in de werkinge dikwyls het bedoelde nut verydelt. Laat ik u mogen raden, u niet op oude vrouwen of voedsters te verlaten, die
het

het met kromgebogen zestehalven, en dergelyke nietswaardige middelen tragten te doen.

Wy merkten een weinig hiervoren aan, dat de pyn ontstaat, niet uit het tandvleesch, maar uit de gevoeligheid van een fyn vliesje, 't welk de tanden omvat. Het is derhalve niet genoeg, dat men eene insnyding over langs in het tandvleesch maakt, 't welk maar al te dikwils geschiedt, zonder dit vliesje van een te scheiden; in welk geval het, in plaatse van goed, veeleer kwaad doet. Na dat het tandvleesch doorgesneden is, moet het werktuig rond om den tand gedraaid worden, en het zal den lyder voldoening geven, wanneer het aan alle kanten tegen den tand wryft, 't welk dit al te gevoelige vliesje wel degelyk van elkander zal scheiden. Zo het tandvleesch buitengemeen taai is, dan moet 'er insgelyks eene insnyding over dwars in gemaakt worden, en met deze voorzorgen zal de werking zekerlyk wel slagen. Ouders kunnen omtrent deze byzonderheid niet te zorgvuldig zyn, want ik heb dikwyls kwade gevolgen uit de bovengemelde onagtzaamheid waargenomen.

In myne waarnemingen omtrent kinderen, die verloren gaan, tusfchen den ouderdom van vyf maanden, en drie jaren, heb ik gevonden, dat zy in 't algemeen weggerukt worden, of door fchielyke stuiptrekkingen, of door hetgene eene tanden-koorts ge-

noemd wordt, of door eene kwyning van het lighaam; in de beide laatste gevallen wordt het toneel insgelyks gemenelyk met stuiptrekkende vlagen gefloten.

Dewyl men dikwyls heeft aangemerkt, dat de oorspronkelyke oorzaak van deze ongemakken ontstaat uit de verkeerde behandelinge der kinderen, zo schynt het my even duidelyk, dat de onmiddelyke oorzaak van deze toevallen byna altyd ontstaat uit gebrek aan sterkte in het gestel, om de tanden te doen uitkomen. Het is waar, de ingewanden zyn somwylen sterk ontsteld, 't welk inderdaad in 't algemeen van eene kwyninge van het lighaam gevolgd wordt; maar dan is egter tevens de onmiddelyke oorzaak van dergelyke ongemakken de tand. Want indien de kinderen in staat zyn, om het bovengemelde ondienstige voedzel in hunnen tedersten staat, gedurende de eerste vier of vyf maanden, te verdragen; dan zullen zekerlyk de levenskrachten, zonder eenig kragtiger beginsel, naderhand door hetzelfde alleen niet overweldigd worden.

Dit spoort my in 't byzonder aan, om het doornvlymen van het tandvleesch aan te pryzen, eer het te laat is, om kinderen hulp te kunnen toebrengen; dewyl ik vastelyk overtuigd ben, dat vele zouden kunnen behouden worden, die by gebrek daarvan dagelyks het slagtoffer van deze ongemakken worden.

On-

Onder vele andere voorbeelden, welken ik zou kunnen te berde brengen, om de noodzakelykheid te tonen, dat men deze werking moet toestaan, eer de kragten van het kind vervlogen zyn, en deszelfs lighaam aan 't kwynen is, zal ik dit Vertoog eindigen met een aanmerkelyk geval van die natuur.

Eene arme vrouw in de nabuurschap bragt, eenigen tyd geleden, haar kind by my, het was op het oog een wakker fraaje jongen, en toen omtrent negen maanden oud. Zy vroeg my om raad wegens eenen uitflag, welken het kind over zyn geheel lighaam hadt, en welken zy schurft noemde; maar ik vond niets anders dan eenige puisten, welken uit de onbehorelyke hoedanigheid van deszelfs voedzel ontstaan waren: en inderdaad, niettegenstaande het dikke voorkomen van den jongen ('t welk in waarheid niet anders was dan een gezwollen vet) was hy waarlyk van een zeer zwak maakzel, gelyk uit het vervolg blykt; en ik oordeel het nodig, als een verder bewys van myne stelling, u te berigten, dat zyn vader in dien tyd tusfchen de zestig en zeventig, en zyn moeder niet minder dan vier of vyf en dertig jaren oud was.

Byna zes maanden daarna kwam dezelfde vrouw my verzoeken, dat ik de goedheid mogt hebben, om nog eens naar haar kind te zien, 't welk, gelyk ze zeide, op 't sterven lag. Ik zag een kind, dat

dat tot een louter geraamte uitgeteerd was. Hy lag naar den adem te hygen, en hadt in vier en twintig uuren weinig of geen voedsel genuttigd. Wanneer ik den kleinen lyder nader onderzocht, ver- toonde zig geen een tand. De oorzaak van de ziek- te bleek my derhalve onmiddelyk ten klaarsten; maar ik zeide haar, dat het te laat was, om van dienst te zyn, want ik bevond, dat het kind niet weder kon hersteld worden.

Maar, om egter de moeder genoeg te geven, ried ik, dat men het tandvleesch zou doorvlymen. Tot verwondering van allen, die by het kind wa- ren, werden zestien grote tanden uitgesneden; maar dewyl het tandvleesch, by gebrek van deze wer- kinge, zeer hard was geworden, zo werdt zulks nu met geene geringe moeite verrigt. De onmidde- lyke verligting, welke het kind daaruit ontving, deedt hen allen nog meer verbaasd staan. Het bekwan ogenblikkelyk uit eenen stuiptrekkenden toestand, waarin het te voren lag, kende allen, die in het vertrek waren, en zwelgde, terwyl ik 'er by stond, gretiglyk eene aanzienlyke hoeveelheid voedsel door.

De dankbare moeder bedankte my duizend ma- len, en laakte zig zelve, om dat zy had uitgesteld, my eer te gebruiken. Maar, helaas! ik voorzag, dat het enkel eene verligting was voor eenen kor-

ten tyd, dewyl zyne kragten uitermate uitgeput waren. Ik verliet haar, zonder de minste hoop op zyne herftelling te geven, en den volgenden morgen ftierf het kind. Het zal, des houde ik my verzekerd, geheel onnodig zyn, eenige verdere bedenking omtrent dit geval by te brengen. Het is klaar, dat, waren de tanden ter behorelyker tyd uitgefneeden, dit dodelyke toeval niet zou gebeurd zyn.

E L F D E V E R T O O G .

Algemene behandeling der kinderen, van twee jaren af, tot dat zy de kinderkamer verlaten.

DE beoeffening van den geest heb ik met voordagt tot het onderwerp van myn volgend Vertoog bewaard, om welke reden ik nu myne aanmerkingen omtrent het opvoeden zal eindigen, en de veiligste en verftandigfte manier tragten aan te tonen, om kinderen tot de gewoonlyke levenswyze van het huisgezin te brengen.

Eindelyk, na dat we de zwarigheden en ongemakken, welken met het uitkomen van hunne tanden verzeld gaan, te boven zyn gekomen, zo hebben we hen nu op hunne voeten gezet; tot gene geringe blydfchap der moeder, en verligting van die bedienden, wier werk het was, op hun te pafsen.

Wy hebben hun tot hier toe brood, melk, en de fappen enkel van vleesch toegestaan; en eer wy verder voortvaren, verzoek ik de volgende aanmerkingen te mogen maken, waaruit myne verftandige Lezeresfen voordeel kunnen trekken.

Het voedzel van den mensch, in alle deszelfs verschillende gedaanten, hoe zeer ook veranderd en misvormd, bestaat egter nog alleen uit dierlyke en groeibare voortbrengfelen.

Van

Van plantgewasfen is brood het beste, dat men maken kan, gelyk de ondervinding van alle tyden her toont. Hetgene van de blom van terwe gemaakt wordt, is nogthans het versterkendfte, en mag altyd van hun voorgetrokken worden, die het vermogen hebben, om het te kunnen krygen.

De melk van koejen, schoon men moge ftellen, dat zy van zulk eene versterkende natuur niet is als de Vrouwen-melk, naardien deze fchepzelen enkel van plantgewasfen leven, moet niettemin als een voedzel aangemerkt worden, 't welk ten deele dierlyk, en ten deele groeibaar is, 't welk zodanig onder eene alwyze befuringe toebereid wordt.

Gelei, jeu, en vleeschnat, weten we, zyn dierlyke fappen; die of van zelfs uit het vleesch vloejen, wanneer het gefneeden wordt, na dat het toebereid is; of die men door eene afkoking daarvan in water verkrygt.

Uit deze bedenkingen blykt derhalven, dat door het reeds voorgefchreven voedzel het beste levensonderhoud verfehafft wordt, en wel op eene wyze, welke het best naar de gefteeldheid van kinderen gefchikt is, naardien dus de verterende vermogens maar weinig te werk gefteeld worden, terwyl men by trappen zwaarder voedzel verkiest, waaruit het lighaam naar den aanwasch zyner kragten, voor zig zelf goede fappen moet bereiden.

Het oogmerk met het gene gezegd is, ftrekt, om,

om, zo veel mogelyk is, de kinderen nog een weinig langer by deze levenswyze te doen blyven, en inderdaad sommigen van de fraaiste kinderen, welken ik ooit gezien heb, waren de eerste vyf of zes jaren voornamelyk aan het gebruik van dergelyk een voedzel bepaald geweest. Maar alhoewel ik het kragtig aanpnyze, en overtuigd zy, dat kinderen, die de toegeeflykheid omtrent veranderingen niet gewoon zyn, volmaakt zonder dierlyk voedzel zouden verzadigd worden; ik ben egter overtuigd, dat de laakbare inschikkelykheid der meeste ouders hen maar al te vroeg in de wellustigheden eener volle tafel zal inwyden.

Het is waar, wy merkten aan, dat de Natuur nooit vleesch tot ons voedzel verordend heeft, vóór dat wy tanden hebben, om het te kunnen eten. Maar hieruit volgt op generhande wyze, dat, zo haast wy onze tanden hebben, wy met eene onbepaalde vryheid dierlyk voedzel kunnen verflinden. Herinnert u insgelyks, gy al te toegeeflyke ouders, het gene te voren is aangemerkt, dat elke verandering in onze levenswyze by trappen moet gemaakt worden, dewyl een haastige overgang van het eene tot het andere altyd gevaarlyk is: en laat dit ons leren, omzigtig te zyn, omtrent de manier, waarop wy het eerst vleesch by de spyzen der kinderen beginnen te voegen.

Na het gene tot dus ver voorgesteld is, en na dat
ik

ik u myn gevoelen heb medegedeeld, dat het nog tyds genoeg is, om kinderen vleesch te laten eten, zo laat ik nu dit gewigtige stuk aan de bescheidenheid der ouderen over. Maar vergunt my egter, ú te mogen raden, dat, wanneer gy het eerst vleesch by hun voedzel begint te gebruiken, op welken tyd het ook zyn moge, dit gedeelte hunner spyze hun maar spaarzaamlyk gegeven worde; en men lette tevens op deszelfs hoedanigheid.

Het vleesch van eigen gemest gevogelte, van runderen, schapen, en volwasfen dieren in 't algemeen, is het beste. Vet gemaakt jong gevogelte, kalveren, en binnen 's huis gemeste lammeren, die men houdt om vet te maken, zyn ondienstig; dewyl hunne sappen veel minder voedzel verschaffen.

Hierom hebben de soepen van rundvleesch en schapenvleesch den voorrang boven de genen, die van lams-of kalfs-vleesch gemaakt worden. Het vleesch van zulke jonge dieren gaat zwakke magen ook zo gemakkelyk niet af als het andere.

Jeu en soepen, die sterk van kruiden voorzien zyn, ingelegde spyzen, en pekervleesch moeten altyd vermyd worden, schoon men hen, om redenen, hier boven gegeven, zout by hunne spyzen mag laten gebruiken.

Hoewel het oogmerk niet zy, om hen in dezen tyd zo stiptelyk tot brood te bepalen, ben ik 'er egter geenzins voor, dat men een al te vry gebruik

van plantgewasfen toefstaat; dewyl ik overtuigd ben, dat eenigé ongemakken in de ingewanden, in kinderen, die reeds meer jaren bereikt hebben, uit dezen misflag ontftaan, en voornamelyk wormen; naardemaal, indien de eieren van deze infekten niet te gelyk met die voortbrengfelen van den tuin, waarop zy zig onthouden en azen, in het lighaam komen, dit voedzel egter ten minften eene aanmerkelyke hoeveelheid flym veroorzaakt, 't welk, in de ingewanden ftilltaande, als het ware tot eene woning voor deze fchadelyke diertjes verftrekt. Dit is de reden, welke ik heb, waarom ik, nu en dan, een weinig wyn aan kinderen laat geven, en ik ben overtuigd, dat ik 'er goede uitwerkfelen van gezien heb. In de verkiezinge der plantgewasfen moet men voorzorg gebruiken: die van een meelagtig foort zyn, en het naaste aan brood komen, moeten aan anderen voorgetrokken worden, als aardappelen, ryst, enz. Rapen zyn ook goed, Latuw, en eenige weinige andere gewasfen kunnen hun matiglyk gegeven worden, waarvoor uwe eigen befcheidenheid u de maat moet aanwyzen.

De keukengeregten van melk, als vladen en dergelyke, zyn uitnemend dienstig; en in dit foort van voedzel kan men met minder nadeel eene groter verfcheidenheid toeftaan, dewyl het voor 't grootfte gedeelte, even goed en onfchadelyk is. Salep met melk kan zo dikwerf gegeven worden, als gy
het

het goedvindt; en men gelieve te bedenken, dat het het beste middel is, om dit voedzaam plantgewas aan kinderen en zieken te geven. Eieren zyn ook goed, en indien de doijers met warme melk doorgeslagen worden, zonder ze te koken, zo verschaffen zy het beste voedzel; doch, hoe ze ook mogen toe- bereid worden, laat kinderen dezelve nooit eten, indien de dooyers hard zyn. Taarten, en ooft-pasteien kunnen hun matiglyk toegestaan worden.

Schelpvischen, en inderdaad de meeste andere foorten, kunnen hun nu en dan gegeven worden, doch die het meest vast zyn, verdienen den voorrang. Dit zyn de voorzigtigste regelen, welken zig aan myn geheugen opdoen; maar na dit alles, die genen handelen verstandigst, welken jonge kinderen niet met eene al te grote verscheidenheid opvullen.

Ik zal u niet lastig vallen met het gene tot het genezen der ziekten behoort, waaraan kinderen onderhevig zyn, dewyl het onmiddelyk oog van den Geneesheer, en deszelfs navorschingen aangaande zommige byzondere omstandigheden, hiertoe volstrekt noodzaakelyk zyn; en men zou, in dit geval, zulks verwaarlozende, oorzaak van vele droevige gevolgen kunnen wezen. Deze tegenwoordige verhandeling over het opvoeden is enkel geschikt, om kinderen zodanig te behandelen, dat men ziekten voorkome; en het heeft my gene geringe moeite gekost, om deze twee stukken uit elkander te houden, 't

welk ik hoop, tot genoegten myner Lezeressen met der daad geschied te zyn.

Wat rhabarber, magnesia, en dergelyken betreft, de waarnemingen van elke moeder schryven eenigermate het regt gebruik derzelven voor; doch wanneer de ongemakken voor zulke eenvoudige middelen niet willen wyken, dan moet men geen tyd laten verloren gaan. Ik verzoek derhalve, de ouders te mogen waarschouwen, die eenen ervaren geneesheer kunnen raadplegen, zig niet in zo verre op hun eigen oordeel te verlaten, dat ze de ongemakken zo lang laten blyven, tot dat het onmogelyk zy, dezelve te genezen. Uitsfel is, ten aanzien van ziekten, altyd gevaarlyk, zelfs in volwasfen personen, maar nog veel meer in kinderen, dewyl zy gene gelyke sterkte hebben, en bygevolg eer onder lichaamlyke zwakheden bezwyken.

T W A A L F D E V E R T O O G .

De noodzakelykheid om de gemoedsgesteltenis der kinderen te oeffenen, om hen bemin- nelyk en deugdzaam te maken.

BEKENT, gy waardige Ouders, die de uitnemendheid van 't aardfche geluk kent, welke bekoringen in dit leven zouden u na verloop van twee of drie jaren kunnen overhalen, om van de duurzame afstammelingen uwer onderlinge liefde te fcheiden? Spreekt gy tederhartige Moeders! Ik keur van harten eene genegenheid goed, welke dus zagtelyk in de borst van vrouwen is ingeworteld, en ik antwoorde voor u, Dames, dat niets op aarde tegens zulk een verlies zou opwegen. Tien duizend zagte betoveringen binden hen aan uwe zielen zelf.

Dit is de tyd, waarin hunne kleine aanvallige liefkoningen beginnen te werken; elke daad, die ze verrigten, is wonderbaarlyk aantrekkend, en hunne aartig lispemde tongen zyn eene algemeene welluidendheid. Hoe uitgezocht is het vermaak om te zien hoe hunne vermogens zig uitbreiden, wanneer zy een klank opvangen, die fchielyk in eenen verstaanbaren zin verandert, en dus een gelukkig vooruitzicht van een toekomend verftand vertonen! Hier begint het, wat de man zal worden, zelfs glimt het vrugt-

bare vernuft reeds in dien tyd. Hoe verrukkelyk is hunne zachte gevoeligheid!

ô Magtige Natuur, hoe onuitsprekelyk sterk zyn uwe banden! Welk hart, ten zy op eene vreemde wyze verbasterd, kan uwe ingevingen tegenstaan? Hier uit ontftaat het onuitsprekelyke verfchil van een loffelyke en deugdzame liefde, vergeleken met een onkuisch en ondeugend leven. Goede God! is het mogelyk, dat menfchen hunne gezondheid en goederen gaan verkwisten in bordeelen met hoeren, zig overgevende aan vuile en beestagtige vermaken, waar het redelyke wezen zelfs zo diep verzonken legt, dat het geen medelyden waardig zy!

Zulk een gedrag moet in de bedaarder uuren van overdenkinge, zo zy 'er ooit op letten, niets dan knaging en hartzeer veroorzaken; in tegendeel, door eene kuische en eeryke liefde aan te kweken, zouden zulke elendige ligtmiften de blyde ouders van een vermakelyk kroost kunnen worden. Welk eene verandering zou dit wezen! Zwygt, gy wetteloze eerrovers, het is een geluk, 't welk uw begrip te boven gaat, want deugdzame gemoederen alleen kunnen hetzelfde fmaken.

Hoe vele ligtmiften, in verfchillende landen en jaren, uitgemergeld door eene ftrafwaardige onmatigheid, beklagen jammerlyk hun vervloekt noodlot, doordien ze niet gezegend worden met eenen erfgenaam, die hen in hunne half verkwiste goederen kan
op-

opvolgen? Bedägtzame Voorzienigheid! hen dus te leur te stellen! want aan wat anders dan aan onreinigheid en ongemakken konden ze tog eenen oorsprong geven? Gelukkige, driewerf gelukkige schikking der Nature, dat de Deugd alleen op een vriendelyk en gezond nageslagt mag hopen!

Dit is een onderwerp, 't welk een bekwamer pen waardig is. Hoe menigmaal heeft de pratende onnozelheid de ruuwe trotsheid eener beestagtige nature ontwapend, en de woede der hartsrogt in eene meer dan Vrouwelyke zagtheid doen smelten? Hoe dikwyls, ik herhaal het, is door dit middel, een gramstorig man ongevoelig in eenen tederhartigen en minzamen egtgenoot veranderd? Ik moet my zelven met geweld van deze uitweidinge te rug houden; byaldien ik myne yverige neiging wilde involgen, een geheel boek vol lofredenen zoude voor dit onderwerp te kort schieten.

Des menschen ziel, wanneer zy zig in de kindsche jaren het eerst vertoont, is te regt by een schoon vel papier vergeleken, waarop men al wat men wil kan drukken. Uit welken hoofde men mag onderstellen, dat kinderen hunne vooroordeelen en neigingen ontfangen van de gesteldheid van die personen, welker zorge zy toevertrouwd zyn, op dezelfde wyze, als dit tegenwoordig Vertoog de begrippen van zynen Schryver mededeelt.

Dat 'er kinderen met ondeugende neigingen geboren worden, zou ik niet gaarne geloven. Wanneer ik ouders tegens de kwade gesteldheid hunner eigen kinderen hoor uitvaren, kan ik niet nalaten, de ouders dikwyls zelven in 't heimelyk te veroordeelen, om dat zy hen de hebbelykheid van zulke ondeugden hebben laten krygen. De natuurlyke drift brengt, zelfs in redenlooze dieren, eene genegenheid voor hunne jongen voort, eene onschadelyke gemeenzaamheid by degenen, die zig digt by hun ophouden, eene vrees, die ze niet kunnen weren, voor hunne vyanden, en zelden ontdekt men geweld in hun dan tegen die dieren, welken de natuur tot hun onderhoud geschikt heeft. Kunnen we ons derhalven verbeelden, dat 'er zig eene erger dan beestagtige wreedheid natuurlyk in onzen kindfchen ftaat zou vertonen? dat nyd, kwaadaartigheid, gramfchap, wraakzugt, en dergelyke duivelfche hartstogten ons zouden beheerfchen, eer we in ftaat zyn, om ons zelven te verdedigen? De enkele onderftelling fchynt my eene beschuldiging tegen de Voorzienigheid te zyn, in het edelfte gedeelte der fcheping, en komt my voor, onbestaanbaar te wezen met de regtvaardigheid eener goedertieren Godheid.

Het betaamt derhalve elke moeder volkomen overtuigd te zyn van de gesteldheid van zulke bedienden, welken zy de zorg voor hare kinderen in dien tyd des levens toebetrouwt, waarin zy gemakkelyk eeni-

eenige hebbelykheid aannemen; want zelfs met hoe veel meer genegenheid deze perfonen hen behandelen, des te erger gevolgen heeft men te wagten, indien hunne eigen geartheid niet goed is: want dewyl kinderen dankbaarlyk veel van hun houden, welken minzaam met hun omgaan, zo is het ten hoogften waarfchynlyk dat zy de kwade hoedanigheden van eene toegeefflyke oppaster zullen inzuigen, en in tegendeel uit goede voorbeelden nut trekken.

Voorwerpen, die het oog tot zig trekken, verfcchaffen het eerfte vermaak. Hierop volgen de vermaken, die uit het gehoor ontftaan. Uit het gezigt en het geluid krygen de denkbeelden by trappen hunnen oorfprong. Dit brengt in kinderen eene partydige genegenheid voor hun te wege, welker post het is, hen optepasfen: en uit dien hoofde zyn ze meer op hunne voedfters gezet, die geduurig met hun praten, dan op ouders, die hen in hunne kindsheid verwaarlozen.

Het gebrek aan gehoorzaamheid en liefde in kinderen voor hunne ouders, 't welk zo zeer te laken is, en waarover men zo algemeen klaagt, ontftaat dikwyls uit deze verkeerde handelwyze in de eerfte jaren. De onverschilligheid van al te vele ouders tegens hunne kinderen, is ook menigwerf haren oorfprong hieraan verfculdigd, om dat zy zig zelve van het vermaak beroven, 't welk zy in hunne kleintjes in dien tyd des levens konden fcheppen,

waarin zy zo aantrekkelyk zyn. Zelfs verſchaft het aan een onverſchillig perfoon een bekorelyk vermaak, wanneer het verſtand van een kind zig begint uittebreiden, maar voor goede ouders moet het vermaak en de toegenegenheid zekerlyk uitermate aangenaamer en duurzamer zyn. Wy moeten inderdaad medelyden met hun hebben, welken de noodzakelykheid van dit gelukkige vermaak berooft, maar ten uiterſten de zodanigen veroordeelen, welker neiginge hunne kleine voedſterlingen van hun dryft. Onnatuurlyke en misleide menſchen, die, zo ze met ongehoorzame kinderen geſtraft worden, alleen de gevolgen lyden van hunne eigen nalatigheid!

Wenſcht gy, myne tederhartige en voorzigtige huismoeders, uwe kinderen waarlyk beminnelyk te zien? Zyt dan altyd oplettend op u zelve. Tragt ook, zo veel mogelyk, de geweldige buitenſporigheid van hartstogten in uwe mannen voortekomen. Dit is eene loffelyke taak, en vrouwen hebben daartoe veel meer vermogen, dan zy zig in 't algemeen verbeelden. Geloof my, myne Schonen, waarlyk verſtandige en goede vrouwen kunnen, door een weinig aan de ruuwe, ſtyfhoofdige en oplopende geſteldheid van fommige mannen toetegeven, hen voor het grootſte gedeelte beſchaven; en hen door hare verpligtende en zachte manieren, in weerwil van vorige ondeugende hebbelykheden, tot een minzaam en liefderyk gedrag dwingen. Dus zult gy
door

door het voorbeeld van een verpligtend gedrag van uwen kant hunne geartheid verzagten, zo dat gy hen goede egtgenoten, goede vaders, goede meesters, en waardige leden der maatschappye zult maken. Terwyl van den anderen kant wraakzugtige en gemelyke vrouwen niet alleen haren pligt, in dit vrouweyke werk verwaarlozen, maar ook te dikwyls de genegenheid harer mannen van zig vervreemden. En behoeve ik wel eens te zeggen, dat dit gebrek aan eensgezindheid en opregte vriendschap, tusfchen man en vrouw, een gevaarlyk voorbeeld is voor hunne kinderen?

Door de grote kracht welke voorbeelden hebben, wordt het eeniger mate natuurlyk voor de kinderen van dusdanige ouders, dat zy den ruimen teugel aan elke opwellinge der hartstogt vieren; ja hunne zugt tot navolging. zet hen wel haast aan, om even zo dwingend te worden als hunne ouders. In tegendeel, waar zy zulke voorbeelden niet voor oogen hebben, waar eene bedaarde en jeugdige liefde met eene gemeedelyke vriendschap vereenigd is; waar de beschaafde en wel opgevoede man eene deugdzame genegenheid voor zyne vrouw betoont, en zy het beiden eens zyn, om behorelyk op hunne kinderen te letten: hoe vele redenen hebben we dan, om te verwagten, dat de deugd hunne jonge en tedere gemoederen zal ingeprent worden? Ja ik durf verzekeren, dat, door deze regtheid van hun gedrag, zul-

zulke ouders in 't algemeen met goede en gehoorzame kinderen zullen beloond worden.

Wat het bestuur der kinderen betreft, hoe zullen wy het midden tusfchen toegeeflykheid en geftrengheid bepaalen? Schoon zy regtfreeks tegen elkander zyn overgesteld, is het egter naauwelyks mogelijk; ja het kan zodanig niet bepaald worden, dat 'er eene volftrekte beflifing plaats hebbe. Kinderen vereifchen noodwendig eene verfchillende behandeling, zelfs uit hoofde van hunne natuurlyke geftelheid, gelyk het doorgaans genoemd wordt. En een infchikkelyk gedrag omtrent fommigen, zal de grootfte geftrengheid zyn omtrent anderen. Men gelieve zig derhalve te herinneren, dat ons oogmerk is, om de eerfte ongeregelde bewegingen in onze jonge fpruiten in zo verre te onder te brengen, dat wy verhinderen, dat het niet door den tyd Driften worden.

Ik zou derhalve, boven alle dingen, die genen ernftig tot een gematigd en infchikkelyk gedrag raden, die het bestuur over hunne kindfche jaren hebben. Eene minzame behandeling, goede woorden, en eene edelmoedige aansporing zullen voor de meeste geftellen genoeg zyn, om alles te verkrygen, wat ge van hun moogt wenfchen; en indien ze door zulke loffelyke en zagte middelen kunnen gewonnen worden, zo volbrengt gy niet alleen de eerfte pligten op de verkiesbaarfte wyze, maar gewent hen ook

tot

tot een verpligtend gedrag, en maakt hunnen naar-
yver gaande, zo dat ze genoeg en tragten te geven.

Neem derhalve zorgvuldig elke aandoening des
gemoeds waar, welke pryzenswaardig is, en laat
dezelve van eene beloninge agtervolgd worden: want
de aanmoediging van eene deugdzaame aandoening
zal eene veel gelukkiger uitwerking hebben dan de
bestraffing van honderd misflagen.

Zodanig zyn de indrukzelen, welke nodig zyn,
om een deugdzaam gemoed te vormen, en dezen
zullen zekerlyk in hunne gesteltenisfen wortel schie-
ten. In tegendeel zo de kinderen van eene hard-
nekkige gesteldheid zyn; zo ze door harde woorden,
bedreigingen, en kastydingen moeten getemd worden,
hoe ongeregeld wordt hunne geaartheid door zulk
eene behandeling gemaakt? en wat heeft men
anders te verwagten, dan dat zy gestrengheid
en geweld zullen aanmerken als het eenige middel,
om alles op anderen te verkrygen, met welken zy
in vervolg van tyd in geschil mogten komen? Welk
een elendige grondslag voor eene gedurige ongerust-
heid!

Waar eene bestraffing nodig is, is de tugtiging on-
getwyffeld het beste middel ter verbeteringe, en laat
de erkentenis van het misdryf het middel zyn, om
u weder met hun te verzoenen. Dit vernedert hen
in hunne eigen gedagten, het verwekt noodwendig
schaamte; en eer een gesteldheid in eene ondeugd
ver-

verhard is, zal de schaamte altyd verbetering te wege brengen.

Daarenboven, in dit geval is niets, 't welk hunne gevoeligheid, dien groten steun des hoogmoeds, kan gaande maken, by gevolg leidt het hen op, om hun eigen gedrag volkomen na te denken, en dus om op de oorzaak te blyven stilstaan, waarom zy zodanig vernederd worden. Wat kan derhalve in 't algemeen dienstiger zyn, om kinderen, naarmate zy groot worden, beminnellyk te maken, dan dat men hen gewent aan eene herdenkinge van hun eigen gedrag, en aan eene inwendige veroordeeling van hunne mislagen, waarvan zy een genoegzaam bewys geven, door dezelve te bekennen?

Zelfs in de beuzelagtigste belofte, welke ouders aan kinderen doen kunnen, moet ik ernstig raden, dat ze heiliglyk worden nagekomen, anderszins leert gy hen eene aanstotelyke les van bedriegen.

Wegens dubbelzinnigheid en valsheid moeten hunne kastydingen uitermate gestreng zyn: maar in elk stuk, waar gy het nodig oordeelt, hen te berispen, ziet voor alle dingen toe, dat gy hen waarlyk hunnen misflag doet begrypen: draagt tevens zorg dat gy in elk misdryf volkomen zekerheid hebt, dat het uit eene strafbare aandoeninge ontstaat, eer gy hen bestraft; want somwylen gebeurt het, dat wanbedryven uit loffelyke oogmerken hunnen oorsprong hebben.

Hoe dikwyls gebeurt het, dat men tegens eenen vriend gebelgd wordt, die op denzelfden tyd waarlyk op het voordeel van den vergramden perfoon bedagt is; en egter verblindt hem misfchien de uitwendige fchyn zodanig, dat hy op niets dan wraak denke, tot dat hy een klaarder begrip van de zaak krygt, wanneer hy zigzelven even driftig wegens zyne ondankbaarheid veroordeelt? Het geval is nog harder ten aanzien van kinderen, want, wanneer zy te onregt geftraft worden, dan is het zelden, dat zy het in hunne magt hebben, om zig te zuiveren; en daarenboven kunnen zy waarfchynelyk denken, dat hunne eigen goede aandoeningen de ftrafwaardige oorzaak zyn, en daarom hun best doen, om eene opkomende deugd te verdrukken.

Door al te grote toegeeflykheid te gebruiken loopt men gevaar, om even zulke kwade uitwerkfelen voort te brengen, als door eene al te grote geftrengheid; want gelyk het laafte hen aan allerlei geweldenaryen gewent, zo zet het eerfte hen aan, om elken burgerlyken pligt te verbreken, welke met hunne baatzugtige neigingen ftrydig is.

Maar de grootfte mislag van allen ontftaat hieruit, wanneer deze twee tegen elkander overgeftelde manieren van behandelinge, in de grootfte uitgestrektheid met elkander vereenigd worden; wanneer het eene oogenblik de leden van de kleine fchepzeltjes byna worden gebroken om eene fout, welke zy nauwe-

welyks begrypen, en dan het volgende ogenblik mischien minzaam gekoesterd worden, om ze met de misleide ouders te verzoenen; en wanneer men hen verder tot vergoeding waarschylyk hunne boosheid laat oeffenen aan 't speelgoed, aan 't plagen van vogelen, honden, katten, en dergelyke huislyke dieren, welken kindsche dwingelandy kan overheerschen; en hen ook toelaat, om aan het venster te spelen met het leven van kleine brommende infekten, die het slagtoffer worden van eene dartele wreedheid.

Het kind, 't welk op eene malle en dwaze wyze alles ingewilligd wordt, belooft egter maar alleen een droevig vooruitzicht, maar, waar van den anderen kant, 't welk men maar al te gemeen ziet, eene toevallige gestrengheid hen tot wreedheid gewent, daar is de gesteldheid onvermydelyk bedorven. De gevolgen van zulk eene gestrengheid en van zulk eene inschikkelykheid vervullen het gemoed met allerlei onaangename begrippen: en inderdaad, wat kunnen zy te wege brengen, dan ongeregelde begeerten, eene beestagtige verwoedheid, en geweld?

Die ouders, welken gelukkig genoeg zyn, om hunne eigen oplopendheid te bedwingen, en hunne kinderen daardoor goede voorbeelden geven, zullen zeer weinig reden hebben, om over hun te klagen. Zy in tegendeel, die gedurig met elkander, met hun-

hunne kinderen, bedienden, en allen die zig by hen bevinden, krakkeelen, kunnen niet veel vrede en troost van hun opkomend nageslagt verwagten. Maar indien zy dezen vriendelyken raad willen aannemen, dat zy flegts eens hunne eigen fouten verbeteren voor de honderd malen, dat zy anderen bestraffen, dit zou waarfchynlyk eenige verbetering in hun zelve te wege brengen; en de kragt van hun voorbeeld moet ongetwyffeld de beste uitwerking op hun huisgezin hebben.

Wy hebben de kinderen tot dus ver door de verschillende tonelen der hulpeloze kindsheid gebragt, en hen by trappen, schoon nog flegts als geringer personaadjen, op het grote toneel des levens gesteld; waar de gelukkige uitwerkfelen van zulke omzigtige behandelingen in 't algemeen kunnen onderscheiden worden. Wat de letterkundige verbeteringen betreft, dezen behoren eigenlyk op eene andere plaats, en vereifchen derhalve uwe toekomstige oplettendheid. Niettemin eene toegevendde beleefdheid, eene vriendelyke gefpraakzaamheid, eene ongemaakte gevoeligheid, en een zedig gedrag, zyn altyd de kenmerken, dat eene juffrouw eene behorelyke opvoeding gehad heeft. Op gelyke wyze, voorzigtigheid, gematigdheid, en eene deugdzaame gemoedsgefteltenis in mannen, zyn haren oorsprong het menigvuldigst verschuldigd aan de indrukzelen, die ze in hunne kindsheid

heid ontfangen hebben. Gestrenge flagen en harde behandeling ontfteken eenen onstuimigen en wraakzugtigen geest nog meer, en maken eenen knorrigen jongen maar al te dikwyls kwaadaartig. Van den anderen kant, een kind, 't welk alles ingewilligd wordt, en daar door bedorven is, verandert gemeenelyk in eenen overgegeven ligtmis.

Dus, myne Schonen, kunt gy gemakkelyk begrypen, hoe veel der maatschappye aan uw moederlyk gedrag in dezen eersten tyd gelegen zy, „want zo als het takje gebogen wordt, zal de boom groejen;” en de zaden der ondeugd schieuten, als het ware, in die gesteltenisfen, in welken de deugd niet geplant is, onvermydelyk wortel, en groejen op zonder veel aangekweekt te worden.

Al wie aan eenige openbare ondeugd is overgegeven, betoont de grootfte veragting voor de zedelyke pligten des levens, en hy, die een eerloos karakter bezit, schynt het oordeel van anderen, maar weinig te agten; derhalve worden de goede naam en kuischheid van vrouwen voor hem belachelyk en beuzelagtig. Zulke manspersonen bespringen gedurig hare deugd, en leggen toe, om haar te verleiden. Bygevolg zal het troetelkind, 't welk nooit in de vroegtydige opwellingen van verkeerde neigingen is beteugeld geworden, zeer weinig in staat zyn, om de onstuimige driften der jeugd te

te onder te brengen; 't welk niet alleen zynen eigen ondergang zal verhaasten, maar ook al te dikwerf de schande, oneer, en het bederf van vele ongelukkige jonge vrouwen veroorzaken. Dus blykt hoe grotelyks het geluk en de voorspoed der schone kunne te lyden hebben van het wellustig wangedrag der mannen; in zoverre zelfs, dat in het tegenwoordige geval, vrouwen zo wel als mannen hunne eer moeten verliezen.

 D E R T I E N D E V E R T O O G .

Van de melk; Derzelver eigenschappen onderzocht, de verschillende soorten van melk met elkander vergeleken, en hunne byzondere deugden aangewezen.

MELK heb ik in verscheiden Vertoogen aangeprezen als het dienstigste voedzel voor kinderen, en vervolgens zal ik 'er wederom van spreken, als even noodzakelyk voor zieken, en oude personen. Het onderwerp derhalve van dit tegenwoordig Vertoog, zal zyn, in zo verre de hoedanigheden der melk, en de melk van verschillende dieren te onderzoeken, dat het ons in staat stelle, om te bepalen, welk soort van melk by verschillende gelegenheden den voorrang verdiene; in welk onderzoek alles omtrent dit onderwerp zal ingeslooten zyn, wat elders niet is aangemerkt.

Melk, gelyk we te voren aanmerkten, is een soort van wit bloed, 't welk door de moeder tot onderhoud van haar kind bereid wordt; dus ver kunnen wy 'er in algemene bewoordingen van spreken.

In verschillende dieren is het derhalve redelyk te onderstellen, en de zaak zelve bevestigt onze onderstelling, dat de hoedanigheden der melk ook ver-
 schil-

schillende zyn; hiervandaan zullen we, eerst derzelve algemene hoedanigheden onderzoekende, en van deze beginzelen tot het byzondere onderscheid in de melk van verschillende dieren voortgaande, tot het gewenschte besluit komen.

In de melk, wanneer we in een boeren-melkhuis gaan, kunnen we drie voorname deelen ontdekken, waaruit ze bestaat. Na dat ze eenigen tyd ongeroerd gestaan heeft, dryft de room op de oppervlakte; deze is het minste in hoeveelheid, schoon het voedzaamste, van eene olie-balsemagtige zelfstandigheid, en 't welk van nature vuur kan vatten, gelyk de boter, welke daarvan gemaakt wordt, duidelyk bewyst.

Eene Dame, voor wie ik eens eenige proefnemingen deed, vroeg my, waarom de room op de oppervlakte dreef; want, vervolgde zy, daar dezelve het dikste gedeelte is, behoorde ze niet veel eer te gronde te zinken? Ik zeide haar, dat het ongetwyfeld het dikste gedeelte was, maar dat het tevens het lichtste was, en dat wel in diervoege, als de olie ligter dan water is, en daarom naar boven komt.

Wanneer de room afgeschept is, vertoont zig de overblyvende melk blaauwagtig, en dunner dan te voren, en wanneer ze dus van haar dik roomagtig gedeelte beroofd is, dan is ze gevolgelyk ook zo aangenaam niet op de tong.

Op het byvoegen van Leb of Stremfel, of ook van eenig an-

der zuur, volgt wel haast eene scheidung van de twee overgebleven deelen, en we ontdekken de Wrongel. Dewyl deze het zwaarste is, wanneer ze van de wei is gescheiden, zo zakt ze te gronde. Het is het minst kragtige gedeelte van de melk, lymagtig van nature, en samengesteld uit de meeste aardagtige deeltjes, ook heeft ze eene samentrekkende hoedanigheid.

Het derde overblyvende gedeelte, 't welk de wei van de melk is, is het grootste met opzigt op de hoeveelheid, hebbende eene temperende en zuiverende eigenschap.

Laten we nu de verschillende foorten van melk, die het meest by ons in gebruik zyn, by deze aanmerkingen ter toetse brengen, en dezelve tot die oogmerken gebruiken, waartoe zy het best schynen geschikt te zyn.

De Vrouwen melk, uit de borst uitgemelkt, heeft volmaakt dezelfde blaauwagtige kleur, als de koejen melk, wanneer 'er de room is afgeschept. Dezelve levert zeer weinig room uit, en slegts eene kleine hoeveelheid Wrongel, zo dat de wei het voornaamste gedeelte uitmake; maar hoe gezonder eene vrouw is, en voornamelyk zo zy tusfchen den ouderdom van twintig en dertig jaren is, des te meer overvloed heeft haar melk aan eenen ryken roomagtigen balsam, des te meer heeft zy ook van de Wrongel of aardagtige deelen; waarschynlyk uit hoofde, dat haar gestel,

ftel , in dien tyd , in zyn volle kragt is , en de verterende kragten daarom ook volmaakter zyn.

Deze aanmerkingen* zullen ons kunnen tonen , wat het best kan gebruikt worden , wanneer kinderen de borst onttrokken wordt , en ze zullen insgelyks tot onderrigting voor die genen ftrekken , welken in het verkiezen van de bekwaamfte perfonen natte minnen den voorrang geven ; want , mynes oordeels , kan men het zelfde tegenwerpen aan de melk van een zeer jong meisje , als aan die van eene vrouw , die byna uit den tyd is van kinderhalen. De zuiverende hoedanigheid , die wy te voren aanmerkten in eene borst van nieuwe melk plaats te hebben , zal ook , benevens de reden en ondervinding , kunnen tonen , op hoe regtmatigen grond wy zulke vrouwen aanpryzen , die nog niet lang verlost zyn geweest.

Ezelinnen-melk wordt in 't algemeen erkend , het naaste aan vrouwen melk te komen , en volgens de bovengemelde proefnemingen vinden wy het metderdaad zo , naardien zy het meest overvloed aan wei heeft , en dewyl 'er weinig room of Wrongel in is. Hiervandaan , wanneer na eene hevige vlaag van ziekte het lighaam zeer uitgemergeld , en de maag zwak is , of wanneer het bloed met fcherpe zuure vogten is opgevuld , verdient de zuiverende hoedanigheid der Ezelinnen-melk den voorrang boven die van eenig ander dier , welke ten dien einde gebruikt

bruikt wordt. In teeringagtige ziekten, of by eene langzame gedurige koorts geeft men 'er te regt den voorrang aan tot zo lange het gestel een weinig sterkte heeft verkregen, wanneer de voedzamer melk derzelve plaats moet vervullen.

Paarden-melk wordt geagt, genoegzaam dezelfde te zyn met die van Ezelinnen, maar deze is egter zeer weinig in gebruik.

Koejen-melk komt vervolgens in aanmerkinge. Deze schynt de rykste en voedzaamste te zyn van alle melk van dieren, die hier vermeld zyn. Dezelve is overvloedig voorzien van eene grote menigte room; want na dat ze twaalf uren gestaan heeft, en dan afgeschept wordt, schynt ze nog gelyk aan eenige andere melk. Daar is ook een grote hoeveelheid Wrongel in dezelve; en, na dit alles, is zelfs de wei veel voedzamer dan eenige andere.

Wy merkten aan, dat Ezelinnen-melk, in de proefnemingen, het meest gelykt naar Vrouwen-melk. Waarom derhalve niet den voorrang aan deze gegeven boven Koejen-melk, tot voedzel voor kinderen? Ik ontzeg niet ten eenenmale het gebruik van deze melk ten dien einde, maar in ons land is zy zeer kostbaar, en men kan ze niet in eenige aanmerkelyke hoeveelheid krygen, om welke reden, het ondoenlyk zou zyn, dezelve in 't algemeen in gebruik te brengen.

Daar

Daar is insgelyks eene andere reden, welke my beweegt, om den voorrang aan Koejen-melk te geven; want niettegenstaande de gelykheid van Vrouwen melk met die van Ezelinnen, mag men egter wel onderstellen, dat de eerste het versterkendste is, naardien vrouwen doorgaans dierlyken zo wel als groeibaaren kost eeten, terwyl de dieren, daar wy van spreken, geheel en al tot het gebruik van plantgewassen bepaald zyn. Weshalve, indien we Ezelinnen-melk nemen, wy dat voedzel zullen misfen, 't welk de Natuur voor ons geschikt heeft, en derhalve heeft voor een jong kind, 't welk eene versterkende spyze vereischt. De koejen melk heeft, mynes oordeels, den voorrang, dewyl derzelve rykheid eenigermate gelyk staat met het onderstelde verschil in de hoedanigheid van vrouwen melk, en van andere dieren.

De melk van schapen en geiten bestaat meestendeels uit Wrongel of aardagtige deelen; hiervandaan, wanneer de bloedvaten door scherpe vogten ontsteld zyn, en daardoor dikwyls bloeden veroorzaken; of wanneer kinderen door eene zwakheid der beenderen, aan de Engelsche ziekte onderhevig zyn, schynt die melk, welke het meest overvloed heeft aan Wrongel, of kaasagtige deeltjes, het best geschikt te zyn, om aan het oogmerk te beantwoorden, dewyl derzelve aardagtige, slymerige en samentrekkende eigenschap het meest strekt, om zulke gebroken va-

ten te heelen, en vastigheid aan de beenderen te geven; doch dewyl deze melk minder van de zuiverende hoedanigheid in zig heeft, zo zal het, in de meeste gevallen, voornamelyk by het bloeden, dienstig zyn, eerst het meer verdunnend foort te gebruiken.

Dus hebben we de verschillende foorten van melk, welken onder ons gemeen zyn, onderzocht, en uit hare verschillende eigenschappen het einde aangewezzen, ter bereikinge van 't welk elk foort het best schynt geschikt te zyn: waaruit elk schielyk het besluit zal kunnen opmaken, aan welk foort hy in byzondere ongemakken den voorrang hebbe te geven.

Wanneer iemand eerst begint melk te eten, inzonderheid na eene ongebondene levenswyze, zo zal ze waarfchynlyk het lighaam een weinig openen; maar zulke ongemakken zullen in 't algemeen uit den weg geruimd worden, door het gestel aan het gebruik daarvan te gewennen, en men zal, door de melk te koken, dit uitwerkfel voor een groot gedeelte voorkomen. Ik heb altyd opgemerkt, dat zy, die, uit hoofde, dat zy door eene gedurige volle tafel geen trek tot eten hebben, klagen, dat melk en plantgewassen winderig zyn, en niet met hun gestel overeenkomen, waarlyk diegenen zyn, welken zulk een kost het meest nodig hebben, want het is de bedorven staat van de maag en ingewanden, welke
hun

hun ongemak veroorzaakt, 't welk deze levenswys allerwaarschynlykst zal verhelpen.

Ik heb geraden, een weinig zout by de melk te doen, eer zy aan kinderen gegeven wordt, die gewoon zyn, dezelve gekarteld wederom optegeven; en ik zal de proefneming mededeelen, welke my bewoog, om dezen raad te geven, naardien zy der opmerkinge van volwasfen personen even waardig is, sommigen van welken dit als eene tegenwerping by brengen, waarom zy geen melk eten, dewyl ik overhel om te geloven, dat zulk een voorzorg dezelve voor de meeste gestellen dienstig zal maken.

Ik deed twee oncen melk, zo warm als ze van de Koe komt, in een thee kommetje, met een weinig gemeen zout. Ik deed dezelfde hoeveelheid, en even warm, in een ander thee kommetje, zonder zout. Na dat ik hierop een weinig overgehaalde azyn in elk had laten vallen, vertoonde zig terstond een harde Wrongel in die melk, waarin geen zout was, terwyl de andere met zout naauwelyks veranderde.

Ik herhaalde dezelfde proefneming met een grote thee kom vol stremfel, en bemerkte, dat de melk, daar het zout in was, in haren vloeibaren staat bleef, terwyl de ander dik en drabbig werdt, en zig byna ogenblikkelyk in Wrongel en wei verdeelde. Deze laatste proefneming beantwoordde het best aan, en is veel dienstiger tot ons oogmerk dan de eerste. Uit
deze

deze aanmerkingen fchynt het, dat we met reden mogen besluiten, dat zout by de melk gedaan even zeer zal verhinderen, dat ze te fchielyk kartelt, wanneer 'er al te veel zuur in de maag is, in welk geval de gekartelde melk, dewyl zy te fchielyk eene vastigheid heeft verkregen, lastig wordt, en dewyl ze dan nog niet gefchikt is, om, ten einde zy voedzel moge geven, in de ingewanden overtegaan, zo wordt een gedeelte van dezen ondragelyken last, in 't algemeen door braken ontlast. Daarenboven, de prikkelende hoedanigheid van 't zout zal eene zwakke vertering grotelyks helpen, en daardoor den overgang der melk uit de maag in de ingewanden gemakkeliker maken; en ik ben uit de ondervindinge, wanneer ik het voor kinderen aanpryze, die gewoon zyn hunne melk gekarteld wederom op te geven, van deszelfs nut overtuigd.

In alle gevallen, waar zwakheden of ouderdom een voorzigtig beftuur vereifchen, heb ik eene gelyke voorzorg voorgefchreven als voor het fpyzigen van kinderen. De melk heeft derhalve een zeer wezenlyk gedeelte van zulk voedzel in zig, en ik houde my volkomen verzekerd, dat, ware ze in 't algemeen meer in gebruik, de wereld in 't algemeen grotelyks zou bevoordeeld worden. Ik hoop egter niet, dat men my zo verftaan zal, als of ik diegenen eene redelyke hoeveelheid dierlyk voedzel wilde verbieden, die in
ftaat

staat zyn, om het te kunnen verteren. Maar zulken, die door ziekte uitgemergeld zyn, of het ongeluk hebben om van jigt vlagen gekweld te worden, zy insgelyks, die tot teering overhellen, of die zieke-kelyke zwakke gestellen hebben, en aan eene gestadige koortsagtige gesteldheid onderworpen zyn, zullen wel doen, slegts eens op den dag vleesch te eten, en zig voor het overige van hun voedzel, byna, zo niet geheel en al, met melk te vergenoegen.

 VEERTIENDE VERTOOG.

*De zieken kamer , benevens onderrigtingen
voor zieken.*

THANS, myne waarde Dames, treden wy in de zieken kamer, in welke, zo wel als in de kinder kamer vele beminnyke karakters kunnen geschetst worden. Hier wordt de huwelyks liefde eener vrouwe op een loffelyke wyze opengelegd, de tedere genegenheid eener moeder is op eene minzame wyze werkzaam, de dankbaarheid en gehoorzaamheid eener dogter vertonen zig klaarlyk, de goede zuster maakt zig ook bemind by eenen waardigen broeder, en de vrouwelyke vriendschap pronkt met duizend bygevoegde bekorelykheden.

Laten we eene waarlyk tedere en goede Vrouw in dat verheven karakter schilderen! Laten we onderstellen, dat zy hare verdiende beloning heeft, door in hare kuische en strelende armen, de verheven keuze harer jeugdige liefde te herstellen, veredeld door eene edelmoedige famenstemming van deugdzame neigingen!

Laten we ons verbeelden, dat deze gelukkige man van eene gevaarlyke en pynlyke ziekte volmaakt hersteld is, tot welke herstelling hare onvermoeide

zorg

zorg zeer veel heeft toegebracht; en dat zyn gemoed insgelyks met alle denkbeelden vervuld is, welken de bewustheid van zulk eene verpligting kan inboezemen! Ziet hoe de egtgenoot hare ongemene uitmuntendheid eerbiedigt, terwyl een opregte traan, by gevallangs de wangen neder biggelende, blyken geeft van de sterke aandoeninge, van een dankbaar hart. Zy van haren kant, verliest zig met de blyken eener hartelyke liefde, eene wyl in eene stille verrukkinge, aanbidt hierop met gebogen knien haren Maker; betuigt de vurigste dankbaarheid, omdat haar gebed van droefheid is verhoord geworden, en dat Hy genadiglyk den egtgenoot en den Vader tot gezondheid hersteld heeft! Hoe groot moet hun wederzydsch geluk zyn!

Ik zal nu voortgaan tot die onderrigtingen, welken nodig zyn, om dezen vriendelyken pligt behorelyk te volbrengen. Daar is eene zekere onbescheidenheid, welke dikwyls uit loffelyke beweegredenen ontstaat, maar welke niettemin ten eenenmale te laken is: te weten, de begeerte van onze kennissen in eene ziekenkamer te bezoeken. Het is menigmaalen, ik erken het, het uitwerkfel eener kwalyk geplaatste genegenheid, en van eene wezenlyke droefheid, welke op eene onvoorzigtige wyze uitgedrukt wordt. In 't algemeen moesten dergelyke bezoeken niet toegestaan worden. Ik ondervinde dagelyks derzelve kwade uitwerkfelen. Inderdaad, wanneer
de

de lyder aan 't beteren is, en drie of vier uren agter elkander kan opzitten, dan is het gezelschap van eenen vriend, die weet, hoe ver hy zig gevoegelyk met hem in een gesprek kan inlaten, een zagtelyk verkwikkende opbeuring: maar sloten, grenfels of bouten kunnen niet te sterk zyn, om praatmoërs ten allen tyde uit eene ziekenkamer te houden.

By eene koorts is het voor elken lyder last genoeg dat hy het ongemak moet dragen. Voor hem behoort men in 't algemeen rust voor te schryven, en stilte aan de geene die by hem zyn. Het is nu geen tyd, om den geest werkzaam te houden, het zy in 't ver- rigten van bezigheden, of in 't najagen van ver- maken.

Dit leidt my op tot eene bedenking van het uiterste gewigt. Indien het nu voor eenen iegelyk nadeelig is, slegts op de gewoonlyke bezigheden des levens te denken, hoe veel te meer gevaarlyk moet het dan zyn, wanneer men het gemoed bezig houdt met dat grote werk, om onze bezittingen by uiterste wille te verdeelen.

Wenscht gy, myne Vrienden, van eenen ondra- gelyken last bevryd te zyn, stelt dan! nooit deze gewigtige zaak uit, tot dat gy op het ziekbed zyt. Om niet te zeggen, hoe weinig in staat het oordeel op zulken tyd dikwyls daartoe zyn zal, mischien tot nadeel van eenigen waardigen vriend, of niet on-

waar-

waarschynlyk, om eene geheele familie in wanorde te brengen, het enkel gewagen daarvan van iemand, die by ons is, of onze eigen bewustheid van deszelfs noodzakelykheid, moet de geesten uitermate sterk in beweging brengen en ter neder drukken, wanneer bedaardheid en opbeuring wezenlyk nodig zyn. Want wat kan zulk een denkbeeld anders aanduiden dan den dood?

De kamer, ten einde zy voor eenen lyder dienstig zy, is een stuk van geen klein gewigt. Daar behoort eene vrye doorgang van lugt te zyn, het zy het in den zomer of in den winter zy. Ik zou nooit toestaan, dat een persoon in een kamer zonder schoorsteen werdt ingelloten; dezelve is even noodzakelyk in het warmer jaargetyde, om de schadelyke dampen der ziekte te ontlasten, als zy is by koud weder, om door middel van een klein vuurtje de lugt tot eene behorelyke getemperdheid te brengen, 't welk insgelyks het zyne toebrengt, om dergelyke schadelyke dampen te verdryven.

U, myne Vriendinnen, komt het werk toe, om den zieken op te passen. Het is eene gewigtige en menigmaal eene moejelyke taak. Gaarne zou ik 'er u volgens een grondbeginfel toe aanzetten, en ik zal derhalve tragten te tonen, dat man en vrouw tot elkanders ondersteuning en vertroosting geboren werden. Hunne wederzydsche afhankelykheid van elkander is ongetwyffeld de wyze schikking der Alwetendheid.

K

Ik

Ik kan van deze onderlinge verplichtinge niet ipreken, zonder my die fraje plaats te herinneren in het vierde boek van des onsterflyken MILTONS *Paradys Verlooren*, waar *Eva* eene beschryving van zig zelve aan *Adam* geeft, en ik zal hier een gedeelte van de Vertaling van *Paludanus* inlaschen, dewyl zulk eene aanhaling nooit ondienstig kan geoordeeld worden. Laten we luisteren naar de Moeder des menschelyken geslagts!

De aartsmoeder *Eva* wend haar maagdelyk gezicht
 En duivenoogen, naar vorst Adams vriend'lyk wezen,
 En antwoord dus: ó Gy, uit wien ik ben gerezen,
 Om wien ik ben gemaakt, vlees van uw vlees, die tot
 Geen dienst ben zonder u, door 't hoog besluit van Godt;
 Myn leidsman, heer en hoofd, my meer dan alles waardig,
 Behalven Godt; al wat gy spreekt is goed, rechtvaardig
 En billyk. Hem, die ons geplaatst heeft in dit dal,
 Zyn we endeloozen dank verschuldigt: ik voor al
 Die 't beste lot ontving, genietende u, wiens luister
 Myn luister ver verdooft, by al uw gaven duister,
 Terwyl geen wederga voor u te vinden is.
 Hoe vaak komt my die dag in myn geheugenis,
 Dag, wiens herdenken my zo menigwerf vermaakte,
 Gewenschte dag, waar in ik uit myn slaap ontwaakte,
 Daar 'k in de schaduwe der bloemen nederlag,
 En met verwondering het licht des Hemels zag,
 En waar, en wat ik was, en hoe aldaar gekomen.
 Niet verr' van daar hoorde ik 't geruis der wat'ren stroomen,
 Die, vloeiende uit een grot, zich tot een vloeibaar vlak,
 Dat onbeweeglyk stond en zuiver als het dak
 Des Hemels, stremden; 'k liep naa derwaarts onbekommert:
 'k Boogme op den groenen kant, met gras en bloem belom-
 mert,
 Voor over, om te zien in 't klaar en effen vocht.
 't Kwam my te vooren als een nieuwe en and're locht.

Ter-

Terwyl ik nederbukte om dat te zien, o wonder!
 Vertoont zich in deez' plas, voor myn gezicht van onder,
 Recht tegens me over een gedaante, die zich boog
 Om my te zien: Ik hef myn hoofd een luttel hoog
 En deins, 't deinst ook te rugge; ik keer, tot vreugd' ge-
 drongen
 Door dat gezicht, weêrom; dat keert ook, onbedwongen,
 Vol blydschap wederom, met oogen vol van gloed,
 Waar in de vriendlykheid de liefde blyde ontmoet.
 Ik had tot deezen tyd daar op licht blyven gluuren,
 En ydele begeert' zou noch myn hert bestuuren,
 Had ik geen stem gehoord, die dit bericht my gaf:
 Beminn'lyk schezpel, laat van dit bespieg'len af:
 Dat gy in 't water komt beschouwen met uwe oogen,
 Schoon schezpel, zyt gy zelf, zo minn'lyk van vermogen:
 Het komt en 't gaat met u: maar volg my, ik leide u
 Daar geene schaduwe, voor uwen aankomst schuw,
 Uw ted're omhelzingen zal stremmen, of verstooren;
 Maar Hem, wiens beeld gy zyt, zult gy daar zien en hooren,
 En steeds genieten, vry van hinder, leed en finert;
 Hy zal u eeren en aankleven met zyn hert,
 En gy zult uit uw schoot door hem veel' telgen teelen,
 Hun vruchtbare ouderen gelyk in alle deelen:
 Dus krygt ge, daar al d'aard wordt uit uw schoot verwacht,
 Den naam van Moeder van het menschelyk geslacht.
 Wat zoude ik doen, als slegts die stem gehoor te geeven,
 Onzichtbaarlyk geleid tot daar ik u, myn leeven
 Naast Godt, vernomen had, daar gy in slaap geraakt
 Door zachte Zephyr, op myn aankomst straks ontwaakt,
 Dien 'k waarlyk schoon vond van gestalte en leest en wezen;
 Maar 'k vond uw schoonheid niet zo fraai, zo uitgelezen,
 Noch zo bevallig, zo aanlokk'lyk, noch zo teer,
 (Dus dacht my) als het beeld, dat ik in 't water eer
 Bespiegelde met lust. Ik ging met flauwe schreden
 Te rugge: gy staat op, en volgt, en roept deez' reden
 Met schelle stem my naa: schoone Eva! vlied niet! keer!
 Ge ontvlucht uw wederhelfte, uw vlees, uw been, uw eer,
 En luister, ja zyn been en vleesch uit hem getogen:
 Om u te vormen, leende ik 't eeuwig Alvermogen,
 Hoewel 't hem-eigen was, uit myne zyde en naast
 Aan 't hert, het leeven, op dat gy voortaan geplaatst

Aan myne linkerhand, my zoud tot heul verftrekken,
 En wy elkand'ren tot Gods lof geduufig wekken,
 Door eenen band, die nooit zal breeken, vastgehegt:
 Ik zoeke u, als het deel door Godt my toegelegt,
 'k Noeme u myn wederhelft, myn ziel, myn welbehaagen.
 Met dat uw hand myn hand met lust had aangeflaagen,
 Neig ik verheugt naa u, en zag van toen af aan,
 Hoe mannendapperheid en wysheid, op de baan
 Des leevens tredende, is, als 't waare fchoon, te looven,
 En ftreeft, in luifter, 't fchoon der vrouwe ver te boven.

Om myne redenering van onze onderlinge afhankelykheid op te helderen, moet ik verlof verzoeken, om nog eene andere aanhaling uit denzelfden Schryver by te brengen, waarmede ik inſgelyks hope mynen Lezer genoeg te zullen geven. *Adam*, begerig om den Engel *Rafaël* by zig te behouden, verhaalt hem, wat hy zig federt zyne eerſte ſcheppinge herinnerde, en onder anderen, 't welk tot ons oogmerk dienſtig is, zyne eerſte ontmoeting en huwelyk met *Eva*. Na dat hy zynen droom verhaald hadt, waarin hy van hare ſcheppinge was onderrigt geworden, gaat hy dus voort:

————— Ik opende myn oog,
 Om haar, die myn gemoed tot kuiſche min bewoog,
 Te vinden, of 't verlies voor eeuwig te beklagen,
 En af te zien van all' wat ooit my kon behaagen
 Of blydſchap baaren, nu van alle hoop beroofd.
 Daar ſtond ze niet verre af met opgeheven hoofd,
 En juist zo als ze my was, in myn droom, verſcheenen,
 Verfierd met all', wat Aarde en Hemel kon verleenen,
 Om haar beminnelyk te maaken in myn oog.

Zy

Zy naderde, terwyl ik haar te nad'ren poog,
 Terwyl haar Hemelsche bootzeerder haar geleidde,
 Die nu zyn Hemelglans bedekte voor ons beide.
 Zy volgde op zyne stem, in pligten, die de trouw
 Van 't heilig huwlyksbed; vereischt in eene vrouw,
 Wel onderrecht. Haar tred, vol aangenaam gewemel,
 Was vol bevalligheid, in haar gezigt een Hemel,
 En fraaie deftigheid en liefd' haar gansche zwier.
 Van vreugde als overstelp't, en door een zeldzaam vier
 Aan 't blaaken, berst ik uit luidkeels in deezer voegen:
 't Valt alles uit naar myn begeerte en myn genoegen;
 ô Groote Schepper, die zo mild, zo gunstig zyt!
 ô Geever van al 't schoone, en 't schoonst' my niet benyd
 Deeze uwe laatste gift. Gy hebt uw woord volkomen
 Vervult; been uit myn been, vleesch uit myn vleesch (1) ge-
 nomen,

Beschouw ik, en ik zie my selv' voor myn gezicht:
 Haar naam is wyf, zy kwam slechts uit den man in 't licht,
 Die doet den Vader en de Moeder fluks vergeeten,
 En hangt zyn wyf aan (2), door een zelfden geest bezeten:
 Zy zullen zyn één hart, één vleesch, één ziel, één zin.
 Dit hoorde zy, terwyl zy brand van zuiv're min,
 En schoon my toegebracht op Goddelyke wyze,
 Nochtans haar waarde en deugd, weergadeloos in pryze,
 Wilde aangesproken zyn, niet onverzogt verheerd:
 Zy trad voor uit: Zy bood zich zelf niet aan, maar keerd'
 Te rugg', dat mynen lust noch meerder deed onsteeken;
 Of, met een woord, Natuur, schoon vry van snoed gebreken
 En zonde smetten, bragt in haar te weeg, dat zy,
 My ziende, week te rugge. Ik volg haar aanstonds, bly
 En yv'rig na. Zy wist, wat zuiverheid van zeden
 Vereischt, en keurt, met ernst en met gediensfigheden,
 Myn kuifche reden goed. Ik lei haar, daar zy bloost
 Gelyk de dageraad in 't morgenbaarend oost,
 Naar 't Bruidspriëel. Het vlak des Hemels en 't gestarrent
 Dat men gelukkig noemt, daar 't aan de luchtstreek barrent,
 Schoot

(1) Been uit myn been, vleesch uit myn vleesch.] *Gen.*
II. 23.

(2) En hangt zyn wyf aan.] *Gen. II. 24.*

Schoot van zyn kracht en van zyn invloed 't edelste uit:
 Het Aardryk, ieder berg, en boom, en bloem, en spruit,
 Wenscht ons geluk en heil; 't gevogelte verfraaide
 Zyn' zang van vreugde: Een frische en koele lucht door-
 waaide

Het bosch, en dart'lend' blyde op haare wieken, bragt
 Zy speceryën mede, om haaren geur geacht;
 Tot dat de Nachtegaal, door liefdens kracht gedreeven,
 Den blyden Bruilofsang heeft juichende aangeheven,
 En de avondstar gebood, dat zy zich spoeden zou
 Naar haaren hoogsten top, om op deeze eerste trouw,
 De toorts der bruiloft, met haar held're vlam te ontsteeken.
 Zie daar is myn verslag van 't heil aan my gebleken,
 Van myn' geheelen staat, en alles wat my Godt
 Wou schenken, tot den top van myn gezegend lot,
 Dit aardsch geluk, dat ik geniet, en moet belyden,
 Dat dit my alles geeft veel stoffen van verblyden:
 Maar dat gebruikt, of niet gebruikt, in 't hert noch wekt
 Verand'ring, en een spoor tot grooter lusten strekt:
 'k Spreek van 't vermaak, dat smaak, gezicht en reuk kan gee-
 ven

Van kruiden, vruchten, en van bloemen, bronnen, dreeven,
 En 't aangenaam gezang der vogelen. Maar 't gaat
 Hier anders toe. Ik zie, verrukt, haar schoon gelaat;
 Ik raak, verrukt, haar aan: Toen kwam ik eerst te ervaaren,
 Wat hartstocht was, een drift doorzweevend' hart en aëren:
 'k Bleef meester van my zelf in 't ruim genot van 't geen
 My 's Hemels milde gunst wou schenken: hier alleen
 Viel ik te zwak: Ik kon de kracht, den glans en 't leeven
 Van die bekoorlykheên, zo schoon, niet wederstreeven.
 Natuur ontweek me, en liet my slechts een enkel deel,
 Niet sterk genoeg, om 't schoonst' en dierbaarst' pronkjuweel
 Van haare kracht, om zulk een voorwerp, dat ik loofde,
 Te wederstaan; of zy, die my myn vleesch ontroofde,
 Nam licht meer dan genoeg; of schonk ten minsten haar
 Te veel sieraad en schoonte in 't uiterlyk gebaar,
 Maar licht inwendig niet met zulk een schoonen luister:
 't Eerste oogmerk der Natuur ('t is voor my gansch niet duis-
 ter)

Was om haar in verstand, en die vermogens, die
 Inwendig zyn, en ik in my uitschitt'ren zie,

Van minder heerlykheid en majesteit te maaken:
 Uitwendig komt ze ook 't beeld zo dicht niet te genaaken
 Dat beiden schiep, en drukt de prent der heerschappy,
 Die over 't scheppeldom de Schepper schonk aan my,
 Zo deftig geenzints uit: Maar richt ik myne treden
 Om met myn oog haar schoonte en haar bevalligheden,
 Van naderby te zien, dan schynt ze zo volmaakt,
 Zo rykelyk bedeed, haar waardigheid zo naakt
 En klaar te kennen, dat ik in haar taal en werken,
 't Bescheidenst', deugdzaamst', beste en wyste kan bemer-
 ken:

De hoogste kennis zwicht, wen zy haar mond ontsluit:
 De wysheid leutert slechts zo zy zich anders uit,
 En zweemt naar zotterny. Aan haare zyde pronken
 De reden en 't gezag, als waar' zy eerst beschonken,
 Niet laater, by geval, met leeven, door Gods hand:
 Opdat ik 't alles met één woord in zyn verband
 U zegg': Grootmoedigheid, verzeld met fiere trekken,
 Is in den omtrek van haar schoon gelaat te ontdekken,
 Vermengd met vriend'lykheid, en baart alom ontzag,
 Als door een Eng'len wagt bewaakt by nacht en dag.

Hoe uitgezocht bekorelyk zyn deze beschryvingen!
 wat kostelyke afbeeldingen van het eerste mensche-
 lyke paar! Hoe fierlyk sterk zyn de verzen! Hoe
 fraai en ryk de schilderyen! Dan wederom, waar wy
 de oogen mogen heen wenden, vertonen zig de ver-
 bazend zagte en tedere trekken van dezen groten
 Meester der menschelyke hartstogten op eene beto-
 verende wyze!

Wat kan onze onderlinge afhankelykheid volmaak-
 ter tonen! zo minzaam verplichtend aan elkander
 worden onze eerste ouders in dit gedigt beschreven,
 dat de arbeid van den eenen, waaruit de ander voor-
 deel trekt, een wezenlyk vermaak moet wezen.

Welk een voorbeeld ter aanmoediging van het huwelyk! Ach, mogten wy het karakter van *Adam* in 't algemeen meer in ons gedrag uitdrukken! Dan zoudt gy, myne Schonen, u ernstiger beyveren, om deze eerste der vrouwen in minzaamheid en liefde natevolgen!

Indien de man zyn best deedt, om onwettige neigingen te bedwingen, en zyne hartelyk beminde vrouw koesterde en verkwikte, indien hy met genegenheid hare bekorelykheden en deugden gade sloeg; welk eenen naaryver moest zulk een gedrag in elke vrouwelyke borst ontsteken, om haren egtgenoot eer en waardigheid bytezetten? Laten de mannen slegts de hervorming beginnen, en ik zal 'er voor instaan, dat uwe kunne zig in 't algemeen regt zal gedragen.

De strafwaardigheid egter van den man zal de dwaasheid der vrouwe niet verschonen, en de Dames zullen wel doen, door deezen raad van eenen wezenlyken vriend in agt te nemen.

Ik weet, myne schone Leerlingen zullen my zeggen, dat, schoon een egtgenoot dwaasheden en ondeugden hebbe, zy denzelven egter, indien hy slegts een gevoelig man is, door de vingeren kunnen zien, en zig blymoedig aan hunnen Heer en Meester onderwerpen; maar, zeggen ze, wie kan zig van eenen dwaas laten regeren?

Wanneer een Vrouw eens haar lot heeft getrokken, dan is het niet alleen haar pligt, maar ook de groot-

ste

ste staatkunde, om zig hetzelfde op de beste wyze ten nutte te maken. Al is hare keuze ook nog zo onaangenaam, of ondersteelt zelfs, dat ze door den wreden dwang van hare vrienden, tot zulk een huwelyk gebragt wordt, dan wordt 'er nog eerbied en gehoorzaamheid van haren kant vereischt. Door eenen egtgenoot veel te agten, (zelfs zulken, waarvan we nu spreken, want anderen zullen het haar gebieden) verdient eene vrouw, en ze verkrygt ook in 't algemeen lof, en wordt niet alleen van hem, maar van al de wereld aangebeden.

In tegendeel, de misleide vrouw, die haren egtgenoot in gezelschappen verkleint, en hem by alle gelegenheden op eene schimpende wyze behandelt, makende dus den armen man het veragtelyke doelwit, waarop zy hare zegepraalende schigten afschiet; niettegenstaande zy zig verbeeldt, dat haar eigen verstand, en verhevener bekwaamheden gelukkiglyk ontwonden worden tot vermaak en verwondering van hare vriendinnen; geloof my, Dames, zy moet van deze vriendinnen zelve altyd veroordeeld worden: en laten hare verdiensten in andere opzigten ook nog zo groot zyn, dit strafwaardig gedeelte van haar gedrag moeten zy zekerlyk veragten.

Maar om van onze tegenwoordige uitweidinge terug te keeren, welke ik met voordagt volgde als eene aanmoediging tot de deugd, tot een betamelyk gedrag,

drag, en onderlinge liefde, dewyl ik overtuigd ben, dat deze hoedanigheden zelfs eene gestadige toepassing in eene ziekenkamer zullen te wege brengen, welke niet ten eenenmale onvermakelyk is. Laten we dan nu onze zorg verder agtervolgen, waar vrouwelyke tederheid de strengste lighamelyke pynen kan verzagten, en de grootste onheilen dezès levens ten minsten dragelyk maken.

In elke ongesteldheid behoren de geneesmiddelen en goede oppassing hand aan hand te gaan, en ik ben zo veel te meer begerig, om myn gevoelen met opzigt op eene *goede oppassing* mede te deelen, om dat ik dezelve meen te stellen tegen eene *slegte en kwade oppassing*; welke maar al te veel ongelukkig en verkeerd in de ziekenkamer in gebruik is geweest: want onder het wilde denkbeeld van ontstekinge, en ontstekende ongemakken heeft men zelfs brood en water somwylen voor eenen al te groten onderstand voor den Lyder gehouden. Maar met genoegèn zien we nu de Geneesheeren volgens redelyker beginzelen te werk gaan; en ik wenschte wel, Dames, dat ik u, wier post het is, van de nuttigheid kon overtuigen, om Lyders in elke ziekte te ondersteunen.

De ziekenkamer is eigenlyk ons onderwerp, maar dit moet ook zo verstaan worden, dat de regelen van voorzorge, welke hier ter neder gesteld worden, even noodzakelyk zullen zyn, wanneer den zieken vergund wordt, de gewoonlyke bezigheden des levens

vens waartenemen; want zonder eene wyze schikkinge in onze levenswyze kunnen weinige ingewortelde, of lang aanhoudende ongemakken verdreven, of flegts eenigermate verligt en gemakkelyk om te dragen gemaakt worden; maar ik ben klaarlyk overtuigd, dat het voor veele zwakke perfonen zeer wel mogelyk is, dat zy eenen redelyk langen tyd hunnes levens geneugelyk kunnen doorbrengen, en ten laaften gemakkelyk den tol aan de Nature betalen.

De aanmerkingen derhalve omtrent kinderen en hoogbejaarde perfonen zyn even toepasfelyk op hun, die hunne gezondheid door ongeregelde hartstogten en onmatigheid bedorven hebben, want in beide deze gevallen, waar de lighaamskrachten uitgeput zyn, en de fpyvertering verzwakt is, is een behorelyke, ligte en voedzame kost even noodzakelyk om de gezondheid te herftellen, als hy is, om een kind te onderhouden, en den ouden in 't leven te bewaren.

Elke ziekte moet als eene afwyking van de gezondheid aangemerkt worden; en eene koorts is het middel, waarvan de Natuur zig bedient, om het lighaam van iets te bevryden, 't welk fchadelyk is. Behoren we haar derhalve in dit haar groote werk tegentestreven? Behoren we niet veeleer, als eene brave dienstmaagd op hare bewegingen omzigtig en verftandig te letten, en haar edelmoedigte helpen in het oogmerk, 't welk zy bedoelt? Dit inderdaad fchynt eenen iegelyk redelyk. Doch

Doch zo 'er egter in eene koorts, of eene grote verzwakking van het lighaam plaats heeft, of wanneer het lighaam zelf is uitgemergeld, dan is 'er zekerlyk eene verandering in de gewoonlyke levenswyze nodig. Tot deze stukken zal ik derhalve mynen raad bepalen, dewyl andere bedenkingen onder eene geneeskundige behandeling vallen.

Weinig personen zyn genoodzaakt hunne kamer te houden, ten zy ze met een groot verval van krachten, of koortfige ongemakken gekweld zyn; het zy als de eerste oorzaak, of als toevallen, welken andere ziekten verzellen. Op de onderstelling derhalve van deze omftandigheden, wanneer het gestel dus verzwakt is, of de natuur haar best doet, om eene ziekte te doen ophouden, vereischt het lighaam zekerlyk een voedzel van het eenvoudigfte foort; door eenvoudig verfta ik, hetgene ligt te verteren is: maar laat het tevens versterkend zyn. De maag en ingewanden moeten noodwendig even zeer als het andere gedeelte des lighaams gekweld zyn, en bygevolg zyn ze niet in ftaat, om hunnen dienst aan het gewonelyke levensonderhoud te verrigten.

Dierlyk voedzel moet derhalve inzonderheid verboden worden, en het fpyt my, dat ik verpligt ben, de genegenheid van ouders, en van de genen, die in de ziekenkamer oppaffen, te laken, om dat ze het zelve maar al te dikwerf dus onverantwoordelyk aan zieken toestaan. Geeft my verlof om te mogen

aanmerken, dat, indien vleesch vergund wordt, terwyl de koorts plaats heeft, of wanneer het lighaam door ziekte uitermaate verzwakt en uitgemergeld is, het voedsel, dat 'er uit voortkoomt, uit hoofde dat de verterende hoedanigheden haar dienst niet kunnen doen, onvolmaakt, raauw en hinderlyk moet zyn; en bygevolg, in plaats van onderstand, de ziekte veeleer moet vergroten.

Maar tevens herinnere men zig, dat, dewyl 'er egter onderstand nodig is, goed vleeschnat, wynsop, gelei, een drank van water en wyn, enz. met bescheidenheid kunnen toegestaan worden; en inderdaad de lust van den zieken persoon zal in 't algemeen genoeg tonen, welken van deze dingen het best zyn; want waar zy schadelyk zyn, heeft eene algemene walging van dezelve gemenelyk plaats.

Deze en dergelyke soepen, die ligt zyn te verteren, zyn niet alleen het dienstigst voor eenen zieken staat van de maag en ingewanden, maar zy verschaffen het lighaam ook een nodig voedsel, om deszelfs kragten onder de ongesteldheid te ondersteunen. Het is een stuk, 't welk tegenwoordig van alle Geneesheeren erkend wordt. Het is, mynes oordeels, een omstandigheid, welke men naauwkeurig dient in agt te nemen, want de droevige ondervinding heeft my dikwyls overtuigd, dat de voorbarigheid van eene halfstarrige voedster, in één ongelukkig uur, de werkingen van eene welgeregelde, en
ander-

anderzins voorspoedige behandelinge gedwarsboomd heeft.

Schoon ik zieken dierlyk voedzel zou verbieden, wanneer ze met koortfige ongemakken gekweld zyn, niettemin moet ik ernstig eenen overvloedigen, maar egter bescheiden onderstand van een ligt en versterkend vloeibaar voedzel in elke koorts aanpryzen. Ik geloof, dat gerstenwater, munt, en kruider thee, benevens dergelyke dranken meer, de sterkte van eenen lyder niet genoeg onder eenigerhande koorts zullen ondersteunen, zelfs niet voor eenige weinige dagen; en nog veel minder voor zo vele weken. Wat het onderscheid van brandende, zenuw-en kwaad-aartige koortfen betreft, het is myne zaak niet, om my hier in hetzelfde intelaten; maar op de onderstellinge, dat het eene brandende koorts is, houdt de lyder zig, of behoort zig te bed te houden, en men zoekt een verliggend zweet te bevorderen. Zal dan een reeds byna verteerd, en onschadelyk vloeibaar voedzel niet aan het oogmerk van den Geneesheer beantwoorden, terwyl het tevens den lyder onderhoud verschaft? De ondervinding heeft my van deszelfs nuttigheid overtuigd. Ik kan derhalve niet nalaten hetzelfde sterk aantepryzen, want ik houde my vast verzekerd, dat het leven van velen dagelijks by gebrek van dit nodige onderhoud verloren gaat.

Ik doe myn best, om die verkeerde voorzorg voor

te komen, welke gemeenelyk genoemd wordt, de ziekte door honger te verdryven, en om die schrikelyke vrees te verbannen, dat een weinig onschadelijk voedzel, in eene koorts aan iemand gegeven, flegts is, olie in 't vuur te gieten. Door deze dwaalingen wordt dikwyls de beste bystand vrugteloos gemaakt, tot nadeel van den lyder, en, niet onwaarfchynlyk, tot fchande van eenen waardigen Geneesheer. Zyt verzekerd, dat het veel raadzamer is, pogingen aantewenden, om een vervallen, ziek, en waggelend geftel te onderfteunen en weder op te bouwen, dan zyn best te doen, om hetzelve neer te werpen. Laat dit nooit gefchieden, dan wanneer wysheid en ondervinding het uitdrukkelyk bevelen, want het is ten allen tyde eene gewigtige zaak, een gebouw zynen grondflagen fterkte te ontnemen. Het is zeer te wenfchen, dewyl het zekerlyk ten algemeenen voordeele zou ftrekken, dat de Geneesheeren inzonderheid de inrigting van den kost in de ziekenkamer mogten voorfchryven.

De naauwgezetheid van voedfters, en van de genen, die den zieken oppaffen, in het toedienen van de geneesmiddelen, is van geen klein belang. Het is een wrede hoon voor het eerlyke gedeelte der kunst, dat geneesheeren het getal hunner bezoeken of de lengte hunner recepten meer in 't oog houden dan de gezondheid hunner lyderen. Zulk eene onbillykheid, wordt, hoop ik, zelden, indien ooit ge-

geoeffend; en dewyl weinig perfonen anderen gebruiken, dan van welken zy goede gedagten hebben opgevat, zo laat ik u, als een vriend mogen waarfchouwen, geen kwaad vermoeden aan te kweken, 't welk zeer hachelyke gevolgen voor u zelve kan, en allerwaarfchynlykst zal te wege brengen. Grote verligting, ja dikwyls eene volmaakte gezondheid kan men zekerlyk door hulp der geneesmiddelen verkrygen. Groot kwaad, ja ook maar al te dikwerf, een zekere dood volgt uit eene wantrouwende veragting, of moedwillige verwaarlozinge van dien heilzamen byftand.

Ik moet nog van eene andere misvattinge fpreken, met opzigt op de behandeling van het linnengoed. Een lyder kan geen nadeel ontfangen, door het verwifelen van nat, vuil, en hinderlyk linnengoed met hetgene fchoon, droog en zagt is, mits dat het met behorelyke voorzorge gefchiede, zo dat men geen koude vatte, terwyl men de klederen verandert. Linnengoed, 't welk volmaakt droog en fchoon is, heeft altyd den voorrang boven hetgene reeds gebruikt is, want het laafte kan eenige fchadelyke dampen tot zig getrokken hebben, waarvan het eerfte geheel vry moet zyn. Tegen deze aanmerking, des houde ik my verzekerd, zyn grote vooroordeelen, niettemin zullen zy, die hunne reden flegts een ogenblik gebruiken, de noodzakelykheid van de tegenwoordige waarfchouwingen bevinden.

Een

Een vrye toegang van lugt is wezenlyk noodzakelyk, niet alleen om de fchadelyke dampen der ziekte wegtevoeren, maar ook tot herftelling van den lyder, ja zelfs tot behoudenis dergenen, die den zieken oppaffen. Het is waar, by koud weder is een vuur, om redenen, hier boven gegeven, dienstig, maar tevens behoort de kamer niet meer dan matig warm te zyn; want waar men dezen graad van hitte te buiten gaat, zal een afmattend zweet de kragten van den lyder uitputten, waardoor hy misfchien onder eene ziekte wegzinkt, in welke men hem anderzins waarfchynlyk hadt kunnen ftaande houden.

Na dat ik u dus tegen de wezenlykfte dwalingen gewaarfchuwde heb, welken my tegenwoordig te binnen fchieten, zal ik nog aanmerken, welke armhartige fchepzelen mansperfonen in 't algemeen zyn, wanneer zy genoodzaakt zyn, zig in een ziekenkamer te houden! Wanneer we dit toneel befchouwen, behoren we dan over de geartheid der vrouwen te klagen? Ik vinde naauwelyks ooit een mansperfoon, die zig in eene ziekte zo wel gedraagt als een vrouw. Mansperfonen laten voor het grootfte gedeelte den moed tot den laagften trap zakken, wanneer ze kwalik gefield zyn, en zyn tevens veelal knorrig en gemelyk. Men erkenne het dan met dankbaarheid dat de vermakelyke levendigheit, en, laat ik 'er byvoegen, de ware wysbegeerte van eene minzame vriendinne in eene ziekenkamer wezenlyk noodzake-

L

lyk

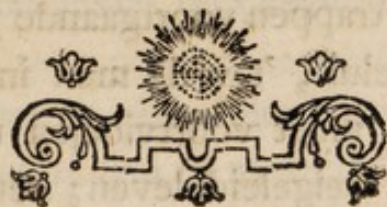
lyk zyn. Eene goede voedster zal, voor een groot gedeelte, onze lighamelyke zwakheden verzagten, door ons in tyd van ziekte optebeuren.

Een man is fomwylen gelukkig genoeg, om zig-zelfen door treffende en verheven bekwaamheden, naarftigheid en goed fortuin te verheffen, zyne familie te vergroten, en zyne vrouw geneugten te bezorgen, welken hare verwagting verre te boven gaan. Maar wat zyn alle deze dingen in vergelykinge van den troost, en den tederen byftand, welken zy hem van haren kant rykelyk kan vergelden; en dat wel op eenen tyd, wanneer de zwakheden der nature zulk eenen verheven gunfteling der fortuin niet toelaten, om eenige van de vermaken dezes levens te genieten? Vraagt ditzelfde troetelkind, wanneer het op het ziekbed legt uitgestrekt, en door ziekte hulpeloos is geworden: laten we ons verbeelden, dat hy onder de pynlykfte doodsbenauwdheden ligt te zieltoegen, en ftelt hem dan de vraag voor: wat moet den voorrang in onze wenschen hebben, het geluk of de gezondheid? Hy zal zekerlyk antwoorden, dat een ogenblik verligtinge veel wenschelyker is dan alle de heerlyke voordeelen, welken hy mag behaald hebben.

Op gelyke wyze wegen eene regt toegenegen en gevoelige deelneming aan zyne rampen, het tederhartig gedrag en de zorgvuldige oppassing eener goede vrouwe, in deze toneelen van een pynlyk lyden
veel

veel zwaarder dan alles, wat de voorspoedigste man haar zou kunnen geven; en het is eene waarheid, welke regt edelmoedige zielen ten allen tyde dankbaarlyk zullen erkennen.

Een man moet onder deze omstandigheden, mits men zyne gewoonlyke levenswyze, en de byzondere ziekte eenigermate in 't oog houde, als een kind aangemerkt worden; en bygevolg behoort hy zig aan het vrouwelyke bestuur te onderwerpen. Uwe zorg, myne schone Lezeressen, zal u derhalve natuurlyk aanzetten, om den bystand van bekwame en ervaren Geneesheeren te zoeken. Hunne kundigheid overwinne de ziekte, terwyl gy edelmoedig zyne kragten ondersteunt, en zyne hoop levendig houdt; en derhalve grotelyks medewerkt om den zieken tot eene gezonde en frische gesteldheid te herstellen!

 VYFTIENDE VERTOOG.

Ouderdom, door deugd regt eerwaardig gemaakt. De stappen waardoor we in jaren klimmen, worden getoond, de gemakkelykste en beste paden te zyn, om ten grave te dalen.

LENTE, zomer, en herfst hebben hunne verschillende en aantrekkelyke bekorelykheden, en daar is in elken overgang iet, 't welk op eene byzondere wyze vermakelyk is; maar de guure winter kan op niets roem dragen dan op de vrugten der voorgaande faizoenen.

Des menschen leven is dikwyls zeer gevoegelyk met het dus by trappen voortgaande jaar vergeleken; en het eenige geluk, 't welk men in den ouderdom kan verwagten, moet voortvloejen uit de overdenkingen van een welgeleid leven; ten welken tyde, daar het insgelyks de winter onzer dagen is, een ieder in 't algemeen de vrugten van een voorgaand deugdzaam gedrag kan plukken. Want schoon de stramme leden het lighaam hun gewoonlyk steunzel ontzeggen, en het gryze hoofd op zyne verslapte schouderen schudde, zulk een goede man of vrouw, mag men hopen, heeft egter, waardoor zy zig die

ge-

gemakken kunnen bezorgen, welken hunne jaren vereifchen, en genoegzame middelen, om de oppaffing van eenen getrouwen bedienden te vergelden. Voegt by dezen nog eene andere zegening, waarmede de vriendelyke Hemel hen veelligt heeft begiftigd; eene dienstwillige en goede dogter, om hunne zwakheden te onderfteunen, en door hare hartelyke toegenegenheid hen volkomen vergelding te doen, wegens de moeite voor hare opvoeding, en die ouderlyke angstvalligheid, welken zy noodwendig gedurende haare jeugd moeten gedragen hebben.

Hier, zeg ik, wordt de tedere infchikkelykheid van minzame ouders rykelyk beloond, door de ftrelende zorg van een regt deugdzaam en genegen kind; en dit is de gemakkelyke afdaling, welke de Voorzienigheid voor den ouderdom gefchikt heeft, opdat wy dus het leven met geen ongelukkig einde befluiten.

Laten wy, myne beminnelyke Vriendinnen, eenen waardigen en ouden man in zynen tweden kindfchen ftaat affchetfen. Laten we hem blymoedig naar de poorten des doods verzellen, en hem daar in de handen van zynen Schepper overgeven! Laten we ons in eene redelyke droefheid toegeven, maar op denzelfden tyd die bedaardheid en blymoedigheid behouden, welken tonen, dat ons gemoed door den Godsdienst onderrigt is. Laten we dit als eenen tol

beschouwen, welken wy allen zeer zeker moeten betalen, en die een altoosduurend einde maakt aan de rampzaligheden des levens! waaruit dit troostryk besluit kan getrokken worden, dat, indien we naar onze uiterste vermogens het onze hebben toegebracht ter bereikinge van dat grote oogmerk, waartoe we geschapen werden, onze toekomstige staat van bestaan gelukkiger zyn moet dan de tegenwoordige.

Komt dan, gy tederhartige en gevoelige Schonen, laten wy de kamer des doods genaken! Laten we toetreden tot het bed van dien goeden vader, en zyne bedaarde en vergenoegde houding beschouwen! Alhoewel wy zullen bevinden, dat het eene plegtige vertoning is, daar is egter niets in dit gezicht zo verschrikkelyk als de wereld zig in 't algemeen verbeeldt. Maar schetst het tegenovergestelde karakter, dat van eenen ondeugenden man in zyne laatste ogenblikken; en het moet inderdaad ysfelyk zyn.

Gelyk rype en murwe vrugten, zonder dat ze aangeraakt worden, van den boom naar hare moeder de aarde vallen, zo daalt ook de goede oude man in vrede ten grave, en vermengt zig wederom met het gemene stof, waaruit hy oorspronkelyk voortsproot.

Het is de ondeugende alleen, die reden heeft, om op de gedagten des doods te fidderen; maar wy beschryven den opregten man, die niet onwaarschynlyk een laatst en tederhartig afscheid van zyne be-
min-

minnelyke en dienstvaardige dogteren neemt; die haar tot de oeffening der deugd vermaant, en de beloningen optelt, welken daarmede verzeld gaan. De oudste ondersteunt mischien met goedwilligheid den zieltogenden Vader in hare armen, terwyl de jongste hem eenige verkwikkende hartsterking toedient, om nog een oogenblik den wegvliogenden geest te rug te houden. Middelerwyl bestraft de bedaarde Vader haar mischien, op eene zachte wyze, omdat ze tranen storten, voorspelt haar met eenen profetischen geest, dat hare laatste oogenblikken zo vreedzaam zullen zyn als de zyne, en zegent haar met zyne stervende lippen.

Ten aanzien van zodanige karakters, die meer in 't brede afgeschetst, en onze verwonderinge en agtinge waardig zyn, moet ik myne vriendelyke Lezeresfen wyzen, met betrekking op dat van vrouwen, tot dien groten meester der menschelyke hartstogten, *Mr. Richardson*, in zyne historie van den *Ridder Karel Grandison*. Welk een fraai voorbeeld van eenen eerwaardigen ouderdom levert het karakter van *Mrs. Schirley* op! De beschryving, welke daar van het laatste gedeelte hares levens wordt gegeven, zal zekerlyk eenen iegelyk vermaken en onderrigten. De dood van *Lady Grandison*, van hoe onuitsprekelyk veel gewigt! Schoon haar kruin met een ontydig sneeuw overdekt ware, in de hoedanigheid egter van vrouwe, moeder, en kristen hadt

hare verheven deugd zonder wedergade gefchienen; en wanneer het ontfachelyke tydstip naderde, befchouwt haar fcheiden, als de ondergaande zon, terwyl zy man, kinderen, en eene wereld van vrienden de eeuwige afwezigheid van hare verkwikkende ftralen laat betreuren!

Het gehele werk behelst een voortreffelyk famenftel van zedelesfen, en het mag ten hoogften aan alle jonge lieden aangeprezen worden. Deze nuttige lesfen zullen nog meer onderrigting geven, wanneer ze in het gezelfchap van zulken worden gelezen, die 'er behorelyke aanmerkingen op kunnen maken. Wanneer dit voorafgaat, zo zal 'er altyd een deugdzame naaryver, en wel meest in jonge gemoederen, opgewekt worden door karakters, welken wezenlyk fchy- nen; dewyl voorbeelden altyd fterker zyn dan voorfchriften. Dus zullen vermaak en verbetering hand aan hand gaan.

Met opzigt op het andere karakter, te weten, dat van eenen goeden ouden man: iemand van myne gemeenzame vrienden deedt my onlangs de eer, my eenige ftukjes van zyne Digtoeffening te laten zien; de geheele verzameling was voortreffelyk en edel, onder anderen was een taafreel van den Ouderdom, 't welk my zo allerschoonst voorkwam, dat ik niet kon nalaten mynen Vriend verlof te verzoeken, om een gedeelte daarvan myne Lezeresfen mede te deelen, waartoe ik ook eindelyk zyne toefstemming heb bekomen. Het luidt aldus:

Hoe

Hoe zal men 't heil van een gelukkig leven smaaken,
 En myden 't woest gedruisch van laffe schynvermaaken,
 't Beklaaglyk tydverdryf van een wellustig hart,
 Dat eindlyk al zyn vreugd betreurt met dubbele smart?
 Hier zal ik u de schets eens braaven Gryzaards geeven,
 Die dit op 't heerlykst toonde in zyn roemwaardig leven.
 De klimmende ouderdom, die andren lastig viel,
 Verdoofde nimmer 't vuur van zyn verheven ziel,
 Hy zocht geen straffen ernst, maar zuiverheid van zeden,
 Steeds denkende aan zyn jeugd, naar 't voorschrift van de
 reden;

Zo sloorde zyn gelaat de gulle blydschap niet,
 Die volgde hem veeleer waar hy zich vinden liet.
 Zyn lieflyk oog kon zelfs de dartelheid beleezen,
 Tot dat ze wierd betoomd, en lachende onderweezen.
 Hy had in eenzaamheid met Schryvers veel verkeerd,
 Maar 't kennen van den mensch by menschen 't liefst ge-
 leerd.

Zodanige karakters maken den ouderdom wens-
 chelyk, beminnelyk en regt eerwaardig. De be-
 schuldiging van knorrigheid en gemelykheid ver-
 dwynt, terwyl onze eerbied en verwondering alleen
 worden gevangen gehouden. Wie zou niet wenschen
 dien ouden man te zyn, wiens bedaarde gerustheid
 de haastvoorbygaande, en driftige genietingen der
 jeugd verre overtreft? Gelukkige kinderen, die met
 zulke gelukkige ouders gezegend zyn!

Door deze beschryving hoop ik de tedere aandoe-
 ningen myner schone Lezeresfen in zo verre gaande
 te maken, dat het haar het hare doe toebrenge tot
 vertroosting van hare hoogbejaarde ouders, zo lan-
 ge ze nog in leven zyn. Eene dienstwillige dogter
 moet altyd eene goede vrouw en tedere moeder wor-

den; en voor een verftandig en oplettend man is zulk eene zekerlyk eene van de fterkfte aanfporingen om eene gezellinne des levens te verkiezen.

Van den anderen kant, een onmedogend en ongehoorzaam kind is het hatelykfte en onnatuurlykfte wangedrogt op aarde; in zo verre zelfs, dat men van de *Chinezen* zegge, dat zy dergelyke misdaden met de grootfte geftrengheid ftraffen. In hunne gefchiedenis wordt verhaald, dat, indien het bekend wordt, dat een zoon zynen vader gedood, of flegts geflagen heeft, niet alleen de misdadige, maar ook zyne gehele familie uitgeroeid, hunne woning tot den grond toe geflegt, en de grond daarvan met zout bezaaid wordt.

In de bekende Geogr. Natuurk. en Historifche Berichten over Afie, Afrika en Amerika, getrokken uit de alomberoemde *Lettres Edifiantes*, III Deelen in 8vo, vindt men ook menige fterke trek ten aanzien van den naauwen band, welken zelfs die Natien begrypen tusfchen Ouders en Kinders plaats te hebben. Dit Boek bevat over 't geheel zo veel uitmuntende zaken, dat ik by deze gelegenheid niet kan nalaten van het ten hoogften aantepryzen, by alle myne Lezers en Lezeresfen, die eenig werk willen maken van de verbetering van hun verftand, en van de uitbreiding hunner kundigheden. Het leert ons, in een kort bestek, de voornaamfte byzonderheden van de zeden en gewoonten dier volkeren kennen, en geeft ons

ons dikwyls treffende aanmerkingen aan de hand, om over de onze gezonder te leren denken; ook vindt men 'er, boven dit alles, vele fraje stukken in omtrent de Natuurlyke Historie. Doch om van deze uitweiding weder te keren,

Le Compte verhaalt, dat de inwoonders van die plaatse, waar hy woonde, allen over de kling moeten springen, wanneer daar een Vader door zynen Zoon is gedood, dewyl zy besluten, dat 'er eene algemene bedorvenheid van zeden in dien stam, of in die maatschappy van menschen moet plaats hebben, die zulk eenen afschuwelyken boosdoender onder zig hadden kunnen opbrengen.

Aan u inzonderheid, beminnellyke Schonen, is de grote pligt van kinderlyke liefde en genegenheid opgedragen; om u derhalve te onderrigten hoe gy u behorelyk van denzelven hebt te kwyten, zullen eenige weinige nuttige aanmerkingen niet ten ontyde bygebracht worden.

In een vorig Vertoog vergeleken wy de kindsheid by eene tedere plant; waar wy het beste middel voorstelden, om dezelve optekweken, ten einde wy dezelve in den tuin der wereld mogten doen bloejen. Na dat de zomer u de schone vrugt van dezen frajen boom heeft voortgebracht, en de herfst van uwen ouderlyken stam uw verstand heeft rypgemaakt, is het ongetwyffeld betamelyk, dat zulke kennis u lere, om, by dit bevroren jaargetyde, den
ver-

verouderden wortel te koesteren, uit welken gy gesproten zyt.

Wy hebben den hulpelozen staat der kindsheid gade geflagen, eer het lighaam sterkte genoeg heeft verkregen, om zyn eigen voedzel te bereiden. Wy hebben den tyd aangewezen, wanneer de natuurlyke drift en reden ons leren, ons zelve te verzorgen; en inzonderheid hebben wy aangemerkt, dat dierlyk voedzel nooit tot ons gebruik geschikt was, voor dat ons tanden waren gegeven, om het te eten.

Laten we deze bespiegelingen verder voortzetten, en den natuurlyken wasdom onzer lighamen, benevens de toenemende sterkte van ons gestel gadeslaan. Ziet het kind, 't welk gy onlangs op uwe armen streelde, nu met zyne speelmakkers in kinderagtige vermaken om den voorrang twisten. Beschouwt hem wederom, die onlangs met zyne boeken in de hand uit de school kwam, en nu op de jagt allen voorby streeft. En ziet hem nu de manbaarheid op de zagte wangen gedrukt. Laten we ons insgelyks herinneren, dat zyne kragten even zo by trappen verminderen.

Eindelyk, de wakkere zoon ondersteunt zynen zwakken Vader. Want hy, die in zyne jeugd de snelste zyner tydgenoten was, is nu naauwelyks in staat om zyne bevende leden op te houden. De krygsheld, wiens dappere arm het bloeddorstige oorlogszwaard zwaaide, gaat thans onder de zwaar-

te

té van zyn eigen lighaam gebukt. Ziet, hoe zyne zenuwen opgedroogd zyn, en hoe de purpere stroom, die in zyne aderen besloten was, thans traag en nauwelyks voortkruipt. In elk deel vervallen insgelyks de kragten van dit wonderbaarlyk werktuig. Het doordringende oog, 't welk zelfs de diepste gedagten naspoorde, is thans geheel onnut, of ontdekt slegts duisterlyk de stralen van het ligt. Ook de tanden, geschikt zo wel tot gebruik als sieraad, beroofd van hare schone blinkende witheid, nemen af, en vallen uit hare holligheden. Zodanig is byna de algemene toestand van onze tweede kindsheid, en het blykt klaar, welke gevolgen daaruit moeten afgeleid worden.

Indien een ligt voedzel, en 't welk gemakkelyk te verteren is, nodig was, eer onze lighamen hunne behorelyke sterkte verkregen hebben, dan is zekerlyk eene foortgelyke levenswyze ook de meest gepaste, wanneer zy dezelve verloren hebben; en derhalven, de stappen, waardoor wy in jaren toenemen, zyn de gemakkelykste en beste paden, om ten grave te dalen.

De verterende kragten van den ouderdom worden even zeer met de andere leden des lighaams verzwakt, en ongetwyffeld toont dezelfde reden, welke het gebruik van vleesch verbodt, eer we tanden hadden, de noodzakelykheid om hetzelve by trappen te vermyden, naarmate zy verminderen. Men vindt

vindt inderdaad eenige weinige tandeloze personen, die nog niet vele jaren bereikt hebben, maar zulke gestellen zyn in 't algemeen zwak, en derhalve zyn de onderrigtingen ook op hun toepasfelyk.

Wannner deze redeneringen te regt verstaan worden, zal 'er weinig gelegenheid zyn, om verder omtrent dit onderwerp uitteweiden, dewyl de onderrigtingen wegens de behandeling van kinderen, van den tyd af dat ze gespeend worden, tot dat zy aan hunne eigen zorg kunnen overgelaten worden, alle nodige onderrigting behelzen ten aanzien van de levenswyze van den ouderdom; en die genen handelen wyslyk, die denzelven als eene tweede kindsheid aanmerken.

Ik behoef my niet meer in 't byzonder omtrent dit stuk uittelaten, dewyl weinigen, gelyk ik my verzekerd houde, zullen onderstellen, dat het tyd is met zigzelven te beginnen, eer zy het nodig hebben, om zig naar deze regelen te gedragen.

Ouderdom vereischt ongetwyffeld inschikkelykheid, maar tevens sluipt de ongevoeligheid ongemerkt by denzelven in. Die genen lyden de minste pyn, die zigzelven in eenen staat van werkzaamheid bezig houden; en daar zyn bewegingen, die zeer wel zelfs naar eenen hogen ouderdom geschikt zyn. Eene bygevoegde warmte van dekzel is in dezen tyd nodig, doch zy handelen egter wyslyk, die zig niet aan zeer warme klederen, en zeer warme ver-
trek-

trekken gewennen, wanneer zy de veranderingen van hun natuurlyk klimaat nog kunnen verdragen.

Eene aanmerking evenwel moet onze waarneeminge niet ontslippen, te weten, het gelukkige uitwerkfel van matigheid door al ons leven: dezelve beveiligt ons niet alleen voor ziekte, zo lange we nog op onze reize zyn, maar stelt ons ook in staat, om in dezen tyd van nood het bedoelde voordeel, en den hartelyken onderftand uit wyn, en andere verfterkende dranken te kunnen trekken. De natuur krygt in een matig perfoon verfche kragten en geesten uit dergelyke vervrolykende fappen; maar wanneer het geftel aan onmatigheid is gewend geweest, dan kan uit derzelve gebruik, in den afgaanden ouderdom, geen nut getrokken worden.

Dus heb ik myn tegenwoordig voornemen volbragt, en in elk Vertoog myn best gedaan, om myne aanmerkingen op eene redelyke wyze medetedeelen; gefchikt, hoop ik, om te vermaken, terwyl ik 'er tevens door wensch te onderwyzen. Het is een onderwerp, 't welk in deszelfs verfchillende deelen van zeer bekwame mannen is verhandeld; en egter, geloof ik, heeft men het in 't algemeen voor een droog onderwerp gehouden, inzonderheid voor de Dames, welken het wezenlyk betreft. Deze afkeer fchynt hieruit waarfchynlyk te zyn ontftaan, omdat de ftyl niet genoeg van kunstwoorden vry was, want de fmaak, zo wel als het oordeel moeten voldaan worden,

den, wanneer wy vooroordeelen menen te verwin-
nen, en dwalingen te verbeteren, die lang stand
gegreden hebben.

Het zal my een byzonder genoegen geven, indien
ik zo ver in myne onderneming geftlaagd ben, dat
de tegenwoordige verzameling van Vertogen eene
plaats verdiene in de boekerye der Dames; en mis-
fchien kan dit boekje fomwylen tot een makker die-
nen in de kinderkamer en ziekenkamer; of zelfs een
uurtje uitfpanning op een reize verfcchaffen.

Het is gefchikt, myne Schonen, om uwe karak-
ters waarlyk beminnelyk te maken; en het zal, ge-
lyk ik vertrouw, als een gefchenk van eenen opreg-
ten vriend van de fexe opgenomen worden. Waar
tederheid, goedaartigheit, verftand en deugd op
eene keurige wyze in eene vrouw onder één ge-
mengd zyn, wordt onze verwondering en liefde even
zeer gaande gemaakt, en waar die waarlyk plaats
heeft, is elk mansperfoon zekerlyk begerig, om het
zyne toetebrenge ten dienfte van volmaaktheden,
die zo onwederftaanbaar aantrekkellyk zyn.

BESTIERING

DER

KINDERKAMER,

DOOR MEVROUW L***.

BESTIERING

DER

KINDERKAMER,

DOOR MEVROUW L.***

BESTIERING

DER

KINDERKAMER,

DOOR MEVROUW L * * *.

Is geenszins de zucht, om als een Schryver voor den dag te koomen, die my dit Geschrift doet in 't licht geeven. Ik raad de Leeden van de groote waereld niet om het te leezen; het zoude hen slegts verveelen. Op zyn best kunnen 'er alleen de geringe luiden belang by hebben. Indien het een grooter getal Vrouwen doe besluiten om haare eigene kinderen te zoogen, en indien het voor sommigen onder haar van nut zy, zal ik mynen tyd niet vrugtloos besteed hebben, en mynen arbeid genoeg beloond agten.

E E R S T E L I D.

De regels, welke men moet onderhouden, eenige uren na de Verlossing, en terwyl men zoogt.

DE zwaarigheden, welke somtyds worden onder- vonden wanneer de Vrouwen beginnen te zoogen, hebben my aangespoord, de aanmerkingen, welke

ik over dit gewigtig onderwerp heb gemaakt, op het papier te stellen. Het voorbeeld der zodanigen, welke het zoogen haarer kinderen bezwaarlyk valt, of die hierin niet gelukkig slaagen, behoort andere niet af te schrikken. Het zoogen is natuurlyk; zo het naar behooren wierdt ondernomen, zou men 'er gelukkig in slaagen. 't Geen hiertoe wordt vereischt, is zeer eenvoudig: doch by mangel van het te weten of 'er aan te denken, berokkent men zich zelve, dikmaals, veel ongemaks.

Het zekerste middel is, om tien of twaalf uren na de Verlosfing een begin te maaken met het kind aan de Borst te leggen. (Wy zullen in het tweede Lid, handelende van de Kinderen, zien, dat 'er zo veel tyds noodig is, om ze voor te bereiden;) maar voor alle dingen is noodzaakelyk, dat de Tepels naar behooren worden uitgehaald (*). Ten dien einde wordt niets anders vereischt, dan dat men een Tabaks-pyp neemt, waarvan de steel, op eene behoorlyke lengte, wordt afgebrooken, opdat de Moeder dezelve in
den

(*) Men moet met deeze kunst-behandeling niet eerder beginnen, dan op het oogenblik, als men het Kind wil aan de Borst leggen. 't Is gansch niet moeilyk Tepels te maaken, wanneer de Borsten niet vol zyn. Men behoorde zich eenen langen tyd vooraf hierop toe te leggen; schoon de Tepels altoos wederom binnenwaarts zakken, als de Borsten te veel gespannen zyn, en de Huid geene genoegzaame veerkragt bezit.

den mond konne houden, den, zo genoemden, kop van de pyp op den Tepel geplaatst hebbende. Wanneer zy den adem optrekt, *klimt de Tepel en zakt niet wederom*, wanneer de Borsten nog niet vol Melk zyn. Voordat deeze toefstel wordt gemaakt, behoort men wel verzekerd te zyn, dat het kind wel ter degen wakker is. Het zal van dienst zyn, rondom den Tepel een weinig laauwe Melk te ftryken, en terftond zo ras de pyp is weggenomen, het kind den Tepel aan te bieden; alsdan zal het onmiddelyk vatten. Men behoort naauwkeurig op te letten, dat de Borst den Neus van het kind niet drukke; want in zodanig een geval, niet kunnende adem haalen, zoude het den Tepel loslaaten, zich ginds en herwaarts bewegen, een tegenzin krygen, en dus het gansche werk in duigen brengen. Wanneer deeze kleine voorbehoedfels gebruikt worden, zullen alle Vrouwen gelukkig slaagen, mids zy de kinderen dikwyls te zuigen geeven, zonder 't welk de Borsten met vuile stoffen zouden vervuld worden, naardemaal de eerstgeboorne kinderen weinig op éénmaal zuigen, en aan de Borsten in slaap vallen, bykans zodra zy gevat hebben. Indien, by toeval, de Tepel mogt zweeren, behoort men wel zorgvuldig op zyn hoede te zyn, van niet tot de luiheid te vervallen, dat men het kind niet dikwyls te zuigen geeve. Deeze smart heeft geene nadeelige gevolgen, en de mond van het

kind is een onfeilbaar geneesmiddel , hetwelk de pyn in korten tyd wegneemt.

't Gebeurt zelden, dat de Vrouwen eenig ongemak aan de Tepels hebben, wanneer zy reeds op den eersten dag van de Bevallinge de kinderen te zuigen geeven. Hoe men, na deezen eersten dag, langer draalt, hoe men meer moeite zal hebben om het kind te doen vatten. Wanneer het zog gefchooten is, reeds voordat het kind geregeld zuigt, is de huid, door de volheid der Borsten, gespannen, en de Tepel kan zich niet verre genoeg uitstrekken, om door het kind gemaklyk met den mond gevat te worden. De poogingen, die in zulk een geval gedaan worden, strekken alleen om de verftopping der Borsten te verhaasten, en om den jonggeboornen een afkeer van het zog te doen krygen. Eene vrouw behoort zich, geduurende de eerste dagen, warm te houden, voornaamlyk wanneer zy veel zog heeft.

Wanneer het zog is begonnen te schieten, voordat het kind behoorlyk zuigt, behoort men, in stede van met geweld een begin te willen maaken, te wagen, tot dat de zog-koorts voorby is, zich stil in het Bed en warm te houden, en eene maatige levenswyze te leiden. Het kind kan zeer gemaklyk, geduurende dien tyd, het leeven houden by afgeroomde melk, mids 'er zorge wordt gedraagen, dat ze dikmaals vernieuwd worde. 'Er zyn verscheide
mid-

middelen voorhanden, om de Borsten van de opgepakte stoffen te ontdoen; maar het is niet voorzigtig om 'er gebruik van te maaken, zo lang de Zog-koorts duurt. Wanneer deeze koorts voorby is, en de Borsten week genoeg zyn geworden, moet men wagen tot dat het kind honger heeft, de meergemelde pyp wederom neemen om de Tepels uit te haalen, dezelve met zog zagt maaken, en ze vervolgens het kind aanbieden. Indien het, na twee of drie herhaalde poogingen, niet vatte, zoude het voorzigtigst zyn, dat zog uit te zuigen, het zy met de pyp, het zy met eene zekere soort van kleine vlesjes, die by de Platteelbakkers worden gevonden, of door zich van een volwasfen persoon, of van een ander kind, of, eindelyk, van jonge Honden, te laten uitzuigen. De Tong van deeze Dieren geneest de zweerende Tepels. De zulken, die niet, door eenen zekeren afkeer, weerhouden worden om zich van dit laatste middel te bedienen, kunnen verzekerd zyn, 'er zich wel by te zullen bevinden, welke zwaarigheden zy voorheen mogen ondervonden hebben, mids zy standvastigheids en moeds genoeg bezitten, om de pyn te verdraagen, zo zy eenige pyn gevoelen.

De Vrouwen, die op de vereischte wyze te werk gaan, zullen, van den eersten dag af, zonder eenige belemmering, gelukkig slaagen. Wanneer men niet terstond een begin heeft gemaakt, en men genoodzaakt is, de Borsten voor te bereiden, is het

noodig, dat zulks aan de beide Borsten tevens geschiede, uit vreeze dat, zo men zich flegts tot eene van beiden bepaalde, de andere middelerwyl mogt opdroogen of met kwaade stoffen vervuld worden, en de Vrouw dus aan de eene zyde droog wierdt; 't geen groot ongemak zoude veroorzaaken.

Zodanige Vrouwen, die weeklyk zyn opgevoed, moeten, geduurende de eerste Maanden, vermyden om in het gras of op eene vogtige plaats te zitten, en dingen aan te vatten, die in het aanraaken merkelyk koud zyn. Dusdanige onvoorzigtigheden zouden de Borsten derwyze kunnen doen verstopt worden, dat het kind 'er door verhinderd wierdt van te kunnen zuigen. Wanneer zulk een toeval gebeurt, moet men het kind alleen die Borst geeven, welke 't het gemaklykst kan doorzuigen, en het niet pynigen om de andere te vatten, maar spoedige hulp verschaffen om dezelve van de opgepakte stoffen te zuiveren. In zulk een geval is het voorzigtig, het Bed te houden. Ik heb met een goeden uitslag gebruik zien maaken van een Papje van Melk en gekruimd Brood. Men moet agt geeven, om op het oogenblik, dat de Borst ontspannen of zagt is geworden, dezelve het kind aan te bieden, uit vreeze dat het zog op nieuw mogt stremmen of te rug wyken.

'Er ontstaat nimmer eenig ongemak aan de Borsten, zo lang men zoogt, dan door verwaarloosde Verstoppingen; en ook deeze, zo 'er spoedige middelen tegen

gen gebruikt worden, hebben geenerlei nadeelige gevolgen. Indien het gebeurde, dat, na eenige dagen met het toebereiden der Borsten te hebben doorgebracht, het zog bleek te veel te zyn afgeleid, behoeft men daarom den moed niet te verliezen, maar flegts veel waters te drinken, getrokken op een peulvrugt, Linse genoemd. Het zog komt wederom, wanneer men te zuigen geeft. Hoe men meer geeft, hoe men meer krygt. Het Bier is een goede zogmaakende drank. Meelspyzen en gestoofde Latuuw zyn goed voedsel voor zoogende Vrouwen. Al te veel vleesch en andere gezouten spyzen zouden een tegenovergesteld uitwerksel hebben. Een Vrouw, welke een kind zoogt, moet de frische lucht genieten, beweging maaken, zonder zich te vermoeien, opdat zy eetlust verwekke; zich verfrischen, wanneer zy verhit is.

Alwie zich dus gedraagt, kan een kind langen tyd zoogen, zonder zich te vermoeien. Het is eene onwaarheid, dat de Borsten door het zuigen nadeel lyden; 'er zyn bewyzen van het tegendeel voorhanden; doch zo dit in de daad gebeurde, zoude ik de Vrouw raaden, die door deeze bedenking van het zoogen haarer kinderen kon weerhouden worden, geen kinderen te baaren, uit vreeze, dat haare gestalte daar door mogt geschonden worden. Eene zaak, die den Boezem ontluistert, en daarom voorzigtig dient vermyd te worden, is, wanneer men,

onder het speenen, op denzelven eenige zwaarte plaatst, met oogmerk om het zog af te leiden. Hoe men langer zoogt, hoe het speenen gemaklyker valt. Het gunstigste Jaargety om een kind te speenen, is de Zomer. Als dan droogt het zog gemaklykst op. 't Is noodig, zich reeds een Maand tē vooren daartoe voor te bereiden, door het kind minder te zuigen te geeven, zo lang tot dat het niet dan tweemaal 's daags de Borst krygt. Wanneer men geheel met zoogen is uitgescheiden, behoort men, in stede van zich te Bedde te leggen, gelyk terstond na de Bevalling, zich wél te kleeden, veel beweging te maaken, aan het zweeten zoeken te geraaken, naauwkeurig agt te geeven dat men geene koude vatte, vogtigheid te vermyden, een weinig minder te eeten, veel Hondstands-Water te drinken, zich eenige klisteren te laten zetten, en, eenige dagen daarna, een buikzuiverend middel te gebruiken. Men moet naauwkeurig zorge draagen, dat men niet iets op de Tepels legge, om het kind van het zog afkeerig te maaken, dat het zog kan tot zich trekken. De Mostert, by voorbeeld, maakt de Borsten verstoppt.

T W E E D E L I D.

Over de wyze van de kleine kinderen te behandelen.

EEN der grootste voordeelen, welke de Moeders genieten, die haare eigen kinderen zoogen, is, dat zy dezelve volgens haaren eigen smaak kunnen behandelen, en bevryd zyn van zich aan de gewoone handelwyze te onderwerpen; die zeer kwaad is, enden kinderen zeer veel nadeels doet. De twee eerste jaaren vormen het natuurlyk gestel voor het geheele leven. Een kind, 't welk slegts geduurende het eerste jaar is verwaarloosd, zal nimmer sterk worden. Het is niet genoeg, dat men een kind doet leeven; het is noodig, tot zyn geluk, dat het alle de vermogens geniet, waarvoor het vatbaar is. Wanneer een kind volgens den gewoonen slender wordt opgevoed, beneemt men hetzelve zeer veel van deeze vermogens, en verbasterd daardoor het menschlyk geslagt: De zaak verdient wel, dat men 'er agt op geeve. De kinderen zyn geschikt om Menschen te worden; en zo men hiertoe wil geraaken, behoort men zelfs van hunne geboorte af op hunne gezondheid te letten.

Men zoude een vrugtloos werk doen, de Minnen naar iets anders het oor te willen doen leenen, dan waaraan zy gewoon zyn. Ik spreek niet tot haar, maar

tot

tot de Moeders, die begeerig zyn om sterke kinderen te hebben, en geene slaavinnen zyn der heblykheid en der vooroordeelen (*). Dat de zulken, die den gewoonen slender goedkeuren, deeze Afdeeling niet leezen; ik heb haar niets te zeggen: zy zullen gemaklyk agter de gewoone handgreepen der Minnen koomen. Haare kinderen zullen 'er te beter door vaaren, wanneer zy ze zelve zoogen, maar zy zullen niet zo sterk zyn, als de zulken, die opgevoed worden op die manier, als ik zal aanwyzen. Ik weet, door eigene ondervinding, dat alle de geenen, die gefchreeven hebben, om de waereld van de voordeelen van deeze handelwyze met de kinderen te overtuigen, de waarheid op hunne zyde hebben (†).

De vrouwen zyn van gevoelen, dat de jonggeboorene kinderen de noodige warmte niet hebben, en dat de koude hun nadeelig is: om dan te beletten dat ze koud worden, smoort men hen in luijeren, men doet ze zweeten, men berooft ze van de lugt

(*) Ik bemerk, dat het in allen gevalle de pligt der zodanigen is, die redekavelen, om een voorbeeld te geeven aan de zulken, welke niet denken. Door het vermenigvuldigen van nutte Proefneemingen alleen kunnen de gevaarlyke gebruiklykheden in onbruik gebragt worden.

(†) Zie TISSOT, *Raadgeving aan den gemeenen Man*; LOCKE, *over de Opvoeding*, en veele anderen.

geduurende de eerste weeken, en vervolgens zo menigmaalen het waait of een weinig koud is, en geduurende den geheelen Winter; in voegen dat zy de drie vierde deelen van het jaar doorbrengen opgeslooten, en in hunne kleederen en in hun Bed als verftikt. Zo ras een kind, 't welk in deezer voegen wordt opgepast, in de lugt komt, of zodra het iets van zyne kleeding wordt ontnomen, vat het eene verkoudheid, of krygt kolykpynen. Hieruit besluit men, dat het wederom moet opgeslooten en dik gekleed worden, zelfs wanneer het warm weer is. Men is 'er, in de daad toe genoodzaakt, wanneer men het kind eens aan dusdanig eene levenswyze gewend heeft; men begrypt niet, dat het, door de wyze, waarop het behandeld is, vatbaar voor de koude is geworden. Men houdt 'er, egter, mede aan, en men verhindert dus de ontwikkeling zyner kragten, dermaate dat het zyn geheele leven lang teder blyft. Ik heb dikmaals vrouwen zich hooren verwonderen, dat kinderen met weinig kleederen aan 't lyf nimmer verkoud worden, terwyl de haare telkens eene verkoudheid vatten, zeiden ze, ondanks alle haare voorzorge. Zy maakten deeze aanmerkingen, zonder te begrypen, dat haare behoedmiddelen kwalyk overlegd waren.

De koude veroorzaakt geene verkoudheid, dan om dat men te vooren is warm geweest. Ieder een weet de gevolgen van Kachels; derzelve warmte veroorzaakt

zaakt verkoudheden, wanneer men 'er uit gaat. 't Is bekend, dat eene verkoudheid niets anders is, dan eene verhinderde al te overvloedige doorwaasfeming; dat wy meer of min aandoenlyk zyn voor de verscheidenheid der jaargetyden, naar gelang der heblykheden, welke wy ons hebben eigen gemaakt. Hoe iemand zich warmer houdt, hoe hy aandoenlyker is voor de koude; wat anders is de reden, dat perfoonen van beiderlei kunne, die, uit hoofde van hun beroep, verpligt zyn, in alle jaargetyden, met de handen en voeten in 't water te zyn, koude en warmte, zonder 'er eenig ongemak van te gevoelen, kunnen verdraagen, dan alleen de gewoonte?

Ik wil niet beweeren, dat iemand zich onaandoenlyk kan maaken voor eene groote koude; maar ik geloof, dat men zich kan gewennen om dezelve zonder gevaar te verdraagen. De kinderen slaan geen acht op de koude, dan wanneer dezelve zeer fcherp is; men moet ze niet laten bevriezen; doch 'er is een groot onderscheid tusfchen te laten bevriezen en tusfchen ze al te warm te kleeden. Wanneer men ze al te warm houdt, beneemt men hun hunne natuurlyke warmte. Ik heb kinderen gezien, wier voeten in het midden van den Zomer zo koud waren als ys, schoon ze in veele Luijeren waren bewonden. Men verwondert zich hoe 't weezen kan, dat de zodanige, die ligt gekleed zyn, warm kunnen weezen; ik heb 'er
ge-

gezien, die, schoon ze in den Borstrok liepen, nogthans by koud weder warm waren. Wy zouden, zo wy by gemaatigd weder in 't naakte Hembd liepen, bevriezen, uit hoofde van onze gewoonte om altoos gekleed te gaan; en een kind, 't welk nooit al te warm is gekleed geweest, zoude in het Hembd en in hetzelfde weder, warm genoeg zyn; de gewoonte vermag alles op onze gestellen.

Het is zeer dienstig, de kinderen van hunne Geboorte af aan de lugt te gewennen, opdat men niet genoodzaakt zy, hen by de allergeeringste koude opgeslooten te houden; dit doet hun een aanmerkelyk nadeel. De warmte verzwakt wanneer zy gemaakt is; de kinderen, die opgeslooten worden gehouden, leeren langzaam loopen en krygen bezwaarlyk Tandden. Zo dikwyls een warm gekleed kind ontkleed wordt, belemmert men de doorwaasfeming. Men moet hen, derhalven, op zulk eene wyze aanen ontkleeden, dat ze geen gevaar loopen van dit ongemak, hetwelk, dikmaals wederkoomende, hun zeer veel nadeel doet.

Ik zal niet uitweiden over het ongemak der zwagtels, naardemaal ik zie, dat men 'er de kwaade gevolgen van erkend heeft. 't Is bekend, hoe nadelig de dingen zyn, die de bewegingen der Ledemaaten en der Gewrigten belemmeren, en den omloop des Bloeds verhinderen. De zwagtels hebben meer gebochelde en scheeve kinderen gemaakt, dan men
zich

zich verbeeldt. De Wel E. Heer Fermin bevestigt dit ontegenzeggelyk in zyne Beschryving van de Colonie van Suriname. „ De Indiaanen aldaar zwag-
 „ telen of wiegen hunne kinderen nooit, (berigt hy
 „ ons.) Integendeel, de Moeders leggen ze, terwyl
 „ zy met het huishouden bezig zyn, geheel naakt
 „ op den grond, alwaar deze kleine schepseltjes
 „ zich in het zand rollen, en voortkruipen naar hun
 „ welgevallen. Ondanks deze zo gering schynende
 „ zorg, welke men voor de kinders heeft, worden
 „ zy egter nooit gebocheld, scheef of mank. Ik kan
 „ betuigen, dat ik, geduurende myn verblyf van
 „ omtrent 10 Jaaren in Suriname, niet eenen In-
 „ diaan, noch onder de mannen, noch onder de
 „ Vrouwen, gezien hebbe, die mismaakt was; 't
 „ welk een bewys is, dat deze manier van opvoe-
 „ ding te verkiezen is boven die van Europa, alwaar
 „ men veele kinderen ziet, die wanschappen, mis-
 „ maakt, of zwakkelyk zyn, en het minste ongemak
 „ niet kunnen verdraagen. ” Mogten dan onze Da-
 mes algemeen de raadgevingen van deezen kundigen
 Geneesheer, en verstandigen Beschouwer der
 Natuur, volgen! welk een zichtbaar voordeel zou dee-
 ze behandeling niet aan ons Vaderland toebrengen,
 en welk een zieltreffend hartzeer zou dit niet veele
 tederhartige Moeders bespaaren, die nu, door de
 algemeene vooroordeelen weggesleept, zelve, he-
 laas! de oorzaak zyn van de ongelukkige gestelthe-
 den hunner kinderen! Wan-

Wanneer een kind ter waereld kooft , toont zyne onzuiverheid , dat het moet gewasfchen worden ; het water is hier toe genoeg ; de wyn , welken men 'er gewoonlyk by doet , is van geen nut . In eene groote koude kan men het water , waarvan men zich bedient , een weinig laauw doen worden ; doch men behoort wel zorg te draagen om het niet heet te maaken . Men moet het kind reeds van den eerften dag af gewennen , zo als men het hebben wil . Nadat het wel gewasfchen , wel afgedroogd , en de Navel gebonden is , moet men het een Linnen hulfel opzetten , en een Nagtborstrok van Diemet aandoen , vervolgens in een wieg leggen , welks Bed en Hoofdkusfen gevuld zyn met Haver-ftroo , hetwelk wel droog is en geen reuk van zich geeft ; geen Vederen , noch Dons , noch Wolle . Men voorziet de Wieg van een Beddeken en een Diemeten Luiet , en men overdekt het kind met het een einde van de Luiet , 't welk over zyne Beenen moet gaan , zonder het wyders toe te dekken of op te tooien . Het zal koud worden , zegt men , het zy zo ; het zal 'er , egter , geene Kolykpylen van krygen , wat men 'er ook van mag zeggen .

Ik weet kinderen , welke men , zodra ze ter waereld kwamen , met koud water heeft afgewasfchen , en die , zeer weinig gedekt zynde , hunnen eerften dag in een Tuin hebben doorgebracht . Het kragtigfte bewys , 't geen ik kan bybrengen , dat ze geen buikpyn hadden , is , dat ze niet ontwaakten , dan om te zuigen .

N

Men

Men moet zorge draagen om een jonggebooren kind op de zyde in de Wieg te leggen, op dat het zyne flymen gemaklyk kwyt raake.

Schoon men een kind niet lang in zyne wieg moet laten liggen, behoeft men zich egter niet te bekommeren, over de wyze, hoe men het zonder zwag-tels en zonder Luiers zal draagen; voordat het zes weeken oud is, zullen zyne Lendenen reeds vast en sterk genoeg zyn, om zich gemaklyk op de armen overend te houden. Daarenboven moet men het kind zo min mogelyk is op de armen draagen, deeze houding doet het de knieën buitenwaarts wenden; men moet het veel beweging geeven, en het niet lang in het zelfde postuur laten.

't Is noodig, dat het kind van binnen volkomen wordt gezuiverd, voor dat het begint te zuigen, om dat de drekstoffe (*Meconium*) het zog zoude zuur maaken; 't geen buikpynen zoude veroorzaaken. Gelyk het noodzaaklyk is, dat deeze ontleding binnen tien of twaalf uren geschiede, ter oorzaake van de Moeder, is het van dienst, het kind een weinig Honig met Water te doen gebruiken om de Drekstoffs week te maaken, en het vervolgens een Once Cichorei-siroop te geeven, op dat het van binnen volkomen gezuiverd zy, wanneer het begint te zuigen. Met deeze voorzorge zal het eerste zog het kind geen nadeel doen. Voor 't overige, zo men eenigzins bevreesd ware, zoude men dit eerste zog

kun-

kunnen uitzuigen, middelerwyl dat het kind wordt voorbereidt (*) Als dan zoude men met deeze konstwerkingen een begin moeten maaken, drie of vier uren na de Bevalling, opdat de Moeder en het kind zich volkomen in staat bevinden, voor dat het zog begint te schieten.

Wanneer het kind begint te zuigen, moet men het geenerlei ander voedsel geeven; het zog van de Moeder is voor het zelve een zeer langen tyd genoeg. Andere spyzen, inzonderheid de Pap, veroorzaaken raauwheden, welke men voor buikpynen houdt, door koude veroorzaakt. Men moet zich wel wagten van ze Oliën te geeven; zy zyn zwaar en raauw, en vermeederen de oorzaak der Buikpynen. Ik zie met vermaak, dat men'er het gevaar van begint te kennen.

Zo men geloofde, dat het kind volstrektlyk eenige spyze noodig hadt, zoude men het een weinig Tweebak, Vleeschnat of Rysnat kunnen geeven. Men moet het niet dan zelden Pap geeven, en dat nog maar alleen gemaakt van Meel in den oven gebakken (†). Zonder deeze voorzorge is het Meel raauw.
Wan-

(*) Terwyl alle deeze toebereidfels gemaakt worden, moet men naauwkeurig zorg draagen, om zich aan de lugt niet bloot te stellen nog de minste koude te vatten. Het zog zoude al te spoedig schieten en de Borsten verstoppen.

(†) Nog beter zoude men doen, Pap te maaken van gekruimd fyn gestooten Brood.

Wanneer de Kinderen geen Buikpyn hebben ; slaapen zy bykans altoos geduurende de twee eerſte Maanden. Men moet hen deeze rust laaten genieten, en hun niets doen, voordat zy volkomen ontwaakt zyn. Wanneer men hen dikmaals in hunnen ſlaap geſtoord heeft, kunnen zy denzelven bezwaarlyk wederom vatten; zy huilen; men gelooft dat ze Buikpyn hebben; men geeft hun Artzenyen, die hun weezenlyk Buikpyn veroorzaaken, en men doet hun nadeel. Wanneer zy, in de daad, Buikpyn hebben, is het beſte geneesmiddel, hun veel beweging te geeven, als mede Honig water en Sirop van Cichorei te laaten gebruiken. 't Is een kwaade gewoonte dat men hen in zulke gevallen door ſterk wiegen tragt te ſtillen; men moet zorgvuldig opletten, om niet mis te tasten ten aanzien van de oorzaak van hun geſchrei, uit vreeze van ze te gewennen om gewiegd te worden.

Men moet de kinderen reeds op den eerſten dag van hunne geboorte in de open lugt brengen, en ze den volgenden ganſchen dag aldaar houden, indien het faiſoen het eenigzins toelaat. Men moet ze gewennen om op den helderen dag en onder veel geraas te slaapen, de wieg alleen met een Gaazen kleed toedekken, om ze tegen de Infecten te beveiligen, op dat de lugt altoos vryelyk op hen moge ſpeelen; dezelve doet hen slaapen, en veroorzaakt hun geene Buikpynen, wat 'er de vrouwen van mogen zeggen. 't Is genoeg, dat de kinderen de nagten
in

in de Huizen doorbrengen; hoe zindelyk men dezelve moge houden, de lugt is 'er nooit volmaakt zuiver. De kwaade dampen hebben een verbaazenden en zeer nadeeligen invloed op de kleine Kinders. t Is noodig, naauwkeurig zorgte draagen om de lugt in hunne kamer dikwyls te ververschen, en 'er geenerlei morsfigheid te gedoogen. Men moet ze niet in andere Huizen brengen, dan zo weinig als mogelijk is: men moet zorg draagen om ze op plaatsen te leiden, alwaar geen de minste kwaade reuk is. Ik ben van gedagten, dat men niet zorgvuldig genoeg is om zich eene zuivere lugt te bezorgen; nogthans is de lugt eene hoofdstoffe, die klaarblyklyk een grooten invloed heeft op de gezondheid der menschen. Men moet de kinderen, wanneer ze in huis zyn, niet aan den Tugt bloot stellen. Wanneer de kinderen zich bevuild hebben, moeten hun volkomen drooge doch nimmer warme doeken worden onder gedaan; men moet ze met koud water waschen, ten minsten tweemaalens daags in de plooiën der Dyen, met eene kleine spongje. Door dit middel zullen de vetste en dikste kinderen niet met *smarten* gekweld zyn, geene roode puistjes noch brandige pynen hebben, die hen doen huilen; men zal hunne kleine lieschen met geen poeder behoeven te bestrooien, welke slegts eene meerdere morsfigheid voegt by die, welke uit de Pis ontstaat. By schoon weder moet men het gansche lichaam van het kind met **Koud**

Water wasfchen: hierdoor worden zy fterk in de Lendenen en Knieën; daarenboven moet men ze dikmaals agter de Ooren en het geheele hoofd wasfchen, vermydende egter het drukken op de Naad van 't Bekkeneel, en hetzelve dikwyls afborftelen, om te beletten dat 'er, 't geen de Minnen de *Hoed* noemen, op groeie. Deeze morzigheid is in 't geheel niet noodzaakelyk, wat ze ook mogen praaten.

Indien een kind vogtige Oogen heeft, het zuiver Water is 'er een geneesmiddel voor. Het Water is een voortreffelyke zalf voor de Kinders. Ik heb 'er gekend, welke men dikmaals deed baaden in een groote houten Tobbe, nadat men altoorens het Water flegts één uur aan de Zon hadt bloot gefield. De kinderen kunnen hieraan, na verloop van weinige dagen, zo zeer gewennen, dat ze een zeer fterken trek hebben om in 't water te gaan, en dat men ze 'er naauwlyks kan uit houden. Hoe ze jonger zyn, hoe ze 'er gemaklyker aan gewennen: dit beveiligt hen tegen de Engelsche ziekte, Breuken, ziekten van de Huid, Verftoppingen, Verkoudheden en Winterhielen. Wanneer het zagt weder is, moet men hun de Beenen ontblooten, opdat de lugt dezelve onmiddelyk aanraake om ze fterk te maaken.

Op dat men zich niet verwondere, dat de kinderen, volgens de opgegeevene regels opgevoed, de koude Baden kunnen verdraagen, is het noodig op te merken, dat 'er geene vergelyking is te maaken

tusfchen kinderen, die ligt gekleed en aan de ruime lugt gewoon zyn, en tusfchen de geenen, die naar den gewoonen en nadeeligen flender zyn opgevoed. Indien men een van deeze koudagtige kinderen eenslaags in koud water dompelde, zoude men het, mifchien, de eerfte reizen nadeel kunnen doen, maar de zulken, welke men reeds met koud Water heeft gewafchen, en die, uit deezen hoofde, reeds zeer fterk zyn, kunnen het Bad gemaklyk en zonder koude te vatten, verdraagen. Wanneer men hen fpoedig tot den hals toe onder 't Water dompelt, worden zy 'er niet koud door.

Men zal zich verwonderen, wanneer men het onderfcheid tusfchen deeze en andere Kinderen bemerkt, aan hunne vrolykheid, levendigheit, fterkte en gezondheid, welke zy genieten; zy loopen vroeg, en krygen insgelyks vroeg tanden. (*) Men heeft

(*) Ik ken een kind in deezer voege opgevoed, 't welk met de tien Maanden alleen liep; het kreeg gemaklyk Tandden, zonder eenig toeval gehad te hebben. Ik heb hetzelfde, toen het een jaar oud was, op een klein kufzen zien zitten, waardoor het flegts één duim boven den grond was verheeven, en zich op zyne Beenen zien oprigten, zonder op de handen te fteunen, en een Bal agter na loopen, welke hem was ontvallen. Dit vooronderftelde eene verbaazende fterkte in zyne Lendenen, naar zynen ouderdom gerekend. Dit kind heeft, in den ouderdom van drie jaaren, in het natuurlyke en zedelyke vorderingen gemaakt,

heeft geen tyd om in hun iets te verlangen; men leidt ze buiten huis wanneer het waait, men laat ze uitgaan by vriezige weder, zonder dat zy 'er eene verkoudheid door vatten.

Het is te wenschen, dat de Kinderen een sterken afgang hebben, wanneer zy pyn aan de Tandten hebben; dit bewaart hen voor stuiptrekkingen, waarmede zy zouden gekweld zyn, ingevalle ze hardlyvig waren: zy moeten alle dagen ten allen tyde ontlasting hebben; zo dit ontbreekt, moet men 'er agt op geeven, hun Honig Water doen drinken, en hun een klein stukje, aan het einde met een punt gesneeden, zeep in het fundament steeken; dit maakt dat ze ontlasting krygen (†).

Het is niet de ouderdom die den tyd moet aanwyzen om de kinderen op hunne voeten neer te zetten, maar hunne kragten. Men moet zorg draagen om ze niet al te vroeg neer te zetten, uit vreeze dat zy scheeve knieën zullen krygen, als mede agt geeven om ze in den beginne niet al te lang agtereen te laten staan. Men moet hen niet voorgaan, maar van welke de kinderen, naar de gewoone wyze opgevoed, geen den minsten schyn geeven.

(†) Voor 't overige zyn de kinderen, op de door my aangewezene wyze behandeld, aan geene stuiptrekkingen onderhevig, omdat de oorzaaken van deeze jammerlyke toevallen in hun geen bestaan hebben.

maar hen volgen, wanneer zy naar 't een of ander voorwerp willen loopen, hen niet ondersteunende, dan naar gelang zy 't noodig hebben. Door dit middel krygen zy meer ondervinding om hunne voeten te zetten, zo als 't behoort. Men moet de kinderen nooit tegen hunnen zin op de been houden.

Indien men hun voor de pronk een Bel wil geeven, dat men dan zorg draage dat zy ze niet in den Mond steeken; de harde lichaamen verharden het Tandvleesch, en maaken het, diensvolgens, voor de uitkoomende Tandten moeilyker om door te koomen: een klein korstje brood is daarom veel dienstiger, wanneer zy pyn aan de Tandten hebben; en het is in dat geval, noodig, hun Tandvleesch met Honig te wryven (*).

Men moet zyn best doen, om kinderen zo lang te zuigen te geeven, tot dat ze hunne twintig tanden hebben, vermits, zo menigmaal zy pyn aan dezelve hebben, hunne Maag veel zwakker is dan naar gewoonte, en bezwaarlyk verteeren kan, 't geen zy alsdan eeten. De Melk van de Moeder voegt hun ten allen tyde, en zy gebruiken 'er ilegts zo veel van, als zy noodig hebben. Indien de Moeder de opene
lugt

(*) 'Er wordt, myns bedunkens, niet genoeg gebruik gemaakt van den Honig, in de kleine ziekten der kinderen. Ik vermoed zelfs, dat dezelve tot een voortreflyke zalve kan verftrekken, in veele gevallen en voor veele wonden.

lugt geniet, en een weinig beweging maakt, zal zy wel eeten, en minder afgemat worden door het kind langten tyd aan de borst te houden, dan door de ontlasting, waaraan zy alle Maanden onderhevig is, en door eene andere zwangerheid, waarvoor zy gewoonlyk, zo lang zy zoogt, bevryd is. (†)

'Er worden kinderen gevonden, die tot de achttien Maanden alleen van Moeders-Melk geleefd hebben. Wanneer zy, door de pyn aan de Tandten, 'er een tegenzin in krygen, moet men zich zorgvuldig wagten, van ze door de eene of andere lekkerny tot eeten aan te spooren; 't geen zy alsdan gebruiken, zoude hun raauwheden veroorzaaken.

De kinderen, die by de geboorte de tederste zyn, hebben allermest noodig, zich in koud water te baaden. Ik heb 'er gezien, die, schoon in de achtste maand na de bezwangering en zeer teder gebooren, egter in de tiende Maand van hunnen ouderdom liepen: men hadt ze in de ruime lugt opgevoed, ligt gekleed, en met koud water gewasfchen.

De Dogters hebben alzo wel kragten noodig als de Jongetjes. Zy hebben ze noodig terwyl ze bevrugt zyn,

(†) Ik heb nimmer Geneesheeren gekend, die de Vrouwen niet rieden te zoogen; en ik zie, dat de Vroedmeesters zelden denzelfden raad geeven. Van waar dit onderscheid in de denk-en handelwyze tusfchen deeze beiden?

zyn, en terwyl ze in de kraam liggen, om sterke kinderen te baaren en ze wel te voeden. Myn raad is, dat ze, wat de natuurlyke behandeling betreft, gedurende haare eerste twee of drie jaaren, even als de Jongens worden opgevoed; doch dat men haar een hoed op het hoofd zette en handschoenen aandoe, om hun vel, wanneer ze in de Zon loopen, te bewaaren.

Vermits de Moeders niet gaarne de Ryglyven zouden laten vaaren, inzonderheid niet die der Meisjes, naardemaal zy 'er op gesteld zyn, dat de kinderen gekleed zynde eene goede houding hebben, en dat men hun Leibanden kunne aandoen, zo zal ik een middel aan de hand geeven om *Corcetten* of Ryglyven te maaken, die, zonder de kinders te benaauwen, egter van even goed gebruik zyn.

Men maakt dezelve van zwart Kanefas, hetwelk men dubbeld neemt; twee reepjes balein, in den rug, zyn genoeg om de Oogen aan vast te maaken: men naait deeze *Corcetten* even eens als de gewoone Ryglyven; men legt een reepje balein in het voorste gedeelte om 'er het Planchet van te maaken, een ander tot de rondte voor de buik, een aan elke zyde op de hoeken, van het schouderstuk tot aan den boog voor de buik, om te beletten dat deeze beide zyden niet famenplooien. De *Corcetten* behouden lang genoeg hun fatsoen, wanneer ze wel genaaid zyn; men kan 'er Leibanden aan vast maaken. Door dit mid-

del kleedt men zyne kinderen; men belemmert den omloop van 't Bloed niet; men verhindert de Natuur niet, om die gedaante te geeven, welke best met haare oogmerken strookt: men loopt geen gevaar om de kinders schief en gebocheld te maaken. Welk eene verfoeielyke uitvinding zyn de Ryglyven, in welke de zwakke Werktuigen op de Pynbank worden gelegd! Zal men altoos de gestalten, welke men heeft, willen mismaaken door die, welke men wil hebben?

D E R D E L I D.

De ongemakken, welke vermyd worden, wanneer men zyne eige kinderen zoogt.

HET is ontwyfelbaar zeker, dat de wyze, waarop de kinderen geduurende hunne eerfte twee jaaren behandeld worden, invloed heeft op hunne geaartheid geduurende hun gansche leeven. Menig kind is teder, klein of verminkt, hetwelk sterk en welgemaakt zou geweest zyn, ware het met verftand en goed overleg bezorgd geworden. Wanneer een kind door de *Engelfche* ziekte is aangetast, ('t geen nimmer gebeurt, dan door de onagtzaamheid en het verzuim der geenen, die het oppaffen) of wanneer het zeer zwak is, mag men vry moeite doen om het voorleedene te verbeteren; men slaagt 'er flegts ten halve in: en het kind, 't welk hersteld en gezond fchynt, is niet sterk genoeg om het geringfte ongemak te verdraagen. By ieder gering toeval, welk het overkomt, openbaart zich deeze eerfte teerheid op nieuw (*).

(*) Men begrypt ligt dat ik alleen fpreek van kinderen, van gezonde Vaders en Moeders gebooren. De zulken, die het ongeluk hebben, dat ze van ouderen zyn gefprooten,

wier

Indien men agt gaf op de verbaazende hoeveelheid van perfoonen van beiderlei kunne, die of ongezond, of mismaakt zyn, en men een levendig gevoel hadt van het ongeluk der geenen, die zich het overige van hunne dagen in deezen toestand bevinden; zoude men de verfchillende oorzaaken nafpooren, die deeze kwaade uitwerkfels hebben kunnen te wege brengen; dit onderzoek zou duidelyk leeren, dat het meerendeel deezer perfoonen van hunne geboorte af verwaarloofd zyn. Wanneer men een Kind aan het geval overlaat, behoorde men te bedenken, dat men het in gevaar ftelt om zyn gansche leeven ongelukkig te worden, en dat de mismaaktheid dikmaals een Jongetje belet een eerlyk beftaan te vinden, en een Dogter om aan den Man te geraaken,

Wanneer men een kind aan eene Minne geeft, hoopt men, dat het wél zal groeien, omdat 'er onder de menigte, welke men ter Minne befteed, gevonden worden, die het geluk hebben, om gezond van dezelve t' huis te koomen: maar in de Steden

wordt

wier Bloed bedorven is, zyn wel degelyk te beklagen. Hoe veelen zyn 'er, voor al in de groote Steden, die met de geboorte de oorzaaken van den dood of van mismaaktheid medebrengen? De Mannen en Vrouwen, die zich aan vermaaken overgeeven, welke de Natuur afkeurt, begrypen niet, hoe zwaar zy zich tegen hunne Nakoomelingfchap bezondigen.

wordt geen Boek gehouden van alle de zulken, die, by mangel van genoeg oppassens, by de Minne zyn omgekoomen. Ik onderstel, dat de helft der kinderen, die ter Minne worden gegeven, 'er door kooft; de zulken van deeze helft, die welvaarende zyn, ziet men het meest; de zieken en verminkten worden in huis gehouden, en de geenen die op het land zyn gestorven, blyven ons onbekend.

Men zegt, dat 'er veelen aan het Tandhaalen sterven. 't Is zo, om dat de wyze, waarop zy worden behandeld, hen buiten staat heeft gesteld om deezen arbeid der Natuur te verdraagen. Veele kinderen zyn uit handen eener onagtzaame Minne genomen, en zyn gestorven in de handen van eene goede, door de gevolgen van het kwaalyk oppassen der eerste. De verkeerde aanleg der eerste Maanden is bezwaarlyk te vergoeden. Hoe een kind jonger is, hoe de behandeling, welke het krygt, meer kwaad of goed doet.

De Moeder stelt zich gerust omtrent het lot van haar kind, omdat zy het gevaar niet kent, waaraan het is bloot gesteld, zeggende: *Het kind is niet verre van hier, ik zal het dikwyls zien.* Men ziet het kind, en het vaart zeer wel; is het zo, een groot geluk; indien het tamelyk wel vaart, men laat het daar 't is, om dat men twyfelt, of het kwaad ontstaat van de Minne dan van de teêrheid van 't kind; heillooze twyffeling! indien het zeer erg is, verandert men
van

van Minne. Wel! wie zal 'er u voor in staan, dat deeze beter zyn zal dan de eerste, welke men insgelyks hadt geloofd goed te zyn? En genomen, dat zy beter ware, is het zeker, dat het niet reeds te laat zy om te veranderen, en dat de zes weeken of twee Maanden, welke het heeft gezukkeld, zyn gestel niet reeds in zo verre verzwakt hebben, dat het buiten staat zy, om van het vlytig oppasfen eener andere Minne voordeel te trekken?

Wanneer een kind niet wél groeit, weeten de Minnen altoos goede redenen te geeven om te bewyzen, dat het niet door haare schuld bykoomt. Indien het na verloop van veertien dagen vermagerd is, heet het, dat het wat *gestonken* is; na zes weeken, heet het, dat het Buikpynen heeft gehad; nog laater, zo hebben de Tandten de schuld, of het heeft eene verkoudheid gevat. De Moeder beklagt haar kind, dat het zo teder is, en hoopt op het toekomstende dikwyls te vergeefs.

Men gelooft, over de zorgen van eene Minne te kunnen oordeelen, door alle dagen by haar te gaan; maar kan men uit het uur, 't welk men aldaar doorbrengt, weeten, of het kind dikmaals zuigt, of de Pap niet zyn voornaamste voedsel uitmaakt, of 'er op gelet wordt, als het schreit, of het verdroogd wordt zo dra het nat is, of de Voedster het zyne kragten niet in het Bed laat verliezen, in stede van 'er mede in de ruime lugt te gaan; of de Zog-Broeder niet zuigt? 't
 geen,

geen, egter, dikwyls gebeurt, zonder dat 'er aan wordt getwyfeld. Dit laafte ongemak wordt vermyd, door het kind van de Minne aan eene andere over te geeven; doch 'er spruiten andere ongemakken uit voort, waarvan ik ter bekwaamer plaatse zal fpreeken.

De tyd, op welken het kind wordt bezogt, is altyd die, waarop de Minne hetzelve voornaamlyk onder handen heeft. Zal eene Moeder verzekerd zyn, dat eene Minne, zelf die by haar binnen huis woont, haaren pligt volkoomen waarneemt, zo is 't noodig, dat zy haar nacht en dag onder 't Oog houdt; doch dit zoude haar zo veel moeite kosten, alsof zy zelve zoogde; en in dit geval zoude zy het verdriet ontgaan, van te zien, dat haar kind aan eene Vreemde gehegt is, en haar zelve de aanvalligheid weigert, welke zy hadt behooren te verdienen. Te vergeefs vleit men zich, die zelfde maate van aanvalligheid in 't vervolg te zullen weder winnen.

Indien de Moeders, die het vermogen bezitten, om binnen huis een Minne voor haare kinderen te kunnen houden, dikwyls bedroogen worden, wat moet men dan van de zulke denken, die, by gebrek aan dit vermogen, genoodzaakt zyn, haare kinderen verre van de hand te zenden, en van het vermaak verfteeken zyn om ze dikmaals te zien.

Het mag by toeval gebeuren, dat fomnigen misfchien gelukkig flaagen; doch deeze onzekerheid

baart eene recht gearte Moeder meer zorgen, dan zy hebben zoude, zo zy zelve haar kind zoogde.

Ik spreek thans niet van zodanige Moeders, die haare kinderen in koelen moede overgeeven aan Minnen, welke zy niet kennen, en zich op het verhaal van haare Dienstboden verlaatende, gansche jaaren doorbrengen, zonder de droevige slagtoffers haarer onverschilligheid en ongevoeligheid te zien; dusdanige Moeders moeten niet leezen, 't geen ik schryf; zy zouden alle myne bekommernissen overtollig en kinderagtig schatten. Gelukkiglyk hebben sommigen van deeze arme kindertjes het geluk om in handen van Minnen te koomen, die weezenlyk liefde voor hun hebben; en somwylen heeft eene vreemde de gevoelens, welke de Ouders behoorden te bezitten, en vervult dus hunne Onagtzaamheid; maar tegen de weinige kinderen, welke zo gelukkig zyn, hoe veelen zyn ze in getal, die hun korte leeven in elenden doorbrengen? De verbaazende menigte kinderen, welke men in een deerniswaardigen staat ziet, zo op het land als by de speensters, moet eenen iegelyk met schrik en verontwaardiging vervullen.

Onder de Kinderen, die, terwyl ze ter Minne zyn, nog best groeien, vindt men weinige, die in allen opzigten wél zyn. Daar zyn 'er, die sterk en vet schynen; maar het een steekt zyn agterste agter uit, een ander heeft een slingerenden gang, een ander zet de knieën binnenwaarts, een ander is zwak

in

in de Lendenen, een ander heeft een Breuk; dit kykt scheel, zonder dat zulks hem natuurlyk zy; een ander heeft kwaad Zeer. Het is iet zeldzaams, een kind te zien, 't welk by eene Minne besteed is, dat niet eenige toevallige, 't zy openbaare of verborgene, zwakheid of mismaaktheid heeft: anderen hebben het kusen, een dikken Buik, wormen, allen bykans zuigen zy op den duim; zy liggen 's nachts zeer lang in de nattigheid; veelen blyven klein, en een groot getal ziet 'er mager en ongedaan uit.

'Er heerscht tegenwoordig onder de Kinderen eene zeer algemeene ziekte, de koude Vogten naamlyk; de Oorzaak is 'er my onbekend van, maar ik verbeeld my, dat zo de kinderen niet ter Minne wierden gegeven, deeze Ziekte zo algemeen niet zyn zoude; de schurfdheden gaan insgelyks veel in zwang. 'Er zyn Kinderen, die het daglicht niet kunnen verdraagen, en wier gezigt zeer zwak is, om dat zy al te veel in huis zyn gehouden.

Men vindt Moeders, die, de tyding van het overlyden van haar kind, 't welk by eene Minne is, verneemende, zich troosten met te zeggen, zonder naar de Oorzaak van dien Dood te vraagen; *Helaas! het is een Engel in het Paradys!* Ik twyfel, of God haar deeze lydzaamheid in dusdanig een geval wel zal dank weeten. God gedooft, dat de Kinderen in haaren schoot worden geformeerd, op dat zy tragten zullen om 'er menschen van te maaken. Daar-

enboven, zouden ze wel in deezer voege spreken, indien zy agt floegen op de wreede smarten, welke deeze arme kinderen, voordat ze bezweeken, geleeden hebben; indien zy bedagten, dat zy dikmaals door haar verzuim, de oorzaak zyn van hunnen dood; dat dit kind, 't welk zy fint zyne geboorte hebben overgelaaten aan de zorge van eene kwaade Moeder, (als hebbende haar eigen kind voor dat van een ander moeten plaats maaken,) dat dit kind, zeg ik, haar geduurende haar geheele leeven zoude bemind hebben, indien zy zich omtrent hetzelfde van haaren pligt hadden gekweeten. De kinderen zouden niet ondankbaar zyn, zo men niet van de Natuur afweek; hunne schynbaare ondankbaarheid ontstaat dikwyls, en mischien altyd, alleen uit het verkeerd gedrag, ten hunnen aanzien gehouden.

Zullen de Moeders, die zich zo gemaklyk gerust stellen over den dood van haar kind, even ongevoelig zyn, wanneer haar een Kind wordt t' huis gebragt, 't welk, uit hoofde van zyne ongezondheid en zwakheid in de droevige omstandigheid is, om een kwynend leeven te moeten leiden, een iegelyk, die hetzelfde omringen, zal tot last verftrekken, en tot alles onbekwaam is? In zulk een geval zyn zy genoodzaakt, voor een moeite van twee jaaren, welke zy, volgens haar voorgeeven, hebben willen bespaaren, veel langduuriger hoewel vrugtlooze zorgen te ondergaan. Gelukkig nog voor de arme Kinderen, zo haare

Mismaaktheid de Moeders niet afkeerig van hun maakt, en zo deeze met geduld de luimen kunnen verdraagen, aan welke deeze kinderen in hunnen flegten toefland onderhevig zyn.

Schoon de Minnen, die op het land woonen, den goeden wil hadden om haaren pligt te betragten, nogthans is het onmogelyk, wanneer zy fober betaald worden, dat zy zo veel tyds met de kinderen doorbrengen, als noodig zyn zoude tot het afdoen van haare taak. De zulke, die niet op het land arbeiden, zyn egter met de zorge voor de Huis-houding belaaden, die zeer aanmerkelyk is. De Wasch, het Brood, de Koe, de Keuken, het byéén te zamelen hout, de zorg voor de andere kinderen, dit alles rust op haar. Wanneer zy uitgaan, in ftede van het kind mede te neemen, hetgeen 't zelve zeer veel goed zoude doen, laaten zy het zyne kragten in het Bed verfpillen, alwaar zy het aan andere kinderen overlaaten. Ik heb 'er gezien, welke men door kinderen van zes jaaren deedt geleiden, en die dezelve niet kunnende draagen, ze langs den grond fleepen. Wanneer eene Minne binnen Huis bezig en van kinderen omringd is, die allen te gelyk fchreien, is het dan wel mogelyk, dat zy ze allen, om het Minnekind alleen, laate vaaren. Daarenboven, kan men zich vleien, dat eene vrouw die haar eigen kind belangs halven fpeent, en het daardoor in gevaar fteft van te fterven, zo als dikmaals gebeurt,

met een vreemd kind eenig medelyden zal hebben? Ik kan niet begrypen, hoe eene Minne het gezigt kan verdraagen van haar eigen kind, dat van zwakheid en jaloezy sterft, omdat het een ander het voedsel ziet gebruiken, 't welk hem alleen voegde.

Indien eene Minne haar eigen kind een geruimen tyd gezoogd heeft, is haar zog oud, en dus niet van de vereischte hoedanigheid voor eenen jonggeborenen zynde, kan deeze het bezwaarlyk verteeren. Men bedriegt zich, wanneer men gelooft, dat oud zog goed is voor eerstgeboorene kinderen. Daarenboven is het zeker, dat de Minne meer gevaar loopt om bevrugt te worden. Men weet, dat zy dit niet zeggen, dan zo laat als mogelyk is.

De Vertrekken der arme luiden, die op het land woonen, zyn doorgaans met den grond gelyk, vogtig, togtig, of zonder vensters, stinkende van de vuiligheden van de andere kinderen, omringd van Modderpoelen, die vol zyn van stilstaand water of Mest. De kinderen zyn veel in deeze vertrekken, zo lang zy niet alleen loopen, en zy loopen aldaar laat. Invoegen, dat zy, in stede van de zuivere landlugt te genieten, in den stank leeven. Ik heb reeds van het nadeel gesproken, 't geen zy hier door lyden. Wanneer men naby deeze kinderen kooft, bespeurt men eenen wrangen reuk, die de Neus prikkelt.

De beste Minnen, de zodanige, welke de meeste zorg voor de kinderen draagen, zondigen door on-

kun-

kunde. Hoe zy de kinderen meer beminnen, hoe zy ze vatbaarder voor de koude maaken, omdat zy vreezen, dat ze koud zullen worden. Zy overlaaden ze met Luieren en dekkleeden, en verzwakken ze alzo. De weinige voorzorge, welke de onagtzame Minnen gebruiken, om haare kinderen voor de koude te bewaaren, is even datgeen, 't welk hun het nadeel vergoedt van de verkeerde zorge, welke elders voor hun wordt gedraagen. Naar welk een kant men zich wende, men ontmoet niets dan ongemakken, wanneer men van de Natuur afwykt, en men een kind in vreemde handen den tyd doet doorbrengen, welken het noodzaaklyk by zyne Moeder had behooren te verflyten.

Wanneer een kind den ouderdom van twee jaaren heeft bereikt, zoude het, zo het sterk is, volstrekt de zugt van zyne Moeder kunnen ontbeeren. Het praat, het loopt, het heeft Tandem: of het Brood van deezen, of van een anderen krygt, het zal hem even veel goed doen. Doch voor deezen ouderdom kan alleen de tederheid der Moeder alle zyne behoeften vervullen. Hoe het kind jonger is, hoe het haare tegenwoordigheid noodiger heeft.

Het is eene dwaaling zich te verbeelden, dat men deeze pligten door kragt van Geld kan vervullen, en dat men zich van de kinderen even zeer kan doen beminnen alsof men zelve ze gezoogd hadt. Door hen de Minne te doen vergeeten, geeft men hun

de eerste les van Ondankbaarheid en Onverschilligheid. De scheiding van de Minne baart hun, zo ze aandoenlyk zyn, een wreed hartzeer, 't welk voor hunne Gezondheid nadeelig is. Vervolgens kleeven zy den eersten persoon aan, welken zy, nadat ze de Minne hebben verlaaten, worden in handen gegeven. Deeze wordt dikmaals de *Lieve*, en 'er blyft voor de Moeder niets anders dan uiterlyke wellevendheid over; want men oeffent hen in de fraaie kunst om wellevendheid te bezitten.

Indien 'er eene tweede verandering geschiede, is het kind 'er niet meer gevoelig voor, omdat het reeds heeft geleerd zich af te scheiden. Alsdan is de tweede gehegtheid, al ware het, dat dezelve zich tot de Moeder bepaalde, van geene waarde in vergelyking van de eerste. Het gelukt nog, dat men het Kind eene minzaame houding jegens alle menschen leert vertoonen; maar het bemint niemand. Men ontdekt, dat de kinderen, wanneer zy groot worden, afkeerig worden. Wat behoeft men 'er zich over te verwonderen, daar men, in stede van hunne eerste aandoenlykheid te onderhouden, hun dingen doet wervaaren, welke dezelve doen ontaarten. De zulken, die niet van Moeders veranderen, behouden voor haar dezelfde aanvalligheid, geduurende hun ganfche leven, ten minste zo zy in 't vervolg met hun geen kwaalyk overlegd gedrag houden.

Wanneer de kinderen, van haare Minnen t' huis
koo-

koomende, de liefkoozeryen van haare Moeders afweeren, en dit eenigen tyd aanhoudt; indien de Moeders geen gedulds genoeg bezitten, en by mangel van het hartzeer der kinderen behoorelyk te bemerken, deeze afkeerigheden voor grilligheden houden, en hen als zodanigen behandelen, kan men ligt de reden begrypen van de afkeerigheid der kinderen van haare Moeders; zy bemerken, dat men onregtvaardig met hun handelt. Ik heb menigwerfen de uitwerksels van diergelyke oorzaaken gezien. Wanneer een kind blyken van onregtvaardigheid heeft ondervonden, wordt het weerspannig, en korfelig. Al wat men doet, om het te onder te brengen, maakt het dies te meer verbitterd. Indien de vreeze het belet om tot daadlykheid te koomen, wordt het haatdraagend en geveinsd: men bemerkt zulks, men oordeelt dat het kind een kwaaden iu-borst heeft, zonder zich te herinneren, dat men het onbillyk heeft gehandeld; men bederft het geheel en al, door het in schyn te rechte te brengen; alles is verlooren. Een ongelukkige dwaaling brengt duizend andere voort, bederft een karakter, en maakt twee perfoonen afkeerig van elkander, die wederzydsch elkander behoorden te beminnen. Deeze dingen koomen juist zulke kinderen over, die zich over het verlies haarer Minnen meest bedroefden, gevolglyk de aandoenlykste, en insgelyks zulke Moeders, die meest begeerig waren, de liefkoozeryen haarer Kinderen te genieten.

De kinderen, die door haare eige Moeders gezoogd worden, kunnen 'er zo veel by winnen ten aanzien van hun Karakter, als van hunne gezondheid. Ik zoek niet te beweeren, dat het zog invloed heeft op het karakter; dit stuk is, myns agtens, nog niet beflist. Doch de Moeder kan uit de kennisfe, welke zy van haar kind heeft, een groot voordeel trekken, ten opzigte van de Opvoeding. Wanneer men zelve zoogt, weet men ieder oogenblik de oorzaak van het gefchrei des kinds. Men is in ftaat om het genoeg te geeven, indien het uit behoefte fchreit; en het te weigeren, zo het flegts grilligheid is. Zulk een gedrag, fteandvastig onderhouden, brengt de heilzaamfte voordeelen aan voor het overige gedeelte der Opvoedinge. Een kind, 't welk door zyn gefchrei niets verkrygt, wordt niet heerschezugtig. Wanneer men zyne weezenlyke behoeften voldaan heeft, en men zich nimmer onregtvaardig tegen hetzelfde heeft gedraagen, wordt het niet korfelig, noch lastig; en men is niet genoodzaakt, zyne toevlugt tot kastydingen te neemen, die het vernederen en weerfpanning maaken (*).

In.

(*) Eene Moeder, die oplettend en bekwaam is om de ontwikkeling der gewaarwordingen van haar kind waar te neemen, kan, onder het zoogen, aanmerkingen maaken, die haar zekere middelen zullen aan de hand geeven, om den grond te leggen der allergelukkigfte heblykheden in ha-

ren

Indien eene Moeder zelve zoogde, zoude zy alle haare kinderen even lief hebben, omdat zy allen haar zouden beminnen. De oudsten zouden geene oorzaak zyn, dat de laatsten vergeeten worden, zo als dikmaals gebeurt. Wanneer men een Jongetje en een Meisje heeft, behaagt de herhaaling niet altoos, en de zulken, die tegenwoordig zyn, zyn somtyds oorzaak, dat de afwezenden, die by eene Minne zyn, vergeeten worden. Daarentegen, de Moeder, die haar kind zoogt, geeft altoos, voor het tegenwoordige, de voorkeuze aan het kleinste, naar gelang het zwakker is en den bystand der Moeder meer noodig heeft. Dit is volgens de Natuur. De zulken, die dit gedrag der vrouwen voor Onstandvastigheid houden, hebben niet overwoogen, dat het natuurlijk en noodzaaklyk is. Wat zoude 'er van de arme kleinen worden, indien de Moeders voor hun geene grooter zorg droegen, dan voor de grootsten, die de kleine oppassingen kunnen misfen? Naar
maa-

ren Voedsterling. De voorwerpen, de perfoonen, de gesprekken, de bedryven, dit alles werkt op de zintuigen der kinderen, en doet ze een zekeren plooi aanneemen. Tegen hoe veele kwaade indrukfels kan men ze niet beveiligen? En hoe veele goede indrukfels kan men op hen maaken, die ongevoelig, de zwakke vermogens hunner ziele kunnen wenden tot het geen hun nuttig is, en hen meest gelukkig kan maaken.

maate de laatsten grooter worden, zullen zy, natuurlykerwyze, en zonder 'er aan te denken, op den zelfden voet worden gebragt met de anderen, en de Moeder zal ze ook allen even eens behandelen. Wanneer men de orde der Natuur volgt, zal geen van allen een onbillyken voorrang hebben; geene reden tot jaloezy hebbende, zullen de Broeders en Zusters elkander meer beminnen: het huis van hen, aan wien zy hun bestaan verschuldigd zyn, niet verlaaten hebbende, zullen zy 'er dies te meer Broeders en Zusters door worden. Zy zullen allen even veel reden hebben om den Vader en de Moeder te streelen, en 'er van bemind te worden. De Vrede zal in de Huisgezinnen heerschen. De sterkste en best behandelde kinderen, zullen kinderen zyn van de meeste kragt en van het beste karakter. De algemeene agting, de wederliefde der kinderen en een frischer gezondheid zullen de vergelding der Moeder zyn.

 VI E R D E L I D.

Moeders, die zelve haare Kinderen niet Zoogen zyn oorzaak van Ontvolkinge.

WANNEER men de orde der Natuur volgt, zal men de kinderen van 't Land niet van de Melk hunner Moeders berooven, dat is te zeggen, van het eenigste voedsel, 't geen hun voegt. Het gebruik, om de kinderen aan eene Minne te geeven, heeft de overhand genomen in alle de Steden; zelfs is het in zwang geraakt ten platten lande. Welke omkeering der orde! 'Er sterft eene groote menigte van deeze Kinderen, die by eene Minne besteed worden, door de gevolgen der onagtzaamheid of der onkunde der geenen, die ze behandelen. Een groot getal Zog-Broeders of Zog-Zusters (zonder te spreken van de zulken, die zukkelende blyven) sterven insgelyks. De Minnen baaren minder kinderen, wanneer zy na haare eigene nog vreemde kinderen Zoogen.

Wanneer zy wél betaald worden, geeven zy, somwylen, haare eige kinderen aan andere Minnen; zie daar, derhalven, door deezen ongeregelden handel, drie kinderen en drie Moeders buiten de orde der Natuur gebragt? Dikmaals valt het kwalyk uit met het ryke Voedsterkind, het kind van de
Min-

Minne, die wel betaald wordt, kan niet gewennen aan de verandering van Zog; en het kind van de tweede Minne sneuvelt om plaats te maaken voor de twee andere slagtoffers.

Veele mēnschen bekommeren zich zeer weinig over 't kwaad, 't geen zy aan de Kinderen van Minnen doen; doch het is niet minder waar, dat dit eene aanmerkelyke oorzaak van Ontvolkinge, en gevolgelyk een Algemeen kwaad is. De bewooners van 't platte Land zyn dierbaar, en zonder de moeite, welke zy doen, zouden de Ledigloopers in de steden het zo wel niet hebben.

Ik kan niet begrypen, waarom eene menigte Vrouwen, die niets te doen hebben, haare kinderen ter Minne besteeden, en haare oogen sluiten voor het gevaar, 't geen zy loopen, of 'er geene twyfelingen over hebben. Dit dient ten bewyze, dat een kwaad gebruik, eenmaal vastgesteld, zeer lang duurt, zonder te denken of tot een besluit te koomen om anders te doen. Ik wil wedden, dat veele Vrouwen zelve zouden gēzoogd hebben, indien ze 'er aan gedagt hadden: maar zulks is haar niet in den zin gekoomen, om dat het geen gebruik is. Indien het de gewoonte was, dat ieder Moeder haare eige kinderen by zich hielt, en ééne het in 't hoofd kreeg om het haare aan de zorge van eene andere over te laten, zouden alle haare Buurvrouwen tegen haar inleggen, en haar, met reden, als

eene

eene onnatuurlyke Moeder beschouwen. Nogthans zoude zy nog veel minder te beschuldigen zyn, dan men het tegenwoordig is, nu men eene te overvloedige ondervinding heeft van de heillooze toevallen, welke den kinderen, door het verzuim der Minnen, overkoomen. Het is vernederend voor de Menschelykheid, te zien, dat de elende alleen de armen noodzaakt, om hunne kinderen by zich te houden. Zelfs sommige Boeren-Vrouwen geeven haare kinderen ter Minne, wanneer ze het eenigzins wel kunnen stellen, terwyl zy Volks genoeg hebben om haar te helpen, en allerlei soorten van gerieflykheden om de jonggeboorenen op te voeden. Het is naamelyk boven den gemeenen trant, zyne kinderen by eene Minne te besteeden.

'Er is eene groote menigte redenen voorhanden om zich van het Zoogen te ontslaan. De Man wil het niet hebben; hy moet slaapen. Hoe! Zyn de Mannen dan boven de verpligtingen der Natuur? Indien hy zo gemaklyk zy, laat hy in een ander vertrek slaapen. Heeft hy regt, om het kind van zyne geboorte af uit de armen van zyne Moeder te rukken? Dit is mischien het eenige geval, waarin eene Vrouw regt heeft om tegen den wil van haaren Man te handelen. Zo hy een mensch is, die noch voor reden bloot staat, kan hy 't zyne Vrouwe niet kwalyk neemen, dat zy haar kind Zoogt; en ik houd staande, dat zo hy 'er ernstig over denkt, wel verre van 'er moeilyk over te zyn, hy het kind,

na verloop van eenigen tyd, veel meer zal beminnen, en ligtlyk de gewaande ongemakken van het Zoogen zal verdraagen, welk een tegenzin hy 'er voorheen in moge gehad hebben.

Een Vader, van welk een ſtaat of rang hy zy, is gelukkig, dat hy eene Vrouw heeft, die de voorgewende onaangenaamheden, aan den ſtaat van Moeder verknogt, durft uittarten, om haare eerſte pligten te vervullen. Indien de Vrouwen waarlyk genegen waren om te Zoogen, zouden zy wel middelen vinden om 'er gelukkig in te ſlaagen. Zy zoude geen beter gebruik kunnen maaken van de ſchrandeheid, welke men beweert aan haare Sexe natuurllyk te zyn. Iemand bezit genoegzaame dapperheid, wanneer het einde, 't geen men zich voorſtelt, loflyk is; en de Vrouw, welke anderzins de toegeeflykſte is, moet by deeze gelegenheid ſtandvaſtigheid bezitten. Men moet het goede doen, in ſpyt der vooroordeelen en der onregtvaardige menſchen.

Ik zoude eene Vrouw niet raaden, wanneer zy weet, dat haar Man tegen haar oogmerk is om zelve te Zoogen, geduurende haare geheele Zwangerheid met hem te redetwisten. Doch een middel om wel te ſlaagen, is, om niemand, wie hy zy, kennis van haar voorneemen te geeven; en wanneer zy verlost is, het oogenblik waar te neemen, dat haar Man afweezig is, om haar kind aan de Borst te leggen, even als of zy in dit oogenblik eerſt dit beſluit had

genomen. 'Er is geen Man, die barbaarsch genoeg is, om zyne Vrouw in gevaar te stellen van 'er het leeven by in te schieten, door haar kind haar met geweld te ontnemen; of zo zy wist, dat hy, uit hoofde van zyn Karakter, tot dat uiterste van woestheid kon vervoerd worden, zoude het noodig zyn, dat zy iemand in haare belangen overhaalde, die in staat was om hem door list daar van te weerhouden. Ik stel alleen dit middel voor, om te bewyzen, dat de redenen der luie Moeders niets afdoen, en dat zy de zwaarigheden zouden kunnen overwinnen, indien zy het kragtdaadiglyk begeerden.

Andere Vrouwen zeggen, dat zy al te teder zyn. Wel nu, laten zy Zoogen om haare gezondheid te herstellen. Dit is juist het beste geneesmiddel, dat zy kunnen gebruiken. Het kind zal haar Geneesheer zyn. Waar heeft men het van daan, dat het Zoogen nadeelig is voor de Gezondheid? 'Er is in hetzelfde niets dan 'tgeen natuurlyk is, en door verzuim van hetzelfde komt eene tedere Moeder om. Wanneer zal men eens van zo veele moorddaadige vooroordeelen verlost worden? Indien eene Vrouwe zo teder zy, hoe zal zy dan alles verdraagen, 'tgeen zy doen moet om haar Zog te doen opdroogen? Het Bed, een sobere Leefregel, het Zweeten en de berooving van lugt, dit alles zal haaren uiterste verzwakken. In weerwil van alle de voorzorgen, welke zy moet gebruiken, hoe zal zy,

zo 'er nog Zog overblyve, gelyk genoegzaam altoos gebeurt, de verwoestingen verdraagen, welke hetzelfde in haar lichaam zal kunnen aanrigten? Het leeven moet voorzeker wel vast in de Vrouwen zitten, om verscheide maalen deeze vreemde verschikkingen der Natuur te kunnen tegenstand bieden. De geringe aandagt, welke men op de toevallen van het Zog geeft, is alzo verbaazende, als de onverschilligheid, welke men voor zyne arme kleine kindertjes betoont. O myne Natuurgenooten! indien de zwakheid uwer kinderen, en de volstreckte behoefte, waarin zy zich bevinden, van uwe zorgen en van het voedsel, 't geen de Natuur voor hun in uwen Boezem heeft toebereid, u niet aandoen, dat dan ten minsten uw eigen belang u eene zyde doe kiezen, waartoe de aandrang der Natuur alleen u zoude hebben overgehaald, indien gy niet door vooroordeelen waart weerhouden, die uwe natuurlyke gevoeligheid opweegen en verdooven.

De toevallen van het Zog zyn veelvuldig en verschriklyk. Men ziet sommige Vrouwen verlamd, andere mismakt; deeze van 't verstand beroofd, die met verzamelingen van kwaade vogten vervuld, die haar met walglyke en finartlyke wonden bedekken. Ik geloof, dat zo men naar de oorzaaken zocht van de verbaazende menigte van Longzugtigen, welke men inzonderheid in de groote steden ontmoet, men bevinden zoude, dat de voornaamste deeze is, dat som-

sommigen kwaalyk gezoogd zyn, en dat anderen haar Zog verkeerdlyk opgedroogd hebben.

De Vrouwen, het zy ze teder zyn of niet, koomen 'er, wanneer zy Zoogen, veel beter koop af. Zy zyn, het grootste gedeelte van deezen tyd, bevryd van die ontlasting, welke haar alle Maanden vermoeit, of voor eene tweede Zwangerheid, die haar nog meer zoude vermoeien. Zyn de Vrouwen, die alle jaaren kinderen baaren, niet wél gevorderd, dat zy Minnen neemen, om rust te hebben en wederom bevrugt te worden, wanneer haar lichaam nog niet behoorlyk in orde is? Wanneer de Vrouwen lang Zoogen, baaren zy minder kinderen, en 'er blyven meer in 't leeven.

Verre van daar, dat de Vrouwen, die alle jaaren een kind baaren, de vermeerdering van 't Menschlyk geslacht bevorderen, doen zy 'er veel eer nadeel aan, omdat veelen van deeze kinderen niet voort koomen. 'Er zyn eenige uitzonderingen, maar dezelve zyn zeldzaam. Volgens den loop der Natuur zouden de Vrouwen niet meer dan ten hoogsten om de twee jaaren een kind baaren: geduurende den tyd welken zy vrugtbaar zyn, zouden zy nog den tyd hebben, om tien of twaalf wél gestelde kinderen ter waereld te brengen: de vermeerdering van 't menschdom zoude 'er niet by verliezen; het tegendeel is waar.

Het geschiedt niet om de Moeders moeite te berok-

kenen, dat ik haar raad om te Zoogen; 't geschiedt om haar allerlei moeite te bespaaren: 't geschiedt om dat ik haar beklag over de onheilen, waaraan zy blootgesteld en onderworpen zyn, zo wel voor haar zelve als voor haare kinderen, dat ik haar zekere middelen aanbied om ze te vermyden; 't geschiedt om haar eenen goeden welstand te doen genieten; 't geschiedt om haar tot de gehoorzaamheid aan de weldaadige Wetten der Natuur te doen wederkeeren, en om haar tot Moeders, in de ruimste uitgestrektheid des woords, te maaken.

Wanneer men Zoogt, slaapt men wél, schoon men het kind's nachts aan de borst legt. 'Er zyn, zo als men zegt, bevalligheden van staat. Men wordt ligtelyk aan deeze levenswyze gewoon; men heeft een goeden eetlust; de moeite, welke men neemt, wordt vergoed, door het vermaak van een sterk en aanvallig kind te zien, drukkende zyne tedere Moeder in zyne kleine armen; men is bevryd van de onuitspreeklyke ongerustheid, welke de Braave Moeders hebben, wanneer zy haare kinderen by eene Minne besteeden.

De kleine kinderen veroorzaaken niet veele moeite, wanneer zy wél behandeld worden; Zy zyn niet schreeuwagtig. 'Er is niets van zo veel gewigt, dan hunne kleine ontwikkelingen te zien.

Veele Vrouwen, zegt men, kunnen niet Zoogen, omdat haare bezigheden, haare natuurlyke vermogens, haar koophandel, haar bedryf zulks beletten.

Men

Men rekent fomtyds dingen onmogelyk om te doen, welke zeer gemaklyk zouden worden, indien men ze waarlyk wilde by de hand neemen. 'Er is geene Vrouw, laat zy zo bezet zyn als zy wil, die in den loop van den dag geen vierendeel uurs van tyd tot tyd aan haar kind kan op fferen. Zy kan twee uren agteréén aan haare bezigheden befteden, het zy in den koophandel, het zy in eene kunst of bedryf. Dit vierendeel uurs van tyd tot tyd is genoeg om te Zoogen, indien men 'er volftrekt niet meer tyd aan kan befteden. De wyze, naar welke eene Vrouw wil, dat haar kind behandeld worde, eenmaal vastgefteld zynde, kan zy 'er het oog over houden, terwyl zy met haare bezigheden voortgaat. Zy behoeft derhalven flegts eene bediende te hebben, wier voornaamfte werk is, op het kind te pafen: deeze perfoon zal niet meer kosten dan eene Minne, aan welke men nimmer gedaan heeft met geeven. 'Er is veel moeite aan vast om de gemaakte en geleende Moeders te vreden te ftellen. En genomen, dat deeze bediende een weinig meer kostte, zoude zy van nut kunnen zyn in het huis, geduurende den tyd dat het kind flapt of speelt, of in de avonden. Wanneer men naby eene lugtige plaats woont, kan men aldaar het kind neer zetten, in voegen dat het alleen speele, terwyl men by hetzelve met zyn werk voortgaat. Terwyl een kind de ruime lugt geniet, en het is noodig, dat het dezelve geftadig geniete,

en niet in huis koome dan om te zuigen, heeft de Moeder den tyd om zich met haare zaaken te bemoeien. Men kan, terwyl men zoogt, in de stad gaan eeten, bezoeken afleggen en de aangenaamheden der Samenleevinge smaaken; men kan zich het kind overal laten brengen om het de borst te geeven, en zich wederom laten afneemen wanneer het lastig valt. 'Er worden veele zaaken uitgevoerd, die veel moeielyker zyn dan dit alles; het hapert alleen aan de wyze om 'er zich naar te schikken. Ik houd my verzekerd, dat de Moeder dikwyls het byzyn van haar kind zal kiezen boven de gewaande luidrugtige vermaakten der groote gezelschappen: wanneer eene Vrouw zoogt, bemerkt zy te recht, dat zy de Moeder is (*).

Ik zie, dat 'er dikmaals kinderen van de Minnen t'huis koomen, die veel meer werks veroorzaaken, dan de zulken, welke men zelve zoogt. De vrouwen, die het vermogen niet bezitten om eene perfoon te huuren, die haar helpt, zouden ten minste voor 't geen zy aan eene Minne moeten geeven, eene

Vrouw

(*) Indien alle Vrouwen zich aan 't zoogen begaven, welke gelukkige verandering zoude men in de zeden bespeuren! De bevallige zouden haare huizen ontvlugten, 'er zouden geene anderen t' huis blyven, dan menschen, die in staat zyn om perfoonen te agten, die vermaak vinden in het volvoeren van hunne pligten.

Vrouw kunnen hebben, die met het kind uit wandelen gaat en haar in de huishouding helpt. Ik twyfel niet, of men zal, zonder myne hulp, verstands genoeg bezitten om alle deeze middelen uit te vinden, indien men wil zoogen; ik sprak 'er niet van, dan om te toonen, dat ze 'er zyn, en dat ze gemaklyk kunnen in 't werk gesteld worden. Alle Moeders, of genoegzaam alle, kunnen zoogen; ik weet slegts twee soorten van Vrouwen, die volstrekt in de onmogelykheid zyn van te kunnen zoogen; het zyn de zulke, die zich in omstandigheden bevinden, welke hen onderwerpelyk maaken; de zieken, de dienstbaare en de Kapsters; maar deeze laatste zyn 'er ongelukkig van ontflaagen, omdat zy zelden voldraagen Kinderen voortbrengen.

'Er zyn Vrouwen, die niet willen zoogen, omdat zy andere kinderen hebben, voor welke zy deeze onvermydbaarre zorge niet hebben gedraagen: zy vreezen, zeggen ze, de laatste boven de eerste te zullen stellen. Deeze kieschheid is pryswaardig; maar zy behoort niet tot een hinderpaal te verstreken. Het zou droevig zyn, dat men nalaatig bleef in goed doen, omdat men het niet altyd gedaan heeft. Voorondersteld zynde, dat het kind, van de Moeder zelve gezoogd, boven de andere gesteld worde, het jongste en het zwakste zynde is het datgeen, 't welk de Moederlyke tederheid meest noodig heeft; daar het, in stede van deezen voorrang, misfchien

het minst beminde zoude geweest zyn, indien het afwezig geweest ware, naardemaal men reeds zyne vriendschap aan een ander hadt geschonken, voordat hetzelve in wezen was. De Moeder kan alleen de behoeften der laatst geborenen vervullen, terwyl de Vader de overigen kan vergoeden, 't geen zy zouden verliezen, indien de Moeder hen schein te vergeeten. Doch het is niet te vermoeden, dat eene Moeder, die teder genoeg is om haar kind te zoogen, wanneer zy 'er ten laatste de voordeelen van heeft begreepen, en zich boven de vooroordeelen, die haar omringen, verheft; het is niet te vermoeden, zeg ik, dat dusdanig eene Moeder haare overige kinderen zal verwaarloozen, omdat zy het ongeluk heeft gehad van te gelooven, dat zy ze niet konde zoogen, in den tyd, dat zy gebooren wierden; zy zal ze, in tegendeel, beklagen; zy zal voor hun eene byzondere tederheid gevoelen, zo menigmaalen zy zal bedenken, dat zy haare eerste zorgen niet genooten, en in hunne twee eerste jaaren haare liefkoozingen gemist hebben, en dat zy het vermaak van hunne eerste lachjes niet gesmaakt heeft: haare oogen zullen overloopen, wanneer zy ze aanschouwt; zy zal eene sterke begeerte gevoelen om ze het verlies te vergoeden, 't geen ze geleeden hebben.

Het zoude gemaklyk vallen om te bewyzen, aan de zulken, die voor de onkosten, aan het zoogen

ver-

verknogt, bedugt zyn, dat een kind t' huis minder kost dan by eene Minne. De kinderen, die overvloedig Zog in de borsten hunner Moeders vinden, eeten niet. Zy hebben noch Koeien-Melk, noch Vuur noodig, omdat men hun niets behoeft aan te trekken, 't geen warm gemaakt is. Het bakeren, de Pap, en het warmen, neemen doorgaans veel tyds weg, welke hierdoor bespaard wordt (*). De kinderen, welke men zelve zoogt, zyn zeer vroeg droog, en bederven diesvolgens minder linnen.

Men verbeeldt zich, dat men tyd en geld bespaart, wanneer men een kind by eene Minne besteedt; Moeder brengt binnen korten tyd een ander ter waereld; men moet de onkosten doen van eene tweede kraam, van een andere Luiermant, en twee kinderen ter zelfder tyd te Minne hebben, of het eerste kind zo jong t' huis haalen, dat het meer opspasfens vereischt, dan alsof het eerst gebooren wierdt. Heeft men 'er niet veel by gewonnen? Men heeft twee

(*) Ik zeg het nogmaals, de Pap is een zeer gevaarlyk voedsel voor de kinderen, indien dezelve niet genoeg gekookt en zeer dun is. Ik heb een kind gezien, 't welk zichtbaarlyk afnam, omdat men het dikke en niet genoeg gekookte Pap gaf; en hetwelk binnen korten tyd zyne krachten wederom kreeg, omdat men dit voedsel beter bereidde, waarvan men, zo weinig als mogelyk is, moet gebruik maaken.

twee zwakke kinderen in plaats van één sterk kind; en na veel gelds verspild en veel moeite genomen te hebben, sterven zy dikwyls, door de gevolgen der verkeerde behandelingen, hun van hunne geboorte af aangedaan.

Doch genomen, dat 'er zo veel moeite aan 't Zoogen vast ware, als men zich verbeeldt, ('t geen niet waar is) is de zaak, egter, der moeite niet waardig om zich een weinig te verbinden? Ik heb Vrouwen gekend, die met bezigheden bezet waren, veele kinderen tevens, en weinig hulp hadden, en daarenboven de vooroordeelen van alle haare Nabuuren en de tederheid van haar gestel moesten tarten, en die, egter, gezoogd hebben, met den besten uitslag voor haare kinderen en voor haare eigene gezondheid. Alle de Vrouwen van haare kennisfe, die reeds vóór de onderneeming, volgens de loflyke gewoonte, hadden uitgeroepen, *welke eene dwaasheid!* zyn vervolgens genoodzaakt geweest haar toe te juichen. Dus, wanneer ik voorstel om de schynbaare ongemakken te tarten, eisch ik niets, dan 't geen zeer gemaklyk is, en 't welk ik dikmaals met een goeden uitslag heb zien ten uitvoer brengen.

Uit deeze aanmerkingen volgt, dat wanneer men het wél begint, men in het Zoogen gemaklyk zal slaagen, en dat zonder veel moeite; dat de kinderen, die wel behandeld worden, vroeg sterk zyn,
en

en veel minder moeite veroorzaaken, dan men gelooft; dat in de eerste jaaren, de geartheden der kinderen zich vormen voor hun gansche leeven; dat men, door ze niet aan eene Minne te geeven, eene menigte gevaaren vermydt; dat hunne gezondheid en hun karakter groot belang hebben by den weg, welken men op het oogenblik hunner geboorte met hun inslaat; dat de Moeders, zoogende, de onheilen, uit het opdroogen van het zog ontstaande, vermyden, en zich kunnen verzekerd houden van de goede gezondheid en de wederliefde haarer kinderen; dat de handelwyze der Minnen verkeerd is; dat 'er geene bedenkingen van genoegzaame kragt voorhanden zyn, om de Moeders van het Zoogen te weerhouden, en dat zy het alle kunnen doen, wanneer zy willen. Het is bewezen, dat het minder geld kost en men minder tyd verliest, wanneer men zelve zoogt; dat de voortplanting van 't menschlyk geslacht beter en overvloediger zyn zal; en dat eindelyk alle voordeelen zyn aan de zyde van 't natuurlyk voedsel, en alle ongemakken aan de andere zyde. Mogt de vrugt myner ondervindinge en myner waarneemingen eenigen invloed hebben op het verstand myner Natuurgenooten, en het gelukkig uitwerksel voortbrengen, waar naar ik zo ernstig verlang! Mogt ik alle Vrouwen waarlyk Moeders zien worden, door het waarneemen haarer pligten verdienen, dat de Mannen haar eerbiedigen, en
daar

daar door onder de heerschappy der goede zeden wederkeeren (*)!

(*) Wanneer men een Kind heeft gezoogd , volgens de regels , welke ik in dit geschrift heb aangewezen , moet men voortgaan met hetzelfde volgens de zelfde beginsels te behandelen , nadat het gespeend is. Indien men zorge draagt om het dikmaals met koud water te waschen , het veel beweging te doen maaken , en de ruime lugt te doen genieten ; om het geen ander dan gezond en wel gekookt voedsel te geeven ; om in zyne tegenwoordigheid geene dan verstandige dingen te zeggen en te doen ; zal men verbaasd staan over den voortgang zyners natuurlyke vermogens , en over den goeden keer , welken zyn zedelyk karakter zal neemen. Men moet zich wel wagten , om hun eenigen schrik , van welken aart ook , te veroorzaaken : 't is naauwlyks te gelooven , hoe zeer de schrik de dierlyke werkingen der kinderen in verwarring brenge.

E I N D E.

By

By den Drukker dezes *V. van der Plaats Junior*
is van de Pers gekomen:

GEOGR., NATUURK., EN HISTORISCHE

B E R I C H T E N

O V E R

A S I E, A F R I K A

E N A M E R I K A.

Getrokken uit de alomberoemde

L E T T R E S E D I F I A N T E S.

Uit het Fransch vertaald.

III. Deelen, compleet, in gr. 8vo, de prys
ingenaaid 4 — 16 —.

In dit Werk komen veele Byzonderheden voor, die men elders te ver-
geefsch zou zoeken, als by voorbeeld: Beschryving van de zonderlinge
Brug te Outiar. Zonderlinge kundigheid welke de Indiaanen hebben
van de Windstreeken. Staat van 't Eiland Manar, by Ceilon. Afschet-
zing van gemelde Eiland, Staat van Kochin, en Goa. Zonderling geluk
van die Stad, Van Suratte, en 't zonderling Hospitaalaldaar. Iets aan-
merkenswaardig omtrent de Ezels, en de Eerbewyzingen, welken
men die Dieren toebrengt. Blanke Mieren. Verschynzel in de streek
van een schip. Het Recht der Moorsche Vrouwen. Redenen van
de afkeerigheid der Indiaanen voor de Europeaanen. Wonderlyke
Naastigheid der Indiaanen. Hunne manier om het Katoen te kaar-
den. Om het Katoen te bereiden tot Neteldoek. Om de Lynwaa-
ten te verwen, en de kleuren te bereiden. Waarneemingen over de
wyze van het Katoen te schilderen, en de vruchten, waar uit de
kleuren toegesteld worden. Verscheidene manieren om de Lynwaa-
ten **TURKSCH ROOD** te verwen zeer uitvoerig voorgesteld, en be-
redeneerd. Handwerken der Indiaanen. Vrye Konsten der Indiaanen.
Hunne Sterrekunde. Geneeskunde der Indiaanen. Weetenschappen
der Indiaanen. Dichtkunst der Indiaanen. Hunne smaak voor de
Historien. Onderzoek van den Godsdienst der Indiaanen. Geval
van eenen bygeloovigen Indiaan, ten bewyze dat de Priesters al-
daar zo weinig belangeloos zyn, als in Europa. Beschryving van
eene Pagode, die by de Indiaanen in groote achtinge is. Belachelyk
voortval met de Dochteren, die den dienst van dezen Tempel toe-
ge-

B E R I G T.

gewyd zyn. Uittrekzel uit de heilige boeken der Bramins. Uitlegging der zelve. Gevoelens der Indiaanen wegens de Godheid. Overeenkomst van derzelve Leere met die der oude Hebreuwen. Historie van den Zondvloed, van Noach, Abraham, Moses, in de historie van twee Indiaanen. Beroemde Offerande, welke overeenkomst heeft met die van 't Paaschlam. De Wetboeken der Bramins zyn eene navolging van de vyf Boeken van Moses. De Historie van Job, door de Indiaanen vervalscht. Die van Samson, onder den naam van Ramen. De Indiaanen hebben een verward denkbeeld van de Drie-eenheid. Het Gevoelen der Indiaanen nopens den ondergang dezer Waereld. Het echte zamenstel der Bramins over de Zielsverhuizing. Zonderlinge historie van eenen Indiaanschen Prins, die een Hond geweest was. Het doordringend Oordeel van een Indiaansch Koning met het Vonnis van Salomon vergeleeken. Een ander Voorbeeld van eene groote Schrandtheit en Rechtvaardigheid. Historie van de ontdekking der Philippynsche Eilanden. Paleis van den Keizer van China. Eene kleine Stad, gebouwd tot een byzonder gebruik. Zonderling Feest, aldaar gehouden. Aanmerkingen van een Chineesch Keizer over de wyze van bouwen in Europa. Een konstig Werktuig. Verslag van de merkwaardigheden te Konstantinopolen. Waarneemingen wegens de Turksche Taal. Verslag van Godsdienstige en Burgerlyke gewoonten by de Turken. Beschryving van den Ramazan, of Turksche Vasten. Van Alexandrette of Scandaronne. Verstandhouding tusschen deze twee Steden, door middel van Duiven. Bagdat, of Babylon. Gelegenheid, en Omwentelingen van die Stad. Toren van Babel, of Babylon. Is niet gebouwd om zich tegen eenen tweeden zondvloed te dekken. Maar om een naam te maaken by de nakomelingen. Voor de bouwning van dien tooren waren de menschen verdeeld in 72 huisgezinnen, en spraken ééne taal. De hoogte en omtrek van dien tooren. Schrikkelijke uitwerkzels van een brandenden wind. Slangensteen, een steen die het vergif naar zich trekt. Merkwaardige Historie van een Tartarschen Prins, Don Karlos genoemd, welke door den beroemden Bosfuet opgevoed is. Zeldzaame Toren binnen Ispahan. Buitengemeene kracht van eenen Turk. Aanmerkingen over den aart en de zeden der Persiaanen. Gerechtshandel in Persie. De burgerlyke Regeering in Persie. Godsdienst der Persiaanen. Onderscheid daaromtrent tusschen de Persiaanen en Turken. Gewoonte der Persische Koningen omtrent de Armenische jonge Dogters op Kersdag. De Keizer van Ethyopie noemt zich Jesus. Bygeloovigheid der Ethyopiërs ten opzichte van de zieken. 't Land van de Koninginne van Seba. Beschryving van zeker Klooster, en deszelfs wonderdaadige zeldzaamheid. Bygeloovigheid der Mahometaanen. Grafftede van de Moeder aller Menschen. Klooster op den Berg Sinai. Beschryving van hetzelfde. Wyze waarop de Volken van Paraguai, zo in 't geestelyke als waereldlyke, geregeerd worden. By de Chiquiten vindt men geen sporen van eenen Godsdienst. Wyze waarop de Negerhandel op Cayenne gedreeven wordt. Wyze waarop men de Marron-Negers behandelt. Geestige trek van een wild Opperhoofd. Chikagon, het hoofd des Illinoïsen, komt te Parys, en krygt een geschenk van Mevrouw de Hertoginne van Orleans. Zonderlinge wyze, waarop hy Parys beschryft. Het Christendom draagt den naam van Gebed by de Wilden. Gesteldheid van het Weder in de Baei van Hudson. Bericht wegens een nieuw opgekomen Eiland, digt by Santorin, vyftig mylen van het Eiland Kandia. enz, enz, enz.

Nog is by de Drukkers dezes
YNTEMA & TIEBOEL en V. VAN DER PLAATS Junior
van de Pers gekomen:

DE ZEDEN EN GEWOONTEN VAN ITALIEN BESCHOUWD, DOOR JOSEPH BARETTI. Benevens deszelfs aanmerkingen op de misvattingen van sommige Reizigers, met betrekking tot dat Land. Uit het Engelsch vertaald. in gr. svo. II. Deelen, de prys 44 stvs. ingenaaid.

Dit Werk heeft in Engeland veel gerugts gemaakt, en is met meer dan gemeene agting ontvangen geworden. Zie hier eenige van des Schryvers stellingen en berigten, welke flaauwelyk eene schets van den Inhoud van dit Werk vertoonen. — Op de beschryvingen van Reizigers kan men zig niet veel verlaaten, waarom. Mr. Sharp was niet in staat, om de Italianen te beschryven, en waarom. — Mr. Sharps wonderlyke manier in het beschryven van den tegenwoordigen staat van Ancona. Hoe het gebrek in de herbergen van Italië door de gastvryheid der inborelingen vervuld wordt. Zeden der Anconitanen met opzigt op vreemdelingen. — Mr. Sharps wonderlyke manier in het beschryven van den tegenwoordigen staat van Sinigaglia. Lysten van koopvaardyschepen te Ancona. Aanmerkingen hoe gemakkelyk Loretto kan geplunderd worden. — Wederlegging van eene Historie, die van den vorigen Engelschen Resident te Venetien zou verteld zyn. Kerken in Italië aangemerkt als vryplaatsen voor Misdadigers. — Grote verscheidenheid in de verscheiden karakters van de Italiaansche Natien. De betekenis, welke sommigen van deze Natien aan het woord Vreemdeling hegten. Hunne minzaamheid jegens vreemdelingen. Hun afkeer van muitery en oproer. Hunge drag omtrent Acteurs en Zangers op het Toneel. Hunne oplopende geaartheit. Bischof Burnets beschryving van Toskanen srydig met die van Mr. Sharp. — Ligtvaardigheid van Mr. Sharp's aanmerkingen over getrouwde lieden in Italië. Een kort berigt van eenen aartigen knaap, Antonio genoemd. — Mr. Sharp's gunstige gedagten van de Romeinsche Dames. Zyne bedrieglyke loosheid met betrekking op de volkrykheid en vruchtbaarheid van Italië. — Opkomst, voortgang, en tegenwoordige staat van de manier, om Cicisbeo's te hebben, in Italië. Belagchelyke aanmerking van Mr. Voltaire over de Engelschen. — Gewoonten der Italianen, die uit hunne bygelovigheid volgen. Onschuld van hunne Spelen. Lighame-lyke sterkte der Italianen. Hun getal op het gehele Half eiland. Geschillen in hunne Raadsvergaderingen omtrent het aannemen of weigeren van eene afschaffing van sommige Heilige Dagen, door den Paus voorgelagen. Zwarigheden en gevaaren, die met het invoeren van nieuwigheden vergezeld gaan. — Welke rykdommen de Italiaansche Muzikanten in Engeland winnen. Lafheid van Mr. Sharp's aanmerkingen op dit onderwerp. Voltaire's gevoelen van de Engelsche Letterkunde, en van de werken van Shakespeare en Dryden in 't byzonder. De Fransche vertaling van den Spectator is zo veragtelijk niet, als zy van Voltaire of Mr. Sharp wordt voorgesteld. Onkunde van Voltaire in 't Italiaansch Zyne belagchelykelofredenen op Goldoin. — Oorsprong, voortgang, en tegenwoordige staat van het Italiaansche Toneel. Aanmerkingen op de oude Treur-en Bly-spelen der Italianen, Hunne manier om voor de vuist Toneelspelen te maa-

B E R I G T.

maaken zeer oud. Hunne Herderspelen, Opera's en Burletta's. Karakter van de Toneelstukken van Metastasio. — Goldoni's karakter, en Toneelstukken. Abt Chiari, en zyne Spelen. Spelen van Carlo Gozzi. — Geleerdheid, en derzelver wederopkomst in Italiën. Tegenwoordige staat daarvan. Boekeryen het gehele land door. Digtkundige werken van Pasferoni, en Parini. Karakter van Vader Finetti. Zyne kennis in Talen. Nog in leven zynde geleerde mannen in Italiën, die de opmerking van Engelsche Reizigers wel verdienen. — Voordeelen, welke de Italianen uit de geleerdheid trekken. Hoe de Geneeskunde, Regts-, en Godgeleerdheid in Italiën behandeld worden. Luidrugtige manier van pleiten byzonder eigen aan de Venetiaansche Advokaten. Eene lyst van geleerde mannen, welken Brescia sedert kort heeft voortgebragt. Voordeelen der Vryheid en der Slaverny. — Berigt van de opkomst en den voortgang der Academien in Italiën. De Crusca. Karakter van Ariosto. Karakter van Tasfo. De Arcadia Romana, en derzelvet volkplantingen. Hoe Mastro Luca de Schilder verkeerdelyk voor den H. Evangelist Lukas wordt gehouden. — Tegenwoordige staat der beschaafde Kunsten in Italiën. Vergelyking tuschen de beschaafde Kunstenaars van Italiën en Engeland. Gebouwen te Madrid en Aranjuez. Hoe de Engelsche Kunstenaars en Kooplieden in Italiën van de Inboelingen behandeld worden. — Tegenwoordige staat der Muzyk in Italiën. Begrippen der Italianen, om dezelve tot een gedeelte van de opvoeding van jonge Jutvrouwen te maken. Zeden der Italianen met betrekking op hunne menigvuldige Zangers. Mr. Sharp's valsche afbeeldingen van de begrippen, welken de Italianen van de koopmanschap en werkzame beroepen opgevat hebben. Serenata's, en andere Muzikale uitspanningen in Italiën. — Vergrotingen van Reizigers met opzigt op de Vrouwspersonen, die in de kloosters van Italiën opgevoed worden; benevens een gising naar derzelver waar getal, als ook naar het getal der Italiaansche Nonnen. Algemeen Karakter en Levenswys der Nonnen. — Algemeen karakter der Italiaansche Munnikken, benevens eene gising naar hun getal. Mr. Sharps lyst van de inwoonders van Toskanen. — De afgodery der Italianen zo groot, zo ongerymd, of zo laakbaar niet, als zy van sommigen verbeeld wordt. — Liefdadigheid, een van de kenmerken der Italianen. Gasthuizen en andere uitwerkselen van liefdadigheid in Italiën. — Byzonderheden van karakter onder de verscheiden Italiaansche Natien. — Karakter der Piemontesers en andere Italiaansche onderdanen van den Koning van Sardiniën. — Karakter der Genuezen. — Karakter der Milanezen en andere Lombardiërs. — Karakter der Venetianen. Ascham's stellingen wederlegd. — Karakter van de Romeinen en van andere onderdanen van den Paus. — Karakter der Toskaners. — Karakter der Napolitanen, zo als zy van Mr. Sharp uirgeschilderd worden. — Een kort berigt van de verscheiden rongvallen, die van verscheiden Natien van Italiën gesproken worden. — Zwaarigheden, die van die genen moeten te boven gekomen worden, welken ondernemen volkeren te beschryven. Dagelyksch leven der Italianen. Hun gewoonlyk voedsel. Aardappelen onderhen nog niet bekend. Noodzakelykheid van ys in de meeste deelen van Italiën. — Verscheidenheid van kledingen in verscheiden deelen van Italiën. — Kaartspelen, die in Italiën in zwang gaan. enz. enz. enz.

